

HELGÅDAL'S NYTT

UTGITT AV HELGÅDAL I.L.

13. ÅRGANG

1984

PRIS: KR. 40,-

Husmannsplassen ved Verdal Museum.

Akvarell av Steinar Berg.

FORORD

Så er året 1984 snart slutt, og Helgådals-Nytt presenteres med sin 13. utgave.

Redaksjonskomiteen har i år hatt samme problem som i fjor på den måten at en del stoff dessverre må stå over til neste nummer. Dette er forsåvidt et hyggelig problem, da stofftilgangen ser ut til å holde seg god, men vi er klar over at det kan diskuteres om det rette stoffet er lagt til side. Det er ikke en kvalitetbedømmelse som ligger bak hva som blir med eller ikke, under det tidspress det alltid blir på slutten er vi nødt til å ta en bestemmelse.

Det er ikke noe bestemt hovedtema i årets utgave, den femner vidt både i tid og tema.

Vi i redaksjonskomiteen takker alle våre bidragsytere for velvillig innsats og ønsker dere velkommen igjen.

Så håper vi våre lesere vil finne stoff av interesse i årets Helgådals-Nytt, og vi ønsker alle

EN RIKTIG GOD JUL

Av innholdet nevnes:

Husmanns- og busettingshistorie	s. 1
Ein tragisk sledetur ved Austgrunnan	s.11
Interessante slaggunn ved Høysjøen	s.12
Vandring over grensa	s.14
Nostalgi og multeplukking	s.16
Kommunikasjon i gamle dager	s.20
Grunnmoætta	s.24
Fra Ottermoplassen til Amerika	s.37
Spikking av takspan	s.42
Til dødscellene på Falstad	s.44
Min barndoms elv	s.46
Neverburker	s.48
Småplukk fra Grue Finnskog	s.52

I redaksjonen:

Lasse Johnson sen., Håvard Elnes,
Arnt Kjesbu, Brit Ness,
Reidar Prestmo, Johs. Overmo

Trykt i Verdal Boktrykkeri A/S

Haikeren synger

Jeg vandrer hele sommeren i sol og vind og regn.
Jeg reiser hele landet rundt på tommeltottens tegn.
Jeg stanser når det passer meg og finner meg et sted
hvor det er godt å være, og hvor jeg kan slå meg ned.

Jeg kjøler mine trette ben i bekkens klare vann,
jeg hviler i en blomsterseng som Gud har gjort i stand,
og i mitt øre ringer det en sommersmelodi
som det er godt å sovne til når dagen er forbi.

Men landeveien ligger der og venter på sin venn
og lover nye eventyr om jeg vil gå igjen.
Og døgnets beste time er når solen selv står opp
og hilser meg Godmorgen over fjellets blanke topp.

Jeg synger mine sanger mot en himmel høy og blå,
jeg vandrer uten mål, jeg bare vet at jeg må gå.
Så hviler jeg i skyggen ved det gamle treets rot,
men bondens eng og aker ligger tørste for min fot.

Og regnet kommer silende, og skjorta mi blir våt,
og alle sommersmilene de blir til bitter gråt.
Omsider blir jeg plukket av en barmhjertig sjel
som gjerne vil ha selskap for å slå litt tid ihjel.

Og jeg vil gjerne prate, men jeg tenker ofte på:
Man lever ikke bare for at timene skal gå!
Hver time er et gullkorn og hver dag en gavesjekk
som du kan få verdier for, men også sløse vekk.

Nå tenker du at jeg har sløset hele sommeren bort
mens jeg har vandret land og strand og ingenting har gjort.
Men jeg har samlet skatter til en vinter mørk og lang,
og derfor kan jeg synge denne glade vandrersang.

Randi Schjølberg.

Husmanns- og busettingshistorie

Av Johs. Overmo og Reidar Prestmo

Bygdeboknemnda har planer om å gi ut et eget bind (eller flere) om husmannshistorie for Verdal. Nemnda har i den forbindelse innledet et samarbeide med Verdal Historielag og Helgådals-Nytt samt interesserte enkeltpersoner om innsamling av stoff. 27. februar 1984 var det et møte på Verdal folkebibliotek om saken. Helgådals-Nytt fikk da området fra Holmsbrua til Vera.

Hvis det skal lykkes å få til en mest mulig korrekt og livaktig husmannshistorie, er vi avhengig av opplysninger fra lokalkjente folk. Det er lite nedskrevet om husmannen og hans familie i bygda vår og om hva de har betydd for lokalsamfunnet. Ja ennå finnes det folk som mener at husmennene er da ikke noe å skrive om. Vi tror at ettertidens dom over oss vil bli mindre god hvis vi ikke nå makter å samle og skrive ned historien om husmannsvesenet i bygda vår. Det tar til å haste, det skulle egentlig ha vært gjort for mange år siden.

Artikkelen som nå følger er utarbeidet av Reidar Prestmo og Johs. Overmo ved gjennomgang av folketellinger og annet kildestoff samt en del markarbeide, og er ment som et arbeidsgrunnlag å bygge videre på. Av plasshensyn kan vi her ikke ta med så mye om hver husmannsplass, vi har konsentrert oss om beliggenhet og om de folkene vi tror var de siste på plassene.

Vi har brukt samme systematikk som matrikelen og Verdalsboka har, det vil si at vi følger Helgaa oppover fra Hellan til Vera på nordre side og så fra Vera til Årstadbakkan på sørsida. Vi har forsøkt å føre opp under hvilken gård den enkelte plass låg, men er klar over at vi kan ha bommet en del, da plassens navn ikke er oppført i folketellingene. Vi har dessuten tatt med plasser der det har bodd folk i kortere eller lengere tid uten at det har vært husmannsplasser.

Vi er derfor interessert i å høre fra våre lesere om feil i artikkelen og om plasser som er uteglemt, og fremfor alt om det som finnes av muntlig tradisjon fra dagliglivet på den enkelte plass. Om folkene hadde noe spesielt håndverk, Om husene, besetningen og redskapene de hadde å hjelpe seg med.

For en del plassers vedkommende har vi allerede en god del flere opplysninger enn de vi har tatt med her, men for mange er det sparsomt. Vi er derfor interessert i alle slags opplysninger, samt bilder eller tegninger av eller fra plassene,

husmannskontrakter og lignende. Bilder og gamle papirer ber vi om å få låne til kopiering, originalene vil dere få igjen etterpå.

Vi gjengir her i avisa en kopi av et rektangelkart fra ca. 1885. Hvis trykken farer fint fram, vil en god del husmannsplasser kunne sees som fylte rundinger.

Kartreferansene som står oppført gjelder, hvis ikke annet er angitt, kartblad VUKU 1722 I. Man går først inn på kartet fra venstre, de første to siffer gjelder rutenummret, det tredje siffer hvor i ruta punktet ligger. Så går man nedfra og oppover på kartet, der de siste tre siffer viser punktet på samme måte. Kartreferansene viser derfor plassen med 100 meters nøyaktighet i øst-vest og nord-sør-retning. Et spørsmåltegn bak kartreferansen betyr at her er vi ikke helt sikre.

Til slutt: Som sagt er vi interessert i opplysninger fra våre lesere om alle de heimene vi har med her, og om husmannsplasser vi kan ha glemt. Det er ofte vanskelig å si om heimene har vært husmannsplass, leilendingsbruk eller selveierbruk, ofte har samme heim gjennomgått hele denne utviklingsprosessen. Som sagt tar vi her med alle heimer der det har bodd folk for kortere eller lengere tid, og vi kaller derfor artikkelen for husmanns- og busettingshistorie. Vi tar ikke med de heimene som er med i gårdshistorien i Verdalsboka, og vi tar ikke med heimene som fremdeles er bebodd, unntatt husmannsplassene.

Så derfor godtfolk: Kom med opplysninger! Skriv det gjerne ned, eller si fra telefonisk eller muntlig. Artikkelforfatterne vil fortsette å arbeide med husmannshistorien frem til våren 1985.

Plasser:

Rognhaugen

357 773 ?

var plass under Vest-Hellan. Siste bruker var Karen og Bardo Olsen. Bardo var best kjent under navnet «Treskobal». Hele fam. reiste til Amerika. Bardo nedstammer fra Byna-ætta. Maren fra Jernstad-ætta.

Josveet

357 768

plass under Vest-Hellan. Siste bruker Martinus Hallan frå Sparbu som var gift med Beret Marta Bardosdtr. Frå Helsveet. Navnet på plassen kjem muligens frå den første husm. på plassen Jon Hanssen som var der frå ca. 1820 og utover. Fraflytta ca. 1880.

Lassenget/Åsenget

355 769

plass under Vest-Hellan. Siste bruker Ole Olsen og kona Marta som flytter der i frå ein gong i 1890 årene til Elverhøy i Leksdalen. Hele familien utvandra. Kaller seg Enget i Amerika. Ole var brorson av Tresko-Bardo.

Navnet fra plassen skriver seg kanskje i frå Lasse Jørgensen som var der første halvdel av året 1800.

Maren plassen:

Kanskje er det den plassen Maren Olsdtr. sit på som enke, etter at mannen Ole Pedersen døde i 1833.

Slekt:

Siste bruker:

Småtta

Plass under Vester-Hellan. Lars Jonsen er oppgitt som siste husm. der. Lars døde i 1853. Men andre kona hans Susanna Olsdtr. vart gift på nytt med Per Johansen i 1855, på Arnsveet. Per og Susanna flyttet senere til Klokerhaugen. Susanna bor i 1893 på Kråg og omkommer i raset.

Svedjan

361 767

Olaus Olsen og Marta Tørrisdtr var siste husm. folk der Sonen Ole kjøpte heimen.

Litl-Brekka

I 1865 sit enka på gården på plassen. Det er Kjersti Hansdatter født på Aust-Hellom i 1801. Ho var gift med Jonas Mortensen.

Husm.plass under Hjelde østre.

I The Breeding Book står det:

Sigrid Jakobsdtr. f. 29/3-1816 Dtr. av Jacob Ols. Vangstad gift 1841 med Johannes Lillebreken

Grunnmoen

368 767

var husmannsplass under Vest-Grunnan. Selveier i 1906. Har vært bebodd av samme slekt fra tidlig på 1800-tallet til i dag. Viser til egen artikkel i årets Helgådals-Nytt.

Inlegghaugen

381 767

var husmannsplass under Aust-Grunnan. Lars Amundsen, Ole Ellefsen, Mette og Ellev Henriksen var beboere der før Anna og Anton Bakken kjøpte heimen. Overholmsætta.

Sveddiplassen, som ligger mellom Ågemoen og Smådøljan, har også trolig vært bebodd i gammel tid. Her forsvinner bekken ned i jorda i et stort hull, som ble brukt til gravlegging av hester før i tida. De ville ikke ete hestekjøtt. Hestene i den tiden var små.

Så flytter vi oss lenger øst og ned mot elva:

Gjeilstu

384 769

låg omtrent der Petter Vollan bor. Husmannsplass under Aust-Grunnan. Randi og Ole Olsen bodde der i 1801. Senere Olava (Lava Geila) Se Flyanætta.

Kårenget

384 770

var husmannsplass under Midtgrund vestre. Gudmund Pedersen bodde der, før Ellev Indahl tok over og kjøpte heimen i 1919.

Teinhaugen

385 770

låg der Borg er i dag, men husene stod nedunder bakken. Husmannsplass under Midtgrund vestre. Johannes Johannessen Fergerberg og kona Anne bodde der i 1891. Da ble plassen kalt Sveinstu. Ørnfeldtætta.

Midt for Kårenget, ned mot elva, var det et hus noen år der Grete Helden bodde. Ikke husmannsplass. Ekloætta.

Kåsen

384 773

låg oppe i bratte lia nord for Kårenget. Ikke husmannsplass. Plassen oppbygd av Ole Leirset først på 1900-tallet. Odin Bratli med familie bodde der ca. 1912–1932, da de flyttet til Inndalen. Grensætta.

Burstu

386 772

låg like vest for vegen ned fra Ulvilla skole. Husmannsplass under Aust-Grunnan. Siste beboere: Karenanna, som var fra Rotmoen, og Olaus Haldorsen Innhaug.

Nygård

385 774

var en plass som låg innunder bakken nordvest for Ulvilla forsamlingshus. Jorda tilhørte Midt-Grund østre, husa låg på Vest-Grunnan. Bebodd til ca. 1850. Ikke husmannsplass.

Plassene i Ulvilla

var hovedsagelig husmannsplasser uten jord, da de som bodde der livnærte seg av den industri og handel som foregikk der. Omkring 20 bekkakverner skal det ha vært langs Ulvillelva i gammel tid, om ikke alle ble brukt på samme tid. Stamping av tøy foregikk også i Ulvilla, og landhandelstradisjonen strekker seg flere hundreår tilbake. Det ble sagt at det måtte være to handelsmenn i Ulvilla, kom den tredje gikk en av dem konkurs. Noe overnattings eller gjestgiverivirksomhet ble det også på grunn av kvernbrukene, da det kom folk langveis fra for å male kornet sitt.

Henrikstu

stod omtrent der filialen er i dag. Husmannsplass (uten jord) under Vest-Grunnan.

Oppkalt etter Henrik Johnsen, f. 1810.

Se artikkel om Grunnmoætta i årets Helgådals-Nytt.

Jostu

oppkalt etter Jon Olsen. Det meste av familien dro over til Amerika. Plass under Vest-Grunnan.

Sunnistu

er den eneste av stuene i Ulvilla som var oppkalt etter ei kvinne. Dette skulle tyde på at vi her har med en markert personlighet å gjøre.

Plass under Østgrund lille.

De siste som bodde her var Hanna og Andreas Væren. Andreas drev med kjøp og salg av gamle klær, sko, flasker m.m. Distriktet hans var hele Innherred, og han var ofte til Trondheim. Varene bar han på ryggen.

Raskstu

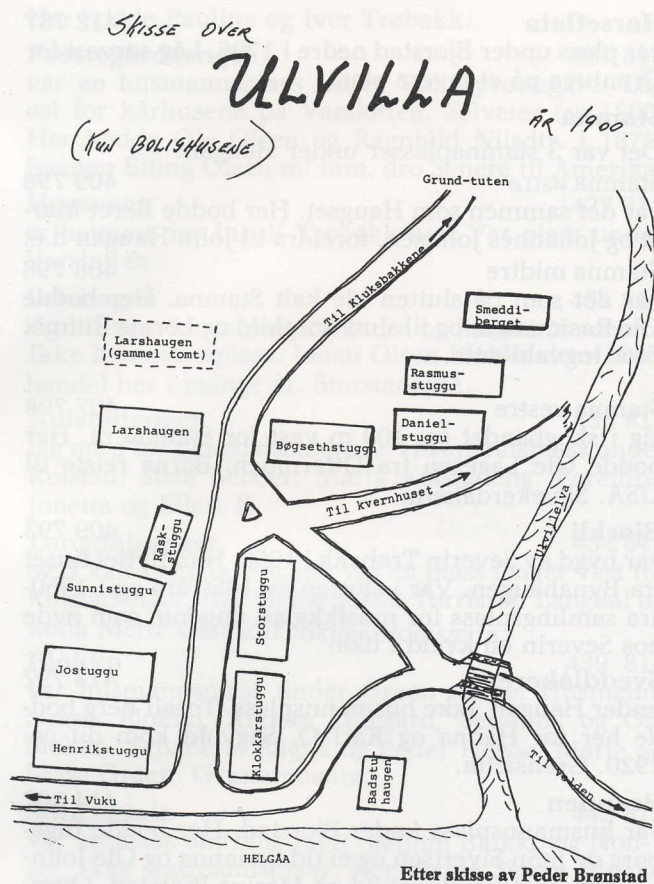
var oppbygd av John Grunnan rundt 1890 og brukt som landhandel. Ingeborg-Anna Storstad, senere Larsen, tok over handelen i 1900 og drev den til 1904. Ikke bebodd. Ikke husmannsplass. Midtholmsætta.

Larshaugen

er oppkalt etter Lars Jeremiassen, som kjøpte gården av Øst-Grunnan i 1811. Samme slekt er på gården fremdeles. Midtholmsætta.

Badstuhaugen

også kalt Sarahaugen, var ei lita stue ved utløpet av Ulvillelva. Her bodde Grete Helden i mange år. Ekloætta.

Klokkekarstu

var oppkalt etter klokker Sevald Olsen Hage, som bodde der ca. 1870-1900. Her ble det drevet landhandel gjennom flere generasjoner, siste handelsmann var Odd H. Holmli, før han tok over som filialbestyrer i 1958. Husmannsplass under Vest-Grunnan. Bjørganætta.

Storstu

var også husmannsplass under Vest-Grunnan. Her var skole i mange år, rettsmøter foregikk her og landhandel var det gjennom generasjoner, «Øverbua». I 1900 bodde skrædder og kornmøller Andreas Olsen der, født i Sparbu 1830.

Bøgsethstu

var oppkalt etter en Bøgseth, trolig fra Namdalseid. Husmannsplass under Danielstu. Bardo Gudmundsen bodde her i mange år. Stor Ingvald-ætta.

Danielstu

var oppkalt etter Daniel Kristoffersen, født 1799. De siste som bodde der var familien etter Ole Holmli Ulvild, som flyttet da kraftstasjonen ble bygd i 1913/14.

Rasmusstu

var oppkalt etter Rasmus Johnsen, husmann under Aust-Grunnan.

Smeddibergst

var en plass under Larshaugen. Her bodde Elling Larsen, møllemester, født 1811.

Så tar vi med plasser østover fra Ulvilla langs elva:

Bruenget

også kalt Ulvillenget, var husmannsplass under Vu-

ku. Her bodde Johannes Kristoffersen og kona Lisbet i 1875.

Daveenget

394 778
også kalt Brækenget, låg like vest for uthuset på Framnes. Husmannsplass under Storstuggu. Hadde navn etter Dave Mikkelsen, f. på Åsen 1795. Petter Olsen, senere Reitan, var siste boboer der. Dave Mikkelsen var av Stuskinætta, men er ikke med i Verdalsboka.

Tømte

394 779
låg innunder bakken der vegen går opp til Holmlibakkan. Husmannsplass under Holmli m. Ole Johannessen og kona Anne Marta Andersdatter var siste beboere. De bygde opp Framnes og flyttet dit. Se Efskinætta.

Sørli

402 778
tar vi også med her, da heimen egentlig låg nede ved elva mellom Kalvberget og Sørliberget. Husmannsplass under Holmli østre. I dag ligger gården på Sørlimoen. Sagmester Jakob Sørli bodde her, deretter sønnen Martin og kona Marie. Efskinætta.

Så flytter vi igjen opp på det øvre platå og begynner vestfra:

Vangstadhaug vestre

382 778
delvis også kalt Vangstadmyra, var husmannsplass under Vangstad. Anders Johnsen fra Budal bodde der i 1875.

Vangstadhaug østre

384 778
Husmannsplass under Vangstad. Her bodde Ole Mikkelsen i 1875. Han var gift med Mette Andreasdatter fra Frol. Se Holmliaætta.

Vangstadengenget

386 777
låg midtveis i Ulvillberga. Husmannsplass under Vangstad.

Anneus Pettersen var husmann her i 1900. Hans kone het Pauline fra Grunnmoen. Se Grunnmoætta i årets Helgådals-Nytt.

Saga vestre

386 786
låg vest for Ulvillleva ved gamle Vangstad sag. Husmannsplass under Vangstad. Her bodde sist Agnes og Peder Andersen, som flyttet til Tosteigan i 1878. Overholmsætta.

Skavdalen

359 788
var husmannsplass under Aust-Hellan. Bebodd av samme familie i 150 år nå. I 1865 bodde Karen Olsdatter og Sevald Olsen der.

Vest for Skavdalen ligger en plass som kalles Volden som kanskje har vært bebodd engang i tiden.

Vest for Kjesbua ligger en tange som går ut i Kjesbuvatnet som kalles Mattistangen. Her bodde Mattiskarene. Se Helgådals-Nytt 1976

Et par hundre meter øst for Kjesbu ligger plassen Hervolden, som er brukt som seter, kanskje også vært bebodd engang i tiden.

Tangen

365 795
ligger i østre ende av Kjesbuvatnet. Var husmannsplass under Kluken. Siste beboer: Trolig Serianna Bårdsdatter, som senere flyttet til en plass under Åsen. Hun var gift med Peder Larsen. Se Bjørganætta.

- Hervolden** 383 791
låg oppunder bakken mellom Klukken østre og midtre. Husmannsplass under Klukken. Her bodde Jonas Olsen og kona Marta. Lillegårdsætta.
- Åsaskalet** 393 797
ligger ca. 300 m nordøst for Åsen. Her skal det ha vært to plasser. Husmannsplasser under Åsen. På den ene plassen bodde John Bårdsen og Lisbet Svendsdatter. Bjørganætta.
- Seriannaplassen** 390 796
låg ca. 150 m sørøst for Åsen. Her bodde Serianna Bårdsdatter. Se under Tangen.
- Saga østre** 388 787
låg noe nærmere Ulvillvelva enn gården ligger i dag. Var husmannsplass under Holmlia. Gunnbjørn Sagen bodde her, senere Martin O. Nesseemo, som kjøpte gården i 1920. Bjartanætta.
- Rønningen** 386 783
var også husmannsplass under Holmlia. Stort sett danner Ulvillvelva grensen mellom Vangstad og Holmli i gammel tid. Erik Kristoffersen og Gunhild Pedersdatter bodde her i 1875, Peter Eriksen i 1891. Holmliætta.
- Holmlimoen vestre** 388 782
også kalt Tomasmoen, var husmannsplass under Holmli midtre. Sivert Lorentzen og kona Marta bodde her i 1891, Lasse Storstadmo og Maren tok over i 1899. Kjøpte gården i 1918. Overholmsætta.
- Holmlimoen østre** 390 782
låg ca. 200 m øst for Holmlimoen vestre. Husmannsplass under Holmlia. Her bodde Erik Lorentzen og kona Anne Marta (barnebarn til Sunni Ellevsdatter i Ulvilla). Overholmsætta — Dillætta.
- Skjermengmoen** 396 784
Det skal ha vært to plasser på Skjermengmoen, den ene delvis kalt Nyengmoen. Husmannsplasser under Holmlia v. På Skjermengmoen bodde Karoline og Ole Holmli til ca. 1960. Bjørganætta.
- Brudalen** 398 788
kanskje bedre kjent under navnet Jamtplassen eller bare Plassen. Husmannsplass under Holmlia. Her bodde Lars Andersen i 1900. Se Helgådals-Nytt 1983. Samme familie har bodd her i mer enn 100 år.
- Reitan** 403 793
var husmannsplass under Flyan. To heimer på slutten. (Fra 1897) Hit kom Petter Olsen fra Daveenget. Oline og Teodor bodde her i 1891.
Bjartanætta — Overholmsætta.
- Holmlimarka** 404 783
Severin Sørli bygde seg ei stue nedfor vegen ca. 100 m vest for Holmlimarka, der han bodde noen år etter krigen.
- Fosstun** 406 788
Her låg en heim litt sør for Fosslia der Maren og Paul Reitan bodde. «Søskenbytte» med Ingeborg og Iver Sørli i Fosslia. Bjartanætta.
- Grøntuva** 413 790
var en tid husmannsplass under Bjørstad. Trolig var heimen omtrent der Fossmoen er i dag, på sørsida av elva. Dette var mens elva gikk over Herfossen.
- Harseflata** 412 787
var plass under Bjørstad nedre i 1796. Låg sørvest for Grøntuva på et lavere platå.
- Stamna**
Det var 3 stamnaplasser under Haugan.
Stamna østre 409 798
var det sammen som Haugset. Her bodde Beret Marta og Johannes Johnsen, foreldra til John Haugan d.e.
Stamna midtre 408 798
var det som på slutten ble kalt Stamna. Her bodde Ole Rasmussen, og til slutt Borghild og Lornnts Rotmo. Stor Ingvald-ætta.
Stamna vestre 407 798
låg i skogbandet ca. 100 m vest for Stamna m. Her bodde Ole Lagesen fra Ottermoen. Barna reiste til USA. Skjækerdalætta.
- Bjørkli** 409 793
var bygd av Severin Trøbak i 1950. Han flyttet huset fra Bynahaugen. Var i slutten av 1950-åra og i 1960-åra samlingsplass for musikkglad ungdom som øvde hos Severin en kveld i uka.
- Sveddiåkeren** 413 797
under Haugan, ikke husmannsplass. Toralf Berg bodde her før Hanna og Karl O. Sagvold kom dit ca. 1920. Grensætta.
- Brannen** 414 802
var husmannsplass under Bjørstad. Her bodde Ingeborg og John Sivertsen og ei tid Serianna og Ole Johnsen (Blokko) før Ragnhild og Marius Bjørstad. Overholmsætta.
- Trøa** 413 799
var også husmannsplass under Bjørstad. Også kalt Evigdalsplassen (?), bygd opp av Gunnbjørn Hanssen Overholmen. Plassen låg omtrent ved vegskiltet Bjørnstad øvre — Brannen. Her bodde Marie Larsdatter, mor til Anna Volden.
- Bynahaugen** 419 803
låg ca. 200 m rett opp for Borghild Helmos heim. Serianna og Ole Johnsen bodde her til ca. 1882, da de flyttet til Blokko. Siste beboere var Ingeborg og Ingemar Kolstad, som flyttet like etter 2. verdenskrig til Røra.
- Bjørkhaugen** 422 802
ble bygd som heim til Johannes Nonset, da sønnen Ole var gift med Malena Bynen. Ikke husmannsplass. Oppbygd etter 1900. Overholmsætta.
- Grindstuggu** 422 803
Litt øst for og ned for Bakken har det trolig vært en heim med navn Grindstuggu. Låg ved grinda i gjerdet mellom Byna og Kolstad. (Opplysninger ved Solveig Evjen).
- Kolstadåsen** 425 809
låg opp for Kolstadgårdene. Husmannsplass under Kolstad. Her bodde John Sveinsson fra Flatanger. Siste beboer: Ingeranna Johnsdatter, mor til John Haugset.
- Så flytter vi oss til Nordkleiva, og begynner vestfra:**
Trøbakken 420 817
var en plass som låg like vest og ned for Langdal lille.

Her bodde Pauline og Iver Trøbakk.

Prestegårdsengen 427 818
var en husmannsplass under Vuku prestegård. Låg øst for kårhusene på Varslotten. Selveier fra 1860. Her bodde Ole Olsen og Ragnhild Nilsdtr. i 1875. Sønnen Elling Olsen m/ fam. dro Senere til Amerika.

Høgsveet 427 814
er heimen der Ingolf Trøbakk bor. Var plass under Varslotten.

Leirhagen 431 816
låg litt vest for husene til Laura og Magne Nesse-mo. Ikke husmannsplass. Johan Olsen Blokko drev landhandel her i mange år. Storstadætta.

Kolstadenget 435 818
låg nord for Langdalsbakkene. Husmannsplass under Kolstad. Siste beboer: Marta Kolstadeng. Foreldre: Jonetta og Eilert K.

Langdalsengen 434 818
også kalt Langdal nordre, var en plass lenger vest fra Kolstadenget. Her bodde Jakob Tørrissen Langdal og kona Mette Olausdtr. Skjækerdalsætta.

Blokko 439 814
var husmannsplass under Green nedre. Husmenn: Simen Blokko, Anders Lillegård, Serianna og Ole Blokko. Selveiere: Ragna og Petter Hepsø, Marie og Lasse Green. Grunnmoætta.

Simengjale 442 812
var en plass omtrent midt mellom Blokko og Nonset. Ikke husmannsplass. Her bodde Simen Blokko på sine eldre dager.

Håggån 434 808
låg like vest for der gårdsvegen svinger inn til Li. Husmannsplass under Volden. Siste beboere: Kjersti Andersdatter og John Olsen.

Moan 440 795
låg der den gamle bygdevegen svingte opp fra Telsnesset, like vest for Tangberget. Husmannsplass under Kulslia. Her bodde i 1891 smed Ole M. Sefaniasen og kona Marie Nilsdatter. Senere drev Peder Hansen heimen en tid. Grunnmoætta.

Nordlia 442 796
Her bodde Anneus Helmo. Han kalte selv heimen for «Vingården». Overholmsætta.

Fagerlia 444 796
låg nedfor Sverre Leirsets hus. Husmannsplass under Elnes S. Her bodde Agnes og Lars Karlson fra henholdsvis Kall og Åre. Han var gruvearbeider.

Elnes 444 801
Bernt Elnes hadde kombinert bolig og verksted like vest for gårdsveien inn til Øver-Elnes. Bernt var en flink bygningsnekker, han laget møbler og redskaper, bl.a vognhjul.

Tyve 446 801
var husmannsplass under Vuku prestegård. Her bodde i 1865 Johannes Andersen Tyve, f. på Skjæker-moen 1809, og kona Beret Sevaldsdatter Hallem, f. 1818, sammen med barna Anders, f. 1839, Maren Maria, f. 1848, Mikal, f. ca. 1850 og Johannes, f. ca. 1862. Disse flyttet til Kolåsen i Jämtland. I 1900 bodde Karen Olsdatter og Johan August Pettersen der.

Østerlia 448 797
Også kalt «Rompa», ble utskilt fra Elnes N. tidlig på 1800-tallet som kårbolig. Har visstnok aldri vært husmannsplass. Her bodde Iver Elnes med familie i mange år.

Skansmoen 451 798
besto av to bruk, under Elnes N.

I 1891 bodde Peder Olsen Røsten den lille og kona Katrine Mikkelsdatter på den nordre heimen, mens Olaus Pedersen og kona Olivia Toresdatter bodde på den søndre.

I 1900 har Olaus byttet med Peder Røsten den store, «Stor-Per. Da Olaus Elnes N. og Peder og søstra Kirsti bodde på Skansmoen S.

Det hendte ikke så sjelden før i tida at flere søsken kunne ha samme fornavn, slik som «Stor-Per» og «Litl-Per» Røsten, født i Folldal henholdsvis 1847 og 1854. Det hører med til historien at han «Litl-Per» var størst.

Så vandrer vi vidre, ned Skansbakken, og finner da:

Lillengsmelen 454 799
som besto av tre plasser

Hans Mikkelsen Overholmen og kona Ingeborg bodde nord for vegen litt vest for Petter Greens bolig, på kanten mot uddu. Husmannsplass under Elnes N. Overholmsætta.

Olaus Ågesen og kona Ingeborg-Anna (datter av Hans Mikkelsen) bodde litt lenger øst, tvers over vegen for Grindstad. Husmannsplass under Elnes N.

Ole Thomassen og kona Ragnhild (også datter av Hans) bodde der Grindstad er i dag. Husmannsplass under Elnes S. Overholmsætta.

Berget 453 798
låg nord for bergknausen som ligger ca. 100 m sør for Grindstad. Oppbygd av Mikal Petersen ca. 1910. Mikal og kona Anna døde begge i ung alder og barna ble sat bort på hver sin gård. Olaus Nesse-mo kjøpte heimen senere. Bjartanætta.

Bakken 456 800
låg like sør for vegen omtrent midtveis mellom Sørmo og bakkekanten ned mot Lillenget. Husmannsplass under Elnes Ø. Her bodde Johan August Pettersen og hans første kone Gjertrud i 1891. Han var fra Blekinge i Sverige, hun fra Hegra. I 1900 bodde Mikal Petersen og kona Anna Olsdatter her. Åkranætta.

Bakkgjale 457 801
låg nord for vegen, på bakkekanten mot Lillenget. Husmannsplass under Elnes Ø. Her bodde smed Gøran Bengtson og kona Ingeborg-Anna.

Lilleengen 458 801
låg like vest for Bjarne Sellægs bolig. Husmannsplass under Elnes S. Her bodde Beret og Arnt G. Helmo. Siste beboer: Johannes Helmo. Overholmsætta.

Trøa 459 801
var også husmannsplass under Elnes S. Her bodde Lisbet og Petter Larsen, Senere Johannes Pettersen.

Lillemarka 460 800
låg ned mot elva sør for Elnes Ø. Husmannsplass under Elnes S. Her bodde Ole Johnsen, f. på Håggån, og kona Gjertrud Olsdatter. Sønnen John Olsen, senere Nonset, var siste beboer.

Snekkermo

459 805

Fotografen Ole Snekkermo, kona Ragnhild og barna bodde i ei stue ved Elnes østre fra ca. 1931 til ca. 1960. Ikke husmannsplass.

Skjækerdalens nikkelverk

hadde sin topproduksjon i 1880-årene. Da foregikk gruvedrift inne ved Dyrhaugen og smeltingen i to smeltehytter ved Skjækerfossen. I den tid var det flere beboelseshus ved Skjækerfossen.

Der filialen er i dag var hovedadministrasjonen. Der stod et hus med tre murpiper hvor sjefen for prosjektet, engelskmannen Charles Trelease og hans familie bodde, og like ens familien til stiger Rasmus Slipern, som også drev landhandel der.

Brygstuene

537 824

var navnet på to beboelseshus litt lenger vest. I 1891 bodde Julie Mikaldatter og Johan Teodor Andresen i det ene. (Julie og Johan Holmen) I det andre bodde Anders Iversen.

Verkensvollen

571 843

Inne ved Dyråa bodde også folk ei tid. Julie og Johan Holmen bodde her inne ei tid rundt 1900. Rundt 1910 var stiger Olsen der. han ledet arbeidet med prøvetakinger som selskapet foretok for å beholde sine rettigheter i området.

Moastuggu

549 814

låg øst for Leirmelan, omtrent midtveis ned bakken på venstre side av vegen. Husmannsplass under Skjækermoen. Siste beboere: Karen Mikalsdatter og Anton Andreassen, som flyttet derfra til Selnesset ca. 1907.

Helgåsmoen

576 804

Når en kjører østover forbi Helgåsen har man et stykke dyrkajord på høyre side i det samme det begynner å halle nedover igjen. Her låg husmannsplassen Helgåsmoen, plass under Helgås østre. Her bodde Seriana og Ole Andreassen. Siste beboer var visstnok Marit, gift med Lars Mikkelsen.

Bekkastuggu

604 793

låg ved Storbekken ved Ottermoenget. Her bodde Hans Svensson Green i 1834. Grensætta.

Skarpmoen

605 794

er det samme som Bergheim, i daglig tale Plassen. Husmannsplass under Ottermoen. Her bodde Else og Ole Olsen i 1875, senere Johannes Olsen som siste husmann. Selveiere: John Martinussen og svigersønnen Rudolf Langdal. Grunnmoætta.

Plassene i Vera.**Bringsåsen**

1822 IV 652 792

Det vi i dag kaller Bringåsvollen øst for Djupdalen har fått navnet sitt etter Peder Olsen Brings, som bodde der ca. 1830-39. Husene låg litt opp for vegen. Ikke husmannsplass.

Tveråholman

1822 IV 715 841

var bebodd fra 1896 til 1909 av Mortinus Antonsen og familien. Se Helgådals-Nytt 1975 og 1979.

Svensk-Strådalen

1822 IV 749 776

låg like over riksgrensa fra Strådalen. Omkring 1850 kom en ny svensk lov som gjorde at de som hadde ryddet plassen måtte overlate den til Skjækerfjellsa-

mene, og Pelle Johnsa kom dit med sin familie. Siste beboere var familien Krøyts, som flyttet derfra mellom 1910 og 1912. Husene ble brent ned i 1932.

Eln-Marjahaugen

1822 IV 746 772

også kalt Litlstuggugjale låg omlag 300 m sør for Strådalen. Her bodde Eln Marja. Det fortelles at da hun skulle føde et barn, var hun på veg til Strådalen for å få hjelp. Men hun kom ikke lenger enn halvveis da veene ble så kraftige at hun måtte legge seg ned. Men hun ropte ikke på hjelp, for som hun selv sa senere: Da kuinn dæm da ha trudd at det va nå som sto på...

Når det gjelder samebuplassene i Vera og Strådalen viser vi til Helgådals-Nytt 1980.

Surusvollen

1822 IV 702 747

låg ved utløpet av Årvinbekken. Trolig første boplass i Vera i nyere tid. Tradisjonen sier at her bodde Henrik Johnsen fra Trysil. Han druknet på Veressjøen i 1748. Navnet på plassen kommer trolig av finsk og skal bety Sturvollen. Hustomta ble gravd ut da Årvinbekken gikk over sine bredder under fløytinga i 1910-11.

Så fortsetter vi ned til Helgådalen igjen:

Bastumoen

594 788

låg øst for Julnesset, ved bakken opp til Snekkermoen. Her bodde Ane og Ola, også kalt «Støsekker-Ola», som var skredder. Ane var hans mor.

Skokneset

545 819

ble ryddet av Kristian Johansen tidlig på 1800-tallet og senere brukt av hans sønn Bertel Skoknesset, som var kjent for sine kjempekrefter. Husmannsplass under Helmoen. Anna Mikalsdatter og Olaus Larsen (landpostbud) bodde på Skoknesset både i 1891 og 1900, senere sønnen Marius og sønnedatter Åsta Ny-moen. Gården fraflyttet i 1980.

Helmomoen

530 818

låg utpå bakken imot Bjartan sett fra Helmoen. Tomta er rast ut nå. Husmannsplass under Helmoen. Plassen ryddet av Stor-Pål, som kom til Helmoen trolig fra Meråker. Det var en vårdag like etter år 1800 han kom ned fra fjellet med våpen og ryggsekken full av rovdyrskinn. Se Helgådals-Nytt 1973. Senere bodde Ingeborg og Gunnbjørn Johannessen der, foreldre til Johs. Myrmo, Johan, Arnt og Aneus Helmo. Overholmsætta.

Nessemoen

469 810

var husmannsplass under Overnesset. Samme slekt har bodd her i langt over 100 år. Beret Johnsdatter og Mikal Andersen bodde her i 1891. Bjartanætta.

Nordnesset

434 800

rett over elva fra Kulslia, var husmannsplass under Overholmen n. Her bodde Olaus Gundbjørnsen og familien til de måtte flytte etter at Helgåa tok nytt løp ved Herfossen. Fraflyttet rundt 1900.

Ei god slektsbok, «Arven fra Nordnesset», av Magne Nordnes inneholder mange opplysninger om plassen og folket. Er ikke i offentlig salg.

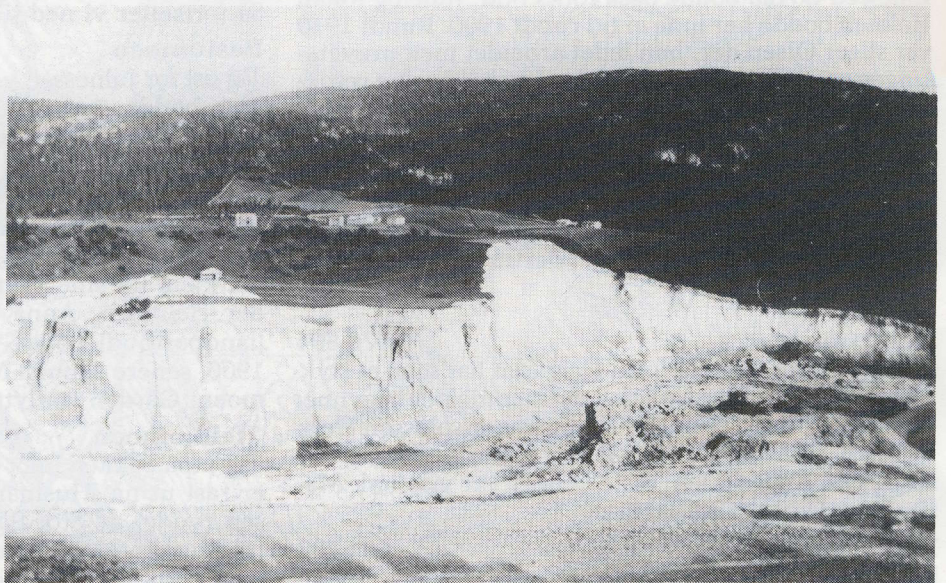
Moenget

444 702

Under Overmoen er oppført en husmann i 1801 med navn Samuel. Trolig var han på Moenget nedfor Granfossen.

Overholmen søndre, gammel tomt.

Dette bildet, tatt i 1894, viser en del av plassene i Røsgrenda: På nederste platå står høybua på Bjørstadenget, rett over der er Myra, i midten Dalbakken og til høyre Eggja.

Utsikt over Skansbakken. Her ser vi en del av husmannsplassene under Elnes.

Moaplassen 423 794
 eller Rødsmoen, låg ca. 30 m vest for der vegen til Røe østre krysser kanalen vest for gården. Husmannsplass under Røe østre. Var bebodd av folk fra Røe. De siste beboerne var Sivert Gundbjørnsen, som druknet i Heståa i 1887, og etter han broren Karl Martin Gundbjørnsen som bodde på plassen noen år før familien flyttet nedover bygda etter Herfossens gjennombrudd. Overholmsætta.

Sveet 416 787
 låg i nordhallingen av Egga, der det står ei bu den dag i dag. Husmannsplass under Røe østre, oppbygd av Mikal Gundbjørnsen Røe og kona Anne-Marta ca. 1897. Nedlagt i 1929. Overholmsætta.

Gjalet 415 786
 låg i sørhallingen av den samme egga. Oppbygd sist på 1990-tallet da Egga-plassen måtte flyttes etter Herfossens gjennombrudd. Plass under Røe vestre. Her bodde Ingeborg-Anna, hennes datter Mette og hennes datter igjen Janna Eggen, som døde i 1959. Eggjaætta.

Dalbakken 415 787
 har også vært på litt forskjellige plasser, låg ei tid ca. 50 m sør for der den ligger i dag. Var husmannsplass under Røe østre. Her bodde Peder Rasmussen med familie, Nils Falstad m/fam. bodde her ca. 1919 — 1929, og senere Anton M. Røe m/fam. Eggjaætta — Overholmsætta.

Eggja 414 786
 låg ca. 40 m nord for vegskjæringen på toppen av Svedjan. Trolig en av de eldste husmannsplasser i Røesgrenda. Plass under Røe vestre. Ei tid to heimer under samme tak. Bebodd av samme slekt fra ca. 1720 til plassen måtte fraflyttes sist på 1890-tallet. Eggejaætta.

Myra 415 788
 var en plass som låg ca. 50 m NNV fra Dalbakken. Her bodde Ole Rasmussen, bror av Peder Rasmussen på Dalbakken.

I Røesgrenda var det en del heimer som ble fraflyttet da området ble erklært rasfarlig i 1968 og Staten ga utflyttingsbidrag. Vi tar med disse her for å redde årstallene for fremtiden. Husmannsplasser var disse selvsagt ikke.

Mo 427 794
 Her bodde Margit og John Overmo fra 1952 til 1969, da de flyttet til trygdebolig på Øra. Jorid og Bjarne Haugan bodde der i 1970.

Grindheim 424 796
 Gunvor og Ingolf Green bygde seg ei stue i 1950. Der bodde familien til de kjøpte Åsgården på Øra i august 1966.

Green 424 796
 Marie og Matthaus Green kjøpte Burstu i Ulvilla og satte opp Overholmen i 1945. Her bodde familien til huset brant ned i 1953. Da bygde de opp en ny heim på Heståsen, kartref. 418 790, der de bodde til de kjøpte Rømo i Leksdalen i 1964. Huset nedrevet i 1970.

Åsheim 415 786
 Anna og Kåre Vollan bygde seg ei stue sør for Dalbakken i 1949 der familien bodde til i 1969.

Bjørnmelen nordre 407 779
 var husmannsplass under Storstad m. Har gått i arv fra far til sønn gjennom generasjoner: Peder Paulsen, Sefanias Pedersen, Sigvart Sefaniassen Bjørnmelen og nå Knut Bjørnmelen. Klukenaætta.

Bjørnmelen søndre 407 778
 var husmannsplass under Storstad v. Her bodde Gjertrud og Ole Olsen, senere Anders Pedersen, Arne Bjørnmelen og Agnar Bjørnmelen. Om Ole Olsen (Ola Sør-Bjørnmela) fortelles at han var så stor at han aldri kom inn i det lille stabburet som i dag er på Verdal Museums husmannsplass. Han kom ikke gjennom døra! Tømret til stuebygningen dro han med handstøtting fra Lassengåsen, som ligger like oppunder toppen av Røshangan. Når de skulle flytte til setra, bar han kvelden i forvegen ei bør opp på Skavdalsmoberget, så fikk han hjelp med å laste denne på toppen av den bora han hadde med hjemmefra om morgenen. Storstadætta.

Buaflata 407 780 ?
 var en plass nord for Bjørnmelen som var bebodd i gammel tid. Tomta er rast ut nå.

Steingrunnan 404 778 og 405 779
 besto av to husmannsplasser før, begge under Kulstad. Tomta etter begge disse plassene er nå gravd ut av elva. Den ene plassen ble senere oppbygd lenger sør. Her bodde Marius Selnes og til slutt Håkon Bjørnmelen. På den andre plassen bodde Nils Andersen og Olise Olsdatter, som etter Herfossens gjennombrudd flyttet til Kolstad østre.

Storbakken 400 775
 låg ca. 100 m sørvest for vegkryss Bjørnmelsvegen, på en flat mo. Her bodde Kristian Pedersen og Malene Olsdatter, foreldre til Mortinus Storhaug. Malene var først gift med Ole Johnsen. Bjartanætta. Siste beboer: Olaus Selnes og Kjerstina Olsdatter.

Krøkkelmogjale 398 770
 låg øst for Storstadgeilvollen, på kanten av Stordalen. Vi har ikke klart å oppspore hvem som bodde der en nå, men John Storstadmo kan fortelle at hans morfar Johannes Storstadmo, f. 1841, hadde fortalt at han aldri hadde vært inn i en mer fattigslig heim. Småfeet var bundet til beina på kjøkkenbordet om vinteren.

Storstadmoen 390 767
 var husmannsplass under Storstad. Her bodde Johannes Lorentsen og kona Anna. I slektens eie. Overholmsætta.

Slapgårdsenget 388 768
 låg nedunder Storstadbakkene, like nord for vegen. Under Slapgård. Her bodde Anne, som senere ble gift med Johannes Sveinstuen. Ørnfeltætta.

Sundbyenget
 låg på søndre side av vegen til Storstad. Husmannsplass under Sundby. Her bodde Lorents Johnsen og kona Gjertrud, senere Lasse Olausen og Marius Holmli. Overholmsætta.

Mikkelaunet

388 767

var husmannsplass under Aunet. Her bodde Mikkel Olsen i 1865. Heimen er oppkalt etter han. Senere kom Beret Marta Jeremiasdatter og Martin Ingvaldsen dit. Stor Ingvald-ætta.

Lebakken

387 768

låg omtrent der transformatoren er, mellom Sørumselva. Husmannsplass under Aunet. Her bodde en Andor.

Selneset

Her har elva arbeidet godt gjennom århundrene. Mange forskjellige gårder har jordstykker her, bl.a. Vest-Grunnan, Breiding, Auskin og Aust-Hellan. Det har ikke vært husmannsplasser på Selneset, såvidt vi har kunnet finne ut.

Så flytter vi utover til Holmen/Årstad:

Leirhaugmoen

372 751

låg vest for vegen til Årstad på samme platå som Midt-holmen. Husmannsplass under Holmen m. Her bodde Henrikka og Peter Olsen. Storstad i 1865. Storstad og Klukenætta.

Bakkan

378 750

var også husmannsplasser under Midt-Holmen. Låg oppe ved Bragstaden. Her bodde Bård Gundersen og kona Marta Olsdatter i 1891. Sønnen Gunerius, gift med Marit Pedersdatter Storhaug, var fergemann ved holmen bru. Flyttet senere til Havplassen u. Vest-Stiklestad.

Helden vestre

375 745

husmannsplass under Årstad.

Her bodde Andor Olsen Holmsberg og kona Ingeborg Anna Pedersdatter i 1891. Senere kom Mette og Karl Iver Helden hit.

Helden østre

376 746

husmannsplass under Årstad m.

Her bodde Erik Thomassen og kona Kristianna Andersdatter i 1891. Senere bodde Martin Sørli her ei tid, deretter John Storhaug og til slutt Maria og Aron Svensson.

Helden

372 748

«Gretheilla», var husmannsplass under Holmen m. Grete Helden bodde her fra ca. 1900 til huset brant ned i 1928. Låg vest for Jakobheilla.

Helden

374 748

«Jakobheilla», var husmannsplass under Holmen m. Her bodde Jakob Jensen og kona Kjerstina i 1891. Plassen låg like vest for der gamlevegen kom opp på bakken.

Vollan

384 742

var husmannsplass under Årstad. Ei tid to plasser. her bodde Ole Olsen og kona Mali Andorsdatter i 1891. De to var foreldrene til bl. a. Andor Holmsberg og Olaus Østgård.

Storhaugen

387 741

var husmannsplass under Årstad. Her bodde Martinius Johnsen og kona Oline i 1891. Stor etterslekt. Bjartanætta.

Efastplassen

384 740

låg ned mot Kverna fra Vollan. Husmannsplass under Årstad. Oppkalt etter Efast Olsen. Her bodde Ole Jo-

hnsen og kona Ingeborg Anna Pedersdatter i 1891. Stor etterslekt. Bjartanætta.

Sagmoen

366 739

var husmannsplass under Holmen nedre. Her bodde Ellev Andersen, Jeremias Ellefsen og Hans Sagmo, med kona Kristine Petersdatter. Hans var fra Hellan, og var bygdevektar og kirketjener i Vuku. Slapgårdætta.

Holmsberget

362 748

også kalt Skotrøberget, var husmannsplass under Holmen nedre. Her bodde Anders Johannesen og kona Mette Sivertsdatter i 1891 og 1900. Ingeborg Anna og Andor Holmsberg tok over i 1901.

Kilder:*Skriftlige:*

Folketellingene for 1801, 1815, 1825, 1865, 1875, 1891 og 1900.

Verdalsboka

Kirkebøkene

Verdal Historielags Skrifter

1949 og 1979.

Matrikkelen.

Brannprotokoller.

Muntlige:

Alfred Bakken

Anna Brønstad

Ingrid og Ola Brønstad

Solveig Evjen

Marius Haugdahl

Nella Haugen

John Kluken

Magne Selnes

Tormod Skoknes

John Storstadmo

Per Ward

Ole Aakran

Ole Aarstad

Ingeborg og Olaf Årstadvold

Ein tragisk sledetur ved Austgarden Grunnan i 1858

Av Jens Brønstad

I kyrkjeboka for Vuku i 1858 står det under løpenr. 13. 14. 15. og 16:

Død 7. feb. gravlagt 13/2 1858.

Pigebarn Elen Skrove, 13 år Grunden.

Ung. Ole Olsen, 23 år Grunden, f. på Storstadvald den 23/4-1835.

Pige Anne Andersdatter 16 år, Grunden.

Pige Jucumina Johnsdatter Øst-Grundvald, 16 år.

I merknadsrubriken står det: «Samtlige omkom ved at age sig udi Elven. Alle ligene gjenfundet». I samband med ulykka var det mange som mintes kva som hadde hendt nokre år før. Det brann inne eit barn på Slapgårdsenget, og mora til barnet tok dette mykje tungt. Elling Skrove i Austgarden trøsta henne og sa at eit vakkert barn gjekk det vel å skaffa seg igjen. Nu var det Elling Skrove som behøvde

trøst, han var heilt nedbroten. Desse ungdomane hadde teke ein slede og gått opp i bakkane i nærheita med Stormbakken. Kanskje var det skare, og farten vart for stor. Det var vel heller ingen olderskog som det er i dag, og det bar ut på elva, som hadde for tynn is og ulykka hende. Eg har høyrte at det var ein sundagskveld, men veit ikkje visst.

Så vil eg fortelja litt om familiene til desse ungdomane.

1. Ellen Anna Ellingsdotter f. 13/3-1845.

Foreldre: skoleholder Elling Skrove og kona Maren Jacobsdtr. f. Halseth.

Dei hadde fleire born:

1. Marit Ellingsdtr. f. 1849. * Ola Larshaug Ulvilla. (Foreldra til Ragnhild Holmli.)

2. Johanna Margrethe Ellingsdtr. f. 1855. * Martin Flyum

(Foreldra til Maren Berg Klukken.)

3. Maria Ellingsdtr. f. 1861 * Andor Leirset, Grunnan.

(Foreldra til Elise Leirset.)

2. Ole Olsen Årstad. f. 22/4-1835.

Foreldre: Ole Olsen Årstad. (litl Ola Storstad.) * Marta Jakobsdtr. Vangstadhaug.

Dotter til Jacob O. Vangstadhaug og kona Marit Mikkelsdtr.

I 1865 bur fam. på Sendes-Svedjan, og ser slik ut:

Ole Olsen husm. med jord	70 år gl.	
Marta Jakobsdtr. kone	60 » »	
Jakob Olsen son	27 » »	veiarb. Utv. sen. til USA.
Martinius Olsen son	22 » »	v.arb. Reiste til Finnmark
Kristian Olsen son	16 » »	v.arb. Utv. senere USA.
Ingeborg Olsdtr. dtr.	19 » »	vart g. med Bernhardus Musum
Anna Olsdtr. dtr.	11 » »	vart g. med Per Ød i Trongsviken

(Foreldra til Sofie Persdtr. som vart gift med Ole Kjesbu Leksdaalen).

Ole og Marta hadde og ei dotter til:

Marta Olsdtr. f. 1837 * Sivert Døljan sitt søskenbarn.

I 1875 bur Litl-Ola og Marta på Musummyra.

3. Anne Andersdtr. f. 20/12-1841 på Stor-Vukuvald.

Foreldre: Anders Pedersen f. 1810 på Indalsvald

* med Beret Ulriksdtr. f. 1812 på Holmsvald. (Flyanætta.)

I 1865 bur fam. på Birkehaug, plass under Bjørken.

Anders Pedersen

husmann med jord. 55 år gl.

Beret Ulriksdtr. kone 53 » »

Ulrik Andersen son 21 » »

Oluf Andersen son 13 » »

Ellen Anna Andersdtr. 11 » »

Anna Jensdtr. foster dtr. 5 » »

I 1875 bur fam. på plassen Pynten under Bjørken.

Kanskje er det same plass som Birkevold men med eit anna navn. Da bur det og ein familie i lag med dei. Truleg er det ei dotter og hennes familie.

Petter Jonsen log. veiarb. f. 1850.

Bergithe Andersdtr. kone f. 1848.

Johan Anton Pettersen f. 1873.

Ein stor del av fam. kanskje alle reiste til Amerika. I kyrkjeboka for Næsskott i Jämtland fann eg truleg ein son til av Anders og Beret:

Petter Anderson. f. i Verdalen den 13/10-1833, gift 1873 med Hanna Olofsdotter f. 1845 i Meråker, Norge.

Barn: Brita Katarina f. 1873. Anna Olivia f. 1878. Per Alfred f. 1887.

Fam. bur på eit torp (husmannsplass) under gården Kingstad. Petter gjorde tresko, og vart kalla Tresko-Petter.

4. Jokomina Jonsdotter f. 2/2-1843 på Grunnvald.

Foreldre: Jon Jonsen * med Maria Larsdotter.

Jon er av Auskin-ætta og Maria av Ottermo-ætta. De budde på plassen Slettdalshaugen under Grunnan.

Jokumina var m.a. søster til Olaus Jonsen.

Anders Jonsen og Jon Jonsen.

Jon var gift med Anne Mikkelsdtr. Årstadvald og dei hadde borna

Johan Jonsen Fossnesset

Maria Johnsdtr. gift med Martin Sørli

Jokumina Jonsdtr. (Jokumina Lindset) som fikk navnet etter fastra si.

Interessante slagggfunn ved Høysjøen

Spor etter jernutvinning

Av Odd Kr. og Anders Bendiksen

I vår nabokommune Levanger har det i de siste 3-4 år vært foretatt utgravninger av blæstervovner som ble konstruert for å smelte jern av myrmalm.

Sporadiske er også gjort i Verdal.

På folkemunne har Høysjøtraktene blitt utpekt til åsted for jernproduksjon. Problemet har vært å lokalisere smelteplassene.

Søndag 11. november var derfor en liten merkedag, spesielt for oss tre som kunne plukke slagggklumper fram unna mose og lyng. Men hvordan fant vi fram?

Vi tillater oss å gå litt i detalj, for framgangsmåten kan være til hjelp for andre. Som det vil fremgå må en kombinere lokalkunnskap, litt språkkunnskap, interesse og sist, men kanskje aller mest: en må ha flaks.

Men la oss begynne fra begynnelsen.

Vi hadde et bevis, og beviset var en stein oppe i Haukåa, like ved ngtsson hadde funnet en raritet av en stein oppr i Haukåa, like ved Vangstadvollen. Av forma og fargen kunne en se at steinen hadde vært utsatt for sterk varme. Det kunne ikke være annet enn en slagggklump.

Da funnet ble nevnt for John Tosteigan, husket han at Gammel-Anders Tosteigan hadde nevnt noe om slaggdungene. Disse skulle være synlig fra kløvjeveien som gikk fra Vangstadvollen og fram til bygda. Det var høsten 1982 disse opplysningene kom oss for øret.

Området ble oppsøkt både den høsten og den påfølgende ettersommer, men uten resultat. Så støtte en plutselig på en viktig opplysning under lesing av boka «Språkleg tradisjon» av Ola Stems-haug. Der stod det: «raudi tyder jernmalm». Kunne da Raudmyra bety «myra der de fant jernmalm».

Oversiktsbilde.

Blæstergroper finnes på begge sider av Haukåa.

Odd Bendiksen og Peder Ørtugen plukker slagggklumper i elveskråningen.

Og hvor var Raudmyra som John hadde nevnt? Her gjaldt det å sikre seg solid lokalkunnskap. Peder Ørtugen ble kontaktet. Han hadde i gutteårene vært gjeter på Vangstadvollen og i voksen alder bonde med visse tilliggende rettigheter i området. Jo, han kunne både påvise kløvjeveien og Raudmyra, trodde han.

Vi tok utgangspunkt i Oddrun Bengtssons funnsted, og nå hadde vi altså to tilleggsopplysninger. Vi trasket rundt og så på alle mistenkelige forhøyninger i terrenget. Uten resultat.

Etter kafferasten var Peder forsvunnet. Vi fikk øye på ham på noen hauger nesten helt nede ved Høysjøen.

Omsider kom vi etter. Selve terrenget her virket lovende, men noe graveredskap rådde vi ikke over. Plutselig fikk Odd øye på en bit av en stein som stakk opp i selve stifaret. Jovisst, det var en slagstein. Raskt avdekket vi området rundt. Og der trillet de fram, den ene steinen etter den andre, variable i størrelse og form, men ett hadde de felles: de var slagstein, rester etter farne tiders slit for å framskaffe jern inne ved Høysjøen. Og som ikke det var nok, da vi krysset elva fant vi slagstein også på den motsatte avsatsen. Dette virket lovende. Nå kunne vi avslutte i trygg forvisning om at noe konkret hadde vi å rapportere.

Ingen av oss som deltok den søndagen hadde vært med og gjort lignende funn tidligere. Men vi visste at bare fagfolk har tillatelse til å foreta arkeologiske utgravninger.

Ivar Berre er ungdomsskolelærer på Skogn. I tillegg har han deltatt aktivt med utgravningen i Heståsdalen i Frol.

Da han ble kontaktet, viste han stor interesse for funnet vi hadde gjort. Den snøfattige høsten ga oss anledning til en ny «ekspedisjon». Det var tydelig at Berre visste hva han skulle lete etter. Vi benyttet anledningen til å spørre Berre litt ekstra, og de opplysningene han ga kan kort sammenfattes slik:

Det har vært flere former for anlegg.

Den typen som ble avdekket i Frol bestod av 4 groper noenlunde i firkant. Ovnene lå i sentrum av disse gropene. Anlegget ligger

Steinene studeres og kommenteres nærmere.

En svær slagglump (ca. 15 kg.)

Etter all sannsynlighet har denne ligget i bunnen av ovnen.

helst ved elv eller bekk da det her var lettest å grave seg ned. Selve smelteovnen lå oftest 1-2 m fra kanten av platået, men her kunne det være variasjoner.

Selve smelteprosessen kravde myrmalm og skog til brenning av trekull. Ovnene er som regel 0,5 - 1 m i diameter og ca. 70-90 cm dyp. Ovnene ble foret med leire. Rester av ovnene vil derfor være mursteinsfarget.

På vår ferd fra Høysjøen og oppover til stedet der Bynabekken renner sammen med Haukåa, fant Berre rester etter 4 ovner.

Hvor mye jern som er produsert her inne er det umulig å ha noen sikker formening om. Like ens

nvor gammelt anlegget er. Men, tilføyde Berre, Frolfeltet var fra tida rundt Kristi fødsel, altså ca. 2000 år gamle.

Det skal bli spennende å se hva vitenskapen kan finne ut om Haukå-anlegget. Og — sa Berre — det er bare flaks at anleggene er intakt. For tenk om almenningstyret hadde bygd veien på andre sida av elva! Nå kunne vi se det ved selvsyn. Det påligger veibyggere et stort ansvar når nye vei-prosjekt skal anlegges.

Ellers vil vi sterkt oppfordre turgjengere i dette området til å bruke øynene godt, og melde fra om de finner slag eller andre spor i terrenget.

Vandring over grensa

Av Einar Hjelde

Kjølen er i dag grense mellom Norge og Sverige, men vi veit at slik har det ikkje vori støtt. Jemtland og Herjedalen var norsk område fram til freden i Brømsebro i 1645, og skal vi tru Snorre Sturlason, så var Jemtland bygd av ein sparbygg som heitte Kjetil Jamte, som måtte røme austover for kongen. Og sonen hans igjen bygde Helsingland, blir det fortalt. I allefall har det vori samkvem over grensa, nordmenn har reist austover og svenskar har komne vestover. Mange veger går austover frå Verdalen: Frå Vera og Strådalen til Kolåsen, over Melen til Anjan og Kall eller frå Sul over Merraskalet til Skalstu, Medstu og fram til Duved, og på desse vegane var det mange som tok seg fram, som oftast til fots; slåttedrenger, rakstetauser, skogsarbeidarar og handverkarar, i det heile var det folk som søkte arbeid. I krigstid var det soldatar som slost for kongen sin, enten han var svensk eller dansk. Vi har lesi om norske raider inn i Jemtland, men best kjent er vel karolinernes felttog frå 1718 som vart til eit dødstop for det var slutt. Her i Verdalen er Stor-Ingvalds heroiske kamp på Levring kjent, skildra i boka «Kongens poikar» av Per Nilsson Tanner (på norsk «Karolinernes felttog»). Mye av handlinga er lagt til Li prestegard på Inderøya og garden Lomsaunet på Røra, der Nils-son Tanner leigde seg inn eitpar somrar først på trettitalet. Dødstopet vart det i januar 1719 på Tydalsfjella da over 3000 svenske og finske karoliner fraus i hel, og mange vart invalidar for livstid. Såleis er det fortalt om ein dragon frå Offerdal som hadde frosi av seg begge føtene, men likevel vart han rydningsmann på eit torp og vart smed, og døydde i høg alder.

Best kjent av trafikken i fredstid er vel farmennes ferd til Levanger, til marsimartnad og St. Hans-

martnad, for å kjøpe og selje. Da kunne det somme gonger samlast fleire tusen svenskar i Levanger, så byen vart jemten sin by. Det kunne og vera drifter på 50 hestar som dei dreiv austover etter St. Hansmartnaden. Alle som budde langs vegen, visste når jemten kom, og enda lever ordspråket: «Når jemten snur nasin i aust, skan lægg sæ å sti opp når'n sjer.»

Etter 1882 da Merakerbanen kom, vart det slutt med trafikken med farmennene, og det store losjhuset i Melen vart rivi og flytta til Ålesund. Farmennes tid var forbi, men dei som var oppradd for arbeid, søkte framleis over grensa.

Mange var flinke handverkarar eller skogsarbeidarar, berre to var ikkje mors beste barn: skreddaren Bergmann og teologen Tolsten, som begge måtte bote med livet for nattemannens øks på Ilevolden ved Trondheim. Men ellest var det hederlege menn.

Kanskje best kjent er Eric Peder- sen Walne eller «Erik i Valn» som bygdefolk kalla han. Namnet sitt hadde han etter landsbyen Walne ved Alsensjøen i Alsen sokn i Jemtland. Han er kjent for utsmykkinga av mange kyrkjer i Trøndelag i kvitt og gull, og ettertida har vel ikkje sett på han som kunstner, men ein flink handverkar, og etter kvart er arbeida hans fjerna og restaurert til det som var opprinneleg, men taket i koret i Vukukyrkja er bevart, og det er vel noe av det beste som han laga, med djevelen i det sørvestlege hjørne som rettar blikket og spydet mot den første stolen på kvinnesida der kona på Reppe hadde plassen sin og som Walne hadde eit horn i sida til. Eg har hørt at mens han arbeidde i Vukukyrkja, så laga han ei tegning av Johannes Vuku, men kor den er i dag, veit eg ikkje.

Av andre som kom over, kan ein

nemne Nils Eriksen Kvelstad, budde på Kvelstad og var klokkar og skolemester i Vuku i 56 år.

Men ein som det knyter seg litt mystikk til er Erik Ørenfelt. Han kom ikkje til Verdalen, men har stor etterslekt her. Han kom til Hammarøya i Snåsa og vart rydningsmann under prestegarden. Etter folketellinga for Snåsa frå 1701 var han da 50 år, hadde kone og 5 barn, var «jamt» og fattig. Mange har prøvt å finne ut kor i Jemtland han var fødd, men få nyttes. Etter segna var han anten politisk flyktning eller dessertert soldat frå ei svensk heravdeling, og det er vel truleg at Ørenfelt- namnet var eit dekknamn.

Sonen hans, Jens Eriksen Ørenfelt (1691–1766) kom til Verdalen og vart lærar i Vinne og klokkar ved Stiklestadkyrkja, var gift med Marie Søfrensdtr. Wenzel. Dei hadde 8 barn, og to av dei slo seg ned i Verdalen: Ingeborg Regitze vart gift med Jakob Elnes og Boletta vart gift med Jakob Elnes og Boletta vart gift med Johan Svendsen Kulstad. Og etter begge er det stor etterslekt, Elnes-, Vangstad-, Kulstad- og Slapgårdsslekta.

Til alle tider har folk som bur ved grensa, vandra over, grensa har ikkje eksistert i kvardagen. Og ved giftemål har folk flytta over. Ward kom fra Sågen i Kall og flytta til Strådalen og Eriksson flytta frå Kall til Sandviken.

At vandringa over grensa har vori stor, har vi døme på i dei mange plassane som er rydda av jemtar og har fått namn etter rydningsmannen, «jamt-plassen». I Ulvilla ligg ein slik ein. — Så vart det enten stordrift i skogen eller gruvedrift og da kryssa arbeidsfolk grensa. Av svenskar som kom hit til Verdalen kan ein nemne Aksel og Gøran Bengtsson, som slo seg ned i Helgådalen, Reinholt Johnsson kom som 22-åring i 1912 frå Dorotea saman med 2 brør og

sette bu i Inndalen. Han vart og kalla «Stor-Jonsen». Anders Krieg kom visstnok frå Gefletrakten og busette seg på Bjørsmoen. Aron Svensson kom heilt frå Halland, var egentleg smed, men vart murar og han busette seg på Årstadbakkan (Helden). Av kvinner kan eg nemne Amalie Lindrot frå Nelden som vart gift med Ole Arnsvet.

Mikkel Liff kom med kona Kersti og dei to borna Randi og Gøran frå Husån i Kall til arbeid i Skjækerdalsgruva. Randi vart gift Røsten og budde på Skansmoen, og Gøran kjøpte Østnesenget og flytte med foreldra dit. Han var smed og etter at kona, Anna, døydde, sette han opp smie på Berga hos sonen Gustav og arbeidde der. Han var ein høg og røsleg kar, og var sikkert flink i yrket sitt med lang erfaring, og det eg minnest var at eg syntes det var rart at han greidde å ta i nokså varmt jern med berre fingrane. (For ein femti-seksti år sia var det på Berga forutan smed, 2 skomakarar, 2 skreddarar, salmakar og bakar.)

Ja, dette var noen av dei som slo seg ned i øvre delen av bygda, men mange fór andre vegen, til Husåverket på nordsida av Åre-

skutan mens det var drift der eller til skogsarbeid og slo seg ned for godt. Dette førte til slektskap og kjennskap over grensa, sams skikkar og mange ord i dialektane vart like. Slåttar, songar og viser vandra og. Som døme kan eg berre ta med visa om Lill-Pelle som var godt kjent før. Helge Dillan har ho med i 1. samlinga av Folkemusikk i Trøndelag og Geir Egil Larsen i Trønderviser som kom ut no i haust. Levi Johansson, kjent for den store etnologiske og folkloriske forskinga, har i boka «Folk-liv och bebyggelse i det gamle Frostviken» teki med visa: «Lill-Pelle spring fort, ty det lider mot kvälla. Far å mor gått te sängs, kom å følg mej på jälla. — Nei, nei. Dit vil jag inte gå før alle de tusende daler, men där är loppar å där är lus å allehande små saker.» Jällen er knytt til halvlemstuggu, der Johansson tar ein med på denne måten: «Då vi tittar opp, merkar vi at rommet saknar innertak. Likevel er det ikkje ei rein ryggåstuggu, for ved øystre gavelen skyt det fram tvers over heile stuggu begynnelsen til eit innertak (loft), men dette har ei orka lenger fram enn nett og jamt ei sengelengd. Dette er den såkalla lemman eller jellen (hellen). Lemman kviler på

ei list som er fastspikra på gavelveggen, dels på ein grov firkanta bjelke, som går tvers over rommet ved fremre kanten av lemman. Det er slik bygd at bjelken med omlag halve tjukklikeken når over kanten.

Oppe på denne lemman vart det lagt halm, reinshuder og fellar og skinnputer. Såleis vart lemman ei stor seng, og det var ei tid da det ikkje var uvanleg at barn, tjenestefolk og framande som kom på besøk, hadde sengeplassen sin der. Hovuda vende mot gavelen og med føtene tok ein stød mot bjelkekanten, som derfor vart kalla «spunnstokk».

Så langt Levi Johansson. Ein kan da berre spørre: Har det vori vanleg med halvlemstugguer hos dei som rydda nye heimar i Verdal slik som oppe i Frostviken.

— — —
Så er dei første som kom over grensa i dette hundreåret borte. Dei var på leit etter arbeid, og mange fekk verkeleg prøve seg, i hardt skogsarbeid og i gisne tømmerkoier eller på anlegg. Det var ein slitets generasjon. Men dei hadde ungdommens krefter og pågangsmot og dei ga ikkje opp. Og så fekk dei glede av å sjå at neste generasjon fekk det så mye betre.

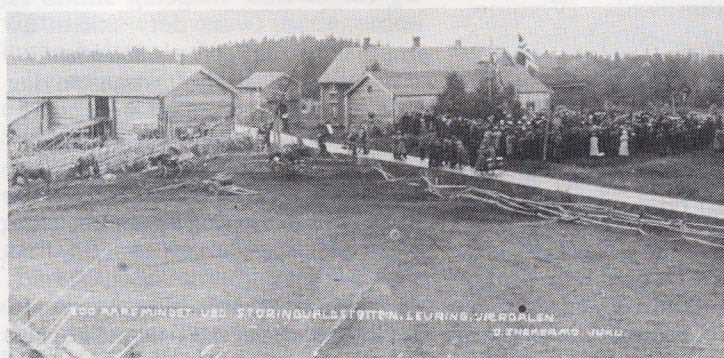
Anders Krieg og Aksel Bentson
Malsådalen 1917.

Gøran Bengtson.

Reinholdt Johnson.

Nostalgi og molteplukking

Av Arnfinn Berstad

Den som har vere på leiting etter molta og funne nokre liter av sorten, er truleg seld for resten av livet, i alle fall den som har sans for den store, stille freden i skog og fjell og det som kan opplevast i tillegg til spenninga med molta.

Eg for min del har blitt biten så mykje av basillen at når tida for molta er der, må eg av stad, også om det blir sagt at det er lite å finne.

Mange gode minner har eg frå desse turane. Sjølv plukkinga er ein ting, særleg når det er rikeleg med molte og dei edle bæra er raudgule og friske og store, og så tett at spannet blir fullt på kort tid. Ein annan ting er matpausane med kaffilukt frå termosflaska på ein bergrabb med fyldig moseteippe og utsyn over fjell og solglitrande vatn, skogklædde vidder og bygder med heimar langt i det fjerne.

Men biletet kan skifte. Veret er ofte lunefullt så det kan bli både regn og snøkave så pass høgt til fjells. Blir det dertil tover, som ikkje er nådigst oppe i snaufjellet, er det ikkje akkurat lysteleg å vere moltplukkar. Men også slike opplevingar kan sette ein friskare farge på tilværet, særleg i minnet etterpå.

Eg har som oftast vore åleine på molteturane. Mange molteplukkarar likar best det. Men godt selskap er ikkje å forakte, og i fjor kom kollega Leif Ødegård frå Nordre Sunnmøre til Verdal for å vere med på leiting etter den vedunderlege molta som han hadde hørt så mykje om. Han bur i Skodje, tre mil austanfor Ålesund.

Turen starta frå Porselenstrand (Verdalsøra) om vi skal halde oss til den landskjende verdalingen Hans Rotmo sitt språk. I Leif sin kvite Mercedes gjekk det strykande oppetter bygda som er brei og flat i botnen her nede, jamna av det store leir-raset for 90 år sidan. Vi fer forbi Stiklestad, Vuku og Ulvilla, grender med tause og særmerkte namn.

Men nå har dalen tatt til å strypa

Utsikt over Veressjøen med Steuker i bakgrunnen.

seg saman. Tverre leirmelar stuper rett ned i elva som går gulbrun og stor etter regnveret. Ho har grave seg lenger og lenger inn mot gardane oppe på flatene og gjort tilværet der utrygt. Men i det siste er det bygt ein solid veg langs elva slik at ho ikkje når leirbakken, så det vil nok hjelpe, får vi tru.

I Volden kjører vi forbi barnedomsheimen til Hans Rotmo. Far hans dreiv landhandel i same huset. Men nå er det raude reklameskiltet for Tidemanns Tobakk borte. Den gode Hans nemde ein gong i eit intervju kor typisk dei skilta var for slike butikkar den tida han voks opp. Det er ikkje vanskeleg å merke at han er populær også i heimbygda. I fleire av visene hans går som ein undertone kontrasten mellom utkantbygda (Vømmølbygda) og bygdesentret (Porselenstrand). Sjølv om denne kontrasten har blitt mykje utviska etter siste verdskrigen, er det ikkje tvil om at han har treft at kjenslevart punkt i folkesjela og at mange kjenner seg att i den karakteristikken han gjev.

I Volden tek Helgådalen til. Og det er ennå 37 km til Vera kapell. Det blir meir svingar og bakkar, men elles er vegen brei og god.

Også her har bygda skifta ansikt på alle gardstun.

I Helgådalen hadde eg ein av dei første jobbane etter skogskulen. Våren 1938 var eg nemleg planteleiar på Værdalsbruket. Om vinteren hadde eg hogge tømmer på Snåsa. Det var tinga hus til meg hos Ragna og Laurits Ottermo på Brattåsen. Skogstua som bruket sette opp på Ottermoenget til bruk for sine tenestemenn, var under bygging det året. Som plantarar hadde eg med 12 vaksne karar. Om vinteren hadde dei hogge tømmer og halde ei dagløn på 3-4 kroner i gjennomsnitt. For plantinga hadde dei 4 kroner fast for dag. Difor var plantinga ein ettertrakta jobb som berre dei som hadde arbeidt i skogen om viteren fekk vere med på. Og for at flest mogeleg skulle få kome med, var det skifte av mannskap midt på plantetida.

Eg minnest at plantarane ein dag kom strevande med eit stort trekkspel langt opp i skogen der vi arbeidde. Dei hadde fått greie på at eg fuska litt uti den kunsten og ville høre kva eg dugde til. Det var Sverre Helmo som åtte spelet, han var også med i plantelaget. Vi hadde matpause frå kl. 12 til 13. Trekkspelet var tatt ut av kofferten og vi sat og åt da sjefen, Leif

Ole Rønning med ei bjønngleks.

Lykke, og assistenten hans, Oskar Figenschou, kom på inspeksjon.

— Har dere trekkspill med dere? spurte Lykke. Eg lika meg berre så måteleg, det kunne sjå ut som om vi berre dreiv og leika oss. Men det enda med at eg måtte spele eit nr. medan dei var der, eg hugsar ennå at det var Defilermarsj av Johan Svendsen.

I første plantelaget eg hadde, var Jon Rydning med. Han kunne også den gongen fortelja soger, og arbeidde like godt for det. Det same gjorde karane som hørte på. Eg trudde det verka som musikk til arbeidet.

Også året etter kom eg til Helgådalen, da som ambulerande apterar (tømmerkappar) og driftskontrollør. Distriktet var frå Elnes til Vera, ei strekning på omlag 35 km. Det hørest ikkje så mykje ut i dag. Men den gongen var ski einaste framkomstmiddelet i ein slik jobb. Og klimaet var barskt den vinteren med over 20 kuldegrader lange bolkar.

Eg minnest at Figenschou, som eg hadde stasjon hos når eg var i Skjærkerfoss-området, kom heim ein kveld og fortalde at det var sett ulv midt på lyse dagen oppe i Helgåsen. Men det var og einaste gongen han vart sett.

9. april 1940 var eg øvst i Helgådalen og hadde stasjon i bruket si skogstue på Ottermo-enget. Der budde også Tormod Skoknes med

sin familie. Han var skogvaktar på bruket. Om kvelden den 8. hadde eg vore opp til Rudolf Langdal, som hadde radio, og hørt kveldsnytt. Det låg i lufta at noko sær ville hende. Og rett nok — klokka var ikkje stort meir enn 7 morgonen etter da Figenschou ringde opp i telefonen og fortalde kva han hadde hørt i radio.

Under all forvirringa som rådde, med ordrar og kontraordrar frå dei militære styresmaktene til menn som var i den rette alder, vart det til det at eg pakka ryggsekken og la i veg på ski nedover dalen. Eg torde ikkje tvile på at det bar i krigen, sjølv om eg var mellom dei som vart fritrekte da eg skulle ekserere (50 % av dei vernepliktige vart det den gongen). Og mange underlege tankar, i pakt med alvor i situasjonen, romsterte i hovudet mitt på den fredelege vegen i den stille april-kvelden. På Skjærkerfossen var mange menneske samla i heimen hos Ingeborg og Kristian Holmen for å høre radio og diskutere situasjonen. Der vart det gjort klart for meg at det var fåfengt å reise vidare etter som eg ikkje hadde avdeling å melde meg for.

Det er interessant å reise oppover Helgådalen nå og sjå at dei felta som vart tilplanta den gongen har utvikla seg til vakker ungskog. Det er ei av gledene ved å arbeide i skogbruket.

Også hausten 1940 var eg planteleiar her oppe. Om våren hadde det vore umogeleg å plante det året. Seinare har det kome til nye og store hogstflater og plantefelt i mange aldrar. Og her er bygt skogsvegar opp gjennom lier som det før var umogeleg å få fram tømmer frå. Men det er ikkje første gongen eg fer her etter krigen, for molteturane har vore omlag årvisse lenge.

Mellom Kleppen og Julneset er det bygt ny, flott bru over Helgåa, og vegen til Vera er omlagd og har fått ein heilt annan standard enn før. Så den som kjørte her før omlegginga har ikkje så lett for å klage over vegen.

Mercedesen legg stigninga opp Brattås-svingen lett bak seg, så snart er vi oppe på Veresfjellet. Nåja, fjell kan det vel knapt kallast der vegen går, Sjølv om det er kring 400 m.o.h. på det høgste. Men vegen er bra slakk og skogen går langt oppetter myrkantar og dalsøkk frå den. På mange av desse myrane hadde gardbrukarane øvst i Helgådalen utslåttar. Graset vart tørka og sett i stakk på myrane og kjørt heim på vinterføre. Det var eit dagsverk å få heim eit lass herifrå. Etter krigen vart det slutt på denne haustinga.

Sommaren 1940 dreiv eg med vedblinking i eit bjørkebestand austanfor Sågåmyran' ei veker tid heilt åleine. Og ikkje rettare eg minnest, var også Odd Green, som hogg vedblinken, åleine der på fjellet så langt frå folk.

Vi nærmar oss Djupdalen. Han ber namnet sitt med rette. Før var vegen der både smal, krokete og bratt og ein av flaskehalsane i trafikken til og frå Vera. Vinters-tid fekk ein vere glad ein kom over fjellet med hest. Eg minnest ein sjuketransport eg møtte på ein av første turane til Vera. Ei kvinne låg godt innpakka på ein slede, først nesten 40 km til Volden og så vidare med bil. — Nå kjører Harald Olsen rute mellom Vera og Skjærkerfossen med minibuss året rundt. Og frå Skjærkerfossen går det rutebuss vidare til Øra.

Vi parkerte bilen austanfor Skjulsæterdalstjønna, for det er så tidleg på ettemiddagen at vi må ta ein tur for å sjå etter molta før vi tek inn sæterbua som er tinga for overnatting. Med kvar si plastbøtte legg vi i veg sørover på vestsida

av Djupdalen. Det ber over myrar og rabbar. Skogen får meir og meir karakter av fjellskog dess høgare vi kjem. Men i lune lægder er han ikkje verst, og urtevegitasjonen er utruleg frodig.

Vi kjem så høgt at vi får utsyn over landskapet rundt oss. I aust øygnar vi Veres-sjøen med si 3 km breie vassflate og vi kan skimte nokre av gardane i Vera. Austanfor stig fjella, som burde ha vore riksgrense, mot himmelen. Men grensa går lenger vest, tett ved innmarka i Strådalen. I nord kan vi skimte Hardbakkfjell og Skjærkerfjella langt i det fjerne. Det er klårt, pent ver så vi ser langt.

Men vi skal ikkje så altfor langt denne første, korte dagen, så det er lite molte vi har med oss. Likevel tykkjer vi at vi har hatt ein fin tur da vi set oss i bilen og kjører dei siste 3-4 km til sætra.

Storlunvollen ligg berre omlag 100m. frå vegen til Vera, og vi kan kjøre heilt fram til bua. Her var det sæterdrift i tidlegare tider, nå er det feriefolk og andre farande fantar som får hus her. Vi ser garden Storlunet på andre sida av Helgåa, elva som kjem frå Veres-sjøen. Her vidar ho seg ut og liknar ein liten sjø.

Sæterbua er romsleg og har fleire rom og alt det utstyr som trengst for eit hyggeleg opphald. Og medan augustkvelden og mørkret sig inn i bua og saman med lyset frå parafinlampen skaper ei stemning som moderne menneske skjeldan opplever, går praten om gamle og nye dagar. Vi har vore kjende i 30 år finn vi ut, så det er mykje å prate om. Leif tok over stillinga som heradsskogmeister i Nordre Sunnmøre da eg flytta til Romsdal, og før den tid hadde han vore skogreisingsleiar i ei av kommunane i distriktet.

Noko lang kveldssete kan det likevel ikkje bli, for vi skal opp med sola neste morgon. — Sa eg sol? Skodde er det og tjukk som graut når vi ser ut. Det regner også. Alt-så dårleg ver for å ta til fjells. Men det letter litt om senn, så når vi har parkert bilen vestanfor Djupdalen, er det ikkje verre enn at vi kan starte med godt humør mot området mellom Fiskløysingen og Tørrgranvola, som er målet denne dagen.

Vi er nokre dagar for seint ute, for mange har trakka her føre oss,

Harald Olsen.

kan vi sjå. Nokon har til og med vore så omtensame at dei har markert vegen oppover med krepp-papir for å vere visse på å finne tilbake.

Det regnar og blæs utover heile dagen, men ingen ting å klage over for skogmenn. Og vi vert som regel tørre att mellom bygene. Framfor alt vert det mykje gåing og leiting. Leif seier til slutt at han er glad om han finn tre bær for kvar gong han bøyer seg. Men elles ikkje ei sur mine frå den kanten. Eg som skal vere lokalkjend kjenner likevel at ansvaret tyngjer.

Det rår ei tung stille og ein fred som gjer godt her oppe i høgda. Av og til får vi likevel ei påminning om kvar vi hører heime av rute-flya til og frå Værnes, som går lenger vest og som vi kan høre lyden av.

Dyrelivet merkar vi lite til. Ein og annan storfuglen flaug opp nede i skogen, men her i snaufjellet ser vi ikkje så mykje som ei rype. — Jau, så blir vi begge ståande å stire på noko som liknar tørrgreiner på små krøklefuruer. Finst det noko slikt her oppe? Så viser det seg at det er 6 reinsdyr som står og

Lauritz Ottermo med et lass fjellhøy vinteren 1940.
(Foto: AB)

ser ned på oss før dei held fram på vandringsa si.

Dagen etter er det klår himmel og sol over dei store vidder. Og molteplukkarar kvar vi vender os, for det er laurdag. Denne dagen finn vi så lite molte at vi sluttar tidleg og gjer oss ferdige til heimreis. Men først tek vi ein snartur til Vera slik at Leif får sjå den bygda og.

Ei forteljing om ein moltetur burde sjølsagt vere om ein tur med så mykje av desse bæra at ein mann har bør etter nokre timars plukking. Men molta er ei lunefull tømte, så det er ikkje mange utanom dei få utvalde som får oppleve det. Og heller ikkje dei opplever det kvart år. Vi fann omlag 5 kilo på kvar, ikkje mykje å skrive om. Men det var ei trøyst at vi treffe

Artikkelforfattaren (t.v.) saman med Ingvald Tronsmo på Sveet i 1940.

ingen som hadde funne meir heller, så vi kan vel seie at resultatet var normalt for året. Trass alt var vi vel nøgde med turen, for molta var ikkje alt. Godt kameratskap og opplevinga av den mektige naturen var ei stor hending, ein natur så heilt ulik den vi har levt med det meste av vår tid, og som trollbatt oss begge.

Skirenn i Holmlibakken 1919

Bakerste rekke fra venstre: Ole Klukken, Anton Holmli, Marius Selnes, Sigurd Sørli, Ingolf Skavdal, Egil Musum, Per Framnes, Ingvald Flyum, Håkon Holmli, Johannes Overnesset.

Midtre rekke fra venstre: Ole Holmli (Buseth) Arthur Aune, Paul Skavdal, John Fossnes, Peder Flyum, Martin Holmli, Kåre Holmli, Arne Brueng, Ottar Brønstad, Matheus Sørli, Marius Fossnes.

Fremste rekke, sittende fra venstre: Jens Holmlimo, Tormod Green, Bjarne Brueng, Olai Green og Olaf Burstuen.

Kommunikasjoner i øvre Helgådalen i gamle dager

Av Lasse Johnson

Det har ikke alltid vært like enkelt for folk i Helgådalen å ta en snartur til Verdalsøra. Vegen var skral og snøbrøytingen dårlig. Det fantes svært få motoriserte kjøretøyer og snøbrøyting på vegen ble før krigen utført med treplog og hestespann. Kristian Holmen ved Skjækerfossen var en av de første som skaffet seg bil i Helgådalen da han før krigen kjøpte en entonnens lastebil, og med den kunne utføre enkle transportoppdrag.

En av de som virkelig har fått føle transportproblemene på kroppen er Arne Skoknes. Han tok førerkort i mai 1938, og har gjennom hele sitt liv så og si levd med og i biler. De første årene jobbet han som sjåfør for Kristian Holmen, som drev kolonialforetning ved Skjækerfossen. Det ble mange slags oppdrag etter hvert, transport av både folk og dyr. Så var det turer til Trondheim for henting av varer til butikken og med forskjellige oppdrag fra privatpersoner, bl.a. var det som oftest å innom A/S Vinmonopolet.

Sin første lastebil anskaffet Arne Skoknes i 1946, da han kjøpte en 1938 modell Reo 2¼ tonner til en pris av kr. 6.000,-. I 1947 kjøpte han en Mercedes firehjulstrekker etter tyskerne, forøvrig en noe nedslitt og dårlig bil. Han drev da snøbrøyting for Verdals kommune på strekningen Skjækerfossen — Vuku. Sommers tid ble det en del gruskjøring for kommunen, og sammen med forskjellige private oppdrag ble det en god del kjøring som til sammen kunne gi en brutto årsinntekt på kr. 15 — 20.000. Men etter at utgiftene til drivstoff og reparasjoner var fratrasket, ble det ikke alltid så mye igjen å leve av. Bilmateriellet var ikke bestandig det beste, så det ble mye reparasjoner. De fleste reparasjoner utførte han selv for å unngå verkstedregninger. Dette førte til at han

Arne Skoknes ved Forden.

etter hvert lærte bilen å kjenne og ble fullbefaren mekanikker. Det måtte alltid være med reservedeler i bilen så det kunne repareres underveis når uhellet var ute. «Reoen» ble i 1951 byttet i en Bedford, som igjen ble byttet til en Amerikansk Ford 600 i 1963. Dette var en bil med mye trøbbel og den ble i 1965 byttet i en engelsk Ford diesel. Denne ble så i 1969 byttet i en litt større bil av samme merke. I 1973 anskaffet han seg en 1963 modell Scaniavabis til en pris av kr. 73.000,-. Denne bilen har han ennå, og den ble nylig, i en alder av 21 år, fremvist for Statens bilsakkyndige og funnet helt i orden. Snøbrøytingen sluttet han med i 1982, etter å ha kjørt sammenhengende i 36 år. Som en takk for sin tålmodige utholdenhet fikk han da en liten gave av sine sambygdingar.

Veresruta

I 1953 opprettet han fast Veresruta. De første åra kjørte han med lastebil, og fikk siden påsatt et gam-

melt busshus på lasteplattan. I 1955 kjøpte han en Fargo kombibuss med plass til 16 personer, eller 9 personer og en del varer. Så anskaffet han i 1958 en minibuss til kr. 17.000,- med plass for 10 passasjerer. Veresruta kjørte han sammenhengende i 11 år. Det gikk bra i begynnelsen, men etter hvert ble det flere som anskaffet seg private kjøretøyer, slik at oppdragene ble færre og omsetningen mindre, og da det ikke var noen offentlig støtte å få, måtte han legge ned rutetrafikken. De siste to årene han kjørte, var det en brutto omsetning på kr. 6.000,- pr. år. Personbilletten til Vera kostet kr. 5,- i alle disse 11 årene. Småpaker kostet 50 øre, og større esker, melsekker og slikt kostet en krone.

Om vinteren var Veresveien stengt på grunn av snø, men sommers tid ble det kjørt så å si daglig. Det ble også levert melk fra Vera, og ellers var det varer av forskjellige slag. Særlig om høsten ble det

mye transport av vinterforsynin-
ger til Veresbyggene. Brua over
Strådöla var den gangen ikke far-
bar med bil, men for å tilfredstille
kundene kjørte han over elva ned-
enfor brua. Noe han minnes godt
var alle disse grindene over veien.
Det var i alt ni grinder som måtte
åpnes og stenges for hver tur.

Andre oppdrag

I den tiden han kjørte Veresruta
tok han også andre oppdrag med
bussen. Det ble ofte turer med ski-
løpere som skulle utenbygds for å
konkurrere i skisporet. Så var det
sanitetslaget som hadde sine ut-
flukter, eller det var sangkoret
som skulle ut på oppdrag. Ofte var
det festkjøring i helgene til sam-
menkomster lengere nede i bygda.
Det var også en del sykekjøring,
samt bryllup og begravelser. I det
hele tatt var det om å gjøre at bilen
var i orden, en visste aldri når
oppdragene kom, og de måtte al-
tid utføres.

Strie oppdrag

Strabasiose turer har det vært
mange av gjennom alle disse åra.
En sprengkald vinterdag med
±23° og stri vind kjørte han seg
fast med pløgen i snødriva ved
Haugbakkene. Under iherdige for-
søk med å komme løs røk kløtsjen.
Vegen var nu igjenføket, så det ble
å springe tilbake til Skjækerfossen
og hente nye kløtsjskiver, ut med
gearboksen og inn med skivene.
Her fikk han hjelp med å få ut ge-

Lissbussen. Ole Helgås og Arne Skoknes.

arboksen av 15-20 ungdommer
som kom på ski etter vegen. Da re-
parasjonen endelig var utført, viste
det seg at det var gjort en feil slik
at kløtsjen ikke fungerte. Det var
da bare å gå igang med samme
operasjon på nytt. Ut med gear-
boksen, justering av skivene og ny
prøve. Da klaffet det endelig. Det-
te arbeidet hadde tatt flere timer i
sprengkulde og han var blåfrossen
over hele kroppen. En av ungdom-
mene hadde med kaffe på termos-
flaske som han fikk. Dette nøt han
på en stor sten ved vegkanten, og

stedet er siden blitt kalt for kaffe-
steinen. Dette var en søndag ved
15.30 tida. Ungdommene ville nu
at han skulle ta opp vegen ned til
Volden, en strekning på 5-6 km.
Det var vanlig å ha med seg hjel-
pemannskap til måking når været
var på det verste. Ungdommene
var villige til å hjelpe og de satte
da igang. Hele ettermiddagen og
natta gikk med, og først kl. 9 om
morgenen kom de frem til Volden.

Bremsesvikt

På en av turene til Vera fikk han
bremsesvikt ved Ottermoenget.
Pluggen i beholderen hadde løsnet
og var borte, men han fikk satt i en
treplugg, fylte på vann og fortsat-
te. Ved Størlundammen løsnet
mellomakselen og datt ned. Men
han hadde med reserve. Kom til si-
de og fikk reparert. Oppdraget ble
også denne gang fullført.

Presteskyss

Det var vanlig å skyss prestene
til Vera når det var messe i kapel-
let. En gang kom vukupresten
Leiv Fosse og klokker Iver Helmo,
samt søster Gudrun Hermann
med fylkesbilen opp til Skjæker-
fossen og ville ha skyss til Vera.
Denne gangen røk dynamoen slik
at batteriet ble tappet for strøm.
Men han hadde med reservebatte-
ri som ble satt inn. Videre var ra-
diatoren utett slik at han stadig
måtte etterfylle vann. Da de omsi-

Under brøyting var det i styggværsperioder vanlig med hjelpemannskap til måking.

der kom frem til Vera utbrøt presten i begeistring: «Tenk, Skoknes kjørte til Vera uten dynamo og vann på bilen.»

Konklusjon

En kan saktens spekulere på hva som får et menneske til å ofre hele sitt yrkesaktive liv på biler og bi-

ltransport. Før krigen var det lite å velge mellom når en skulle ut i arbeidslivet. For det meste var det sogsarbeid om vinteren og gårdarbeid om sommeren. Dette var tunge yrker med datidens hjelpemidler, og gav som oftest dårlig fortjeneste. Det var fristende å se på de som hadde egen lastebil og som kunne sitte hele dagen å kjøre, f.eks. under gruskjøring på veiene, selv om de måtte ut å sveive opp tippen med handmakt. Som guttunger var det stor stas å få sitte på med grusbilene, og vi kunne gjerne holde ut hele dagen. Men den største årsaken var sikkert den store interessen for motorer og biler, til møysomelig eksperimenter og reparasjoner. Om resultatet alltid har svart til forventningene får bli opp til ham selv å vurdere. Arne Skoknes har nu sluttet med tungtransport etter oppnådd aldersgrense.

Sangkoret Fjelljom på turné.

Gamle historier fra Vera

Hva de gamle fortalte

av Magne Haldorsen

Ingeborg Olsdatter, Oline Haldorsen, Ola H. Wæren

Det fantes bjønn i Vera også før i tiden. En gang var det ei kjærring som ble jaga opp i et tre av en bjønn. Situasjonen vart kritisk for bjørnen kleiv etter kjærringa oppgjennom grana. Da pessa kjærringa rett i augan på bjørnen så han datt ned og forsvann.

På gården i Sørvera der Beate og Knut Haldorsen bor og som det dreiv til for noen år siden da yngre krefter overtok; der bodde det i forrige århundre en kar som gikk under navnet Ol Andersa. Sansynligvis hette han Ola Andersen eller Ola Andersson. Han hadde ei kjærring som hette Sigrid. Nu var det sånn i forrige århundre at dei hadde et anna syn på brennevin enn i våre dager. (Jamfør hva som

står skrive om brennevin i boka «Farvel armod».)

Dei trudde faktisk at det var helsebot i brennevin. Dei hadde et uttrykk som: «vont skal med vont fordriva». I Vera fikk dei tak i brennevin fra Sverige. Dei kjøpte det i trebuttila som vart kalla ankar. Ingeborg eller Imber som hun helst vart kalla, fortalte at Ola og Sigrid hadde en sånn ankar ståan på to skammela uti gangen. En morgen hadde Sigrid tatt en tåre for mye før hun gjekk åt fjøset så hun le liggende i forbåsen. (En ekstra bås under hell-høle som dei brukte å fylle opp med høy.)

Sigrid døde på et ubeleilig tid på året, nemlig i verste vårløysinga. Gravferda gjekk til Kall i Sverige, en strekning på 8-9 mil. Oline, som var berre en ung jente den gang, kunne huske da dei dro i veg på denne turen, (som sansynligvis er en av de siste gravferdene fra Vera til Kall.) Oline kunne også fortelle at den 3-års hesten som vart brukt ikke var den samme etter denne turen.

HALTJO

Jentene som søkte etter slåttearbeid i Vest-Jemtland og Vera trasaka og gikk den lange vegen Jemtlandsvegen til Melen på svensk side. Der vart dei henta av sine respektive arbeidsgivere. En gang var Haltjo litt sent ute så det var berre en jente igjen. Hun var mindre pen man stor og sterk. Navnet hennes var Duva og uheldigvis for Jo vart denne jenta igjen på bruket hans på Gammelvolden i Sørvera da dei andre rakstertausene returnerte til sine hjem. Forholdet mellom disse to vart ikke det beste, og en dag på slåttonna utviklet det seg til rene brytekampen. Duva brøt Jo ned i myra så et leggbein gjekk av. Og da det ikke var snakk om å søke lege vart han Haltjo fra denne dagen.

Tennsatsen på fyrstikkene var giftige i det forrige århundre, og en dag Jo skulle koke opp melk, ramla det noen fyrstikker ned i melka. Kanskje hadde Duva noe med dette å gjøre. I alle fall Haltjo døde av denne drikken.

Gamle mé og merker

I gamle dager var folk flinke til å ta seg merker på forskjellig vis. De merket seg særlig oppførselen til dyr og fugler, men de så også merker i andre ting. Det var først og fremst været de såg i disse merkene, men også andre begivenheter som f. eks. ulykker og dødsfall. Andre ganger såg de hvordan årsveksten ville bli, og de kunne også forutsi når det kom fremmede til gårds.

En gang i 1930-åra, mens det var seterdrift på Vangstadvollen ved Høysjøen, hadde seterfolket en grå elghund som kunne fortelle om de fikk besøk på setra, og fra hvilken kant de kom. Hvis hunden tidlig på morgenkvisten satt ute og drog vær sydover sjøen, visste de at i løpet av dagen fikk de besøk sjøvegen sydfra. Hvis hunden drog vær fra vest eller nord, kom det besøkende fra disse kanter. Fra øst fikk de sjelden eller aldri besøk fordi det ikke var noen veglei fra den kanten da. Men en morgen satt hunden ute på vollen og drog vær fra øst. Seterfolket mente da at fikk de besøk fra den kanten, var det sikkert en rekende fant. Det forekom at det rak skrepphandlere og tiggere forbi, og disse kom da oftest skogleies. Langt ut på ettermiddagen får de se en mann komme fra øst, skrever over fastbandgjerdet og inn på vollen med kurs for seterhusene. På setra var de spente på hva for slags besøk de fikk. Heldigvis var det ingen fusse, men en fra nabolaget som var ute og såg etter noen kviger som var kommet på avveie. Hvis katten vasket seg i ansiktet og klødde seg bak øret, var det sikkert at de fikk besøk. Når skjæra samlet seg rundt husene og skratet, kom det folk til gårds.

Så var det noe de kalte gangspør. Da hørte de det knirket i gulvplankene eller dørstokken ute i gangen. Da fikk de også besøk. Noen sa de hadde haug, de kjente det på kroppen. Og hvis det samtidig klødde ekstra mye i nesen, var det ingen tvil, det var bare å sette over kaffekjelen.

Mindre hyggelig var det når en fugl satt og hakket i vinduet, dette

varslet dødsfall i nærmeste krets. Det samme var tilfelle når det ble en spesiell låt (during) i komfyren. Hvis kråkene satt i trærne rundt husa og grov på en spesiell måte, varslet det ulykke. Gauken varslet uår hvis den slo seg ned på skigardsstaurene.

Det forekom at det knaket i husene. Dette varslet sterk vind.

Folk i Helgådalen flyttet aldri på setra på St. Hansdagen. Det ville medføre ulykker. Dette er sikkert en overtro som skriver seg fra en gang folket på Vest-Grunnan flyttet til fjells på St. Hansdagen og da en av mannskapet døde.

Tusser og troll ble også trodd på av mange, og enkelte ville ha det til at de hadde sett både småfolket og buskapen deres, og at de til og med hadde hørt bjelleklang. Disse holdt for det meste til rundt setervollene. En måtte aldri sette seg på en tue uten at en først hadde spyttet på den. Det kunne være tusser der som en ikke såg.

Når de slo ut varmt vatten om kvelden, måtte de alltid huske på å varsle tussene: «Pi unna veia.»

Røyken fra murpipa varslet om sinnsstemningen til fruen i huset. Hvis røyken sto klar og fin rett opp fra skorsteinen, var fruen i godlaget, Det motsatte var tilfelle om røyken låg tykk utover taket, da var fruen sur som bare det.

Klær og sko var de meget omhyggelig med, de måtte behandles pent og skulle vare lenge. Rokken ble tatt frem så snart nyttårsfeiringen var over. Den første mannen som kom inn i et hus etter årsskiftet og hvor det satt en dame og spant, ble kalt råkkmann eller spånnåmann. Han skulle ha en gave av vedkommende, helst da noe som var spunnet og strikket.

Garnet måtte helst ligge en god stund etter at det var spunnet. Da ble det sterkere og drøyere. Nye klær måtte helst brukes første gang i kirken, da ville de bli sterke og vare lenge.

Når nye skor knirket når de ble brukt, ble det sagt at de ikke hadde gjort opp med skomakeren. Til jul måtte alle ha noe nytt til klær,

ellers ble det sagt at de måtte ri stabben.

Værmerker var det mange av. Var det tøvær (regn) trettendags jul, var det tegn på et godt år. Trettandags tøy e ber enn 100 lass høy.

Om kyndelsmesstøy 2. februar ble det sagt: Kyndelsmesstøy gir frøssi koinn og rätte høy.

Rogna varslet snøforholdene kommende vinter. Var det mye rognebær, helst ned på nederste kvist, ble det lite snø til vinteren. Rogna kunne ikke bære både sommer og vinter, het det. Personlig mener jeg å ha motsatt erfaring, nemlig at mye rognebær gir mye snø. Dette vil vi få sjekket til vinteren. Rogna har i sommer vært helt fri for bær.

Svalen varslet været over korte perioder. Fløy den høyt, ble det godvær. Hvis den derimot låg lavt over terrenget, ble det regn og ruskevær. Hvis hesten ristet seg med seletøyet på, ble det styggvær. Det samme var tilfelle hvis kua ristet seg og samtidig dret.

Når trosten samlet seg i skokker på enga, ble det alltid regn. Det ble det også når katt eller hund spiste gress. Svartspetten, eller Gjertrudsfluglen varslet regn ved å fly mellom trærne og fløyte.

Om hundedagene, 23. juli — 24. august, ble det sagt at hvis de gikk ful inn, gikk de god ut eller omvendt.

Syvsoveren, 27. juli, foresto langtidsvarsel. Som været var syvsoverdagen skulle det bli i syv uker. Marit Vassause 20. juli, og Jakop Våthatt 25. juli var alltid dager med mye regn.

Kom det snø i brudekrona på bryllupsdagen, ville de få et langt og lykkelig samliv med mange barn. Ellers merket de seg været i både sol, måne og stjerner.

Dette var en del av de mé og merker som ble benyttet i gamle dager. Men det finnes sikkert massevis av andre. Vi ville sette pris på om bladets lesere skrev ned det de husker fra eldre tider, slik at vi fikk det satt på trykk og bevart før det forsvinner.

Lasse Johnson.

GRUNNMO-ÆTTA

Av Reidar Prestmo

I folketellingen for år 1801 for Vest-Grunnan finn en mellom tjenerne oppført disse to: Lisbet Nilsdatter 23 år og Jon Larsen 27 år, begge ugifte. I 1802 gifter disse to seg og blir husmannsfolk under samme gård og i dag har de ei stor etterslekt.

Ingen av de to er nok født i Verdal, men i åra rundt 1800 kom det folk hit til bygden i fra nær sagt alle kanter. Om Lisbet Nilsdatter forteller tradisjonen ingen ting, men om Jon Larsen går det endel fortellinger, visstnok ikke helt like. En går ut på at det var folk i fra Vest-Grunnan som var på Røros da en ung gutt kom og spurte om han ikke kunne få bli med dem hjem til Verdal. Dette hadde Vest-Grunnanfolket ikke svart noe på, men gutten ga seg ikke, kom igjen på nytt og ba om å få bli med dem hjem, og omsider fikk han lov på det. Gutten skulle ikke ha nære slektninger i livet.

Den unge Jon Larsen var nok ikke så dum, han såg at det var folk i fra et velstandshjem som var ute og reiste og at det var muligheter for å få det så noenlunde bra.

Det nevnes i Verdals-boka at m.a. Anders Grunnan handlet med «kreatur». Kanskje var det i et slikt ærend Grunnan-folket var på Røros? Det var flere i fra Verdal som i disse åra drev innkjøp av slaktedyr og førte dem over fjellet til Røros for salg der. Jeg fikk for en tid siden tilsendt, fra Grethe Forbregd, Trondheim, en oversettelse fra Gauldal Justisprotokoll nr. 5 av 7. august 1779, som berører en slik dyretransport. Her er det tre verdalinger som St.Hans-dagen samme år hadde drevet over seksti dyr over lensmannens eiendom Lien i Ålen. De tre verdalingene var Lars Olsen Breiding, Anders Lund og Johan Lund. Johan var muligens husmann på Lund.

I følge tradisjonen skulle gutten fra Røros, Jon Larsen, ha tysk blod i sine årer, men hvor han er født er ikke bragt på det rene. Om Jon er det sagt at han skulle være «hendt» til alt slags arbeide. De to unge, Lisbet og Jon, fikk overta plassen Grunnmoen i 1802, siden har ætten sittet på bruket.

Johannes Dahl har skrevet av husmannskontrakten til Jon og Lisbet, det er muligens en av de eldste kontrakter som finnes i Verdal. Kontrakten lyder slik:

1. Vi underskrevne Ladse Nilsen Westgrunden og dreng Jon Larsen tilstå herved at være aftalt og forenet med hverandre således: Jeg Ladse Westgrunden tilstår herved at overlade et stykke jord til bemeldte min dreng Jon Larsen af min eiendom Westgrunden som er beliggende i vestre og nordre hjørne av Westgrundens utmark og støder i mod Øst-Hjeldes indmark. Det same stykke jord som i dag udi vidners påhør er bleven ham udvist overlader jeg ham på hans livs-tid imod at han for hvert år skal være pliktig til at arbeide for således nemlig: I vårandene en uge, i håbollen kaldet en uge, i høonden en uge, i

skolånden skal han skjære 8 melling, om vinteren skal han arbeide i 8 ugers tid, om sommeren som er fra 14 april til 14 oktober skal han have 8 skilling daglig, og 12 skilling for hver melling som han skjærer i skolånden. Men om vinteren skal han have 6 skilling for hver dag han arbeider. Sådant arbeide som her er optegnet og som beløper seg til 6 rdl. skal bemeldte Jon Larsen være pliktig at svare til meg i arbeide for hvert år for det stykke som jeg således har overlat ham, og som straks med gjerde skal blive indhegnet. I midlertid får han nue således frihed til at bygge og boe derpå og gjøre sig samme jordstykke - borte.

2. Men dersom Jon Larsen ikke årlig fuldkommer sine pligter som her er beskrevne, så skal John Larsen være forbunden til at flytte bort med sine huse av min eiendoms jord uden mindste bekostning i nogen måde for mig, og ingen inderst må han indtage i husene untagen min tilladelse.

3. Jeg Jon Larsen forbinder mig i alle måder til at opfylde de pligter som her er beskrevne så lenge som jeg således får beholde det bemeldte stykke jord.

Af den kontrakt beholder enhver contrahent et lige lydende.

Westgrunden den 24 april 1802.

Ladse Nilsen Westgrunden

Jon Larsen Grundvald.

Til vitterlighed underskrives af:

Hans Rasmusen Vester Hjelde.

A.1. Jon Larsen f. ca. 1775. Hvor han er født er uklart. Gift 1802 i Vuku kirke med Lisbet Nilsdtr. f. ca. 1778. De vart husmannsfolk på plassen Grunnmoen i 1802. En finner plassen nevnt før år 1800, men hvor gammel den er, er vanskelig å fastslå.

4 barn: B.1.—B.4. Henrik, Nils, Henrik, Lars.

B.1. Henrik Jonsen f. 1803, død 1808.

B.2. Nils Jonsen Grunnmo f. 1807, død 1881.

Gift 1838 med Ingeborg Sveinsdtr. Svedjan, f. 1800, død 1881. De overtok Grunnmoen.

2 barn: C.1.—C.2. (Ingeborg hadde før giftermålet sonen Ole Andersen Hellan i 1831. Kjent som bru- og kirkebygger.

C.1. Jon Nilsen, f. 1839, d- ¾ år gammel.

C.2. Johannes Nilsen Grunnmo f. 1841, d. 1926.

Gift 1869. Anne Pedersdatter Bjørsmo f. 1839, d. 1919. De ble tredje generasjon på Grunnmoen.

3 barn: D.1.—D.3. Jon Severin, Pauline, Nils Ole.

D.1. Jon Severin Johannesen Grunnmo f. 1869, Druknet ved Vest-Grunnan da han skulle over elva med hest.

Gjenfunnet ved Ferriberget.

D.2. Pauline Johannesdtr. Grunnmo f. 1869,

d. 1935. Gift med Aneus Pettersen Vangstad lille, f. 1866.

3 barn: E.1.—E.3. Petter Marius, Inga Antonie, Sofie Ingeborg.

E.1. Petter Marius Vangstad f. 1901, d. 1972 ug.

E.2. Inga Antonie Vangstad f. 1905, d. 1972 ug.

E.3. Sofie Ingeborg Vangstad f. 1908, d. 1965 ug.

D.3. Nils Ole Johannesen Grunnmo f. 1876, d. 1956. Gift 1899. Gustava Kristoffersdtr. f. 1873 i Skogn, d. 1942. Nils kjøpte bruket i 1909.

3 barn: E.1.—E.3. John Konrad, Anna Sofie, Johanna Mergrethe.

E.1. Jon Konrad Grunnmo f. 1899, d. 1972. Gift 1933. Ingeborg-Anna Gustavsdtr. Sagmo f. 1909. Overtok Grunnmoen i 1937.

3 barn: F.1.—F.3. Gunnar, Odd, Gunvor.

F.1. Gunnar Jonsen Grunnmo f. 1933.

Gift 1962. Karen Brattli f. 1943 i Sparbu.

F.2. Odd Jonsen Grunnmo f. 1935.

Gift 1966. Brit Nessem f. 1943.

F.3. Gunvor Jonsdatter Grunnmo f. 1938. Eier av Grunnmo i dag.

E.2. Anna Sofie Nilsdtr. Grunnmo f. 1901, d. 1981, ug.

E.3. Johanna Margrete Nilsdtr. Grunnmo f. 1906, d. 1926.

Samme slekt i 102 år og i 6 generasjoner.

B.3. Henrik Jonsen f. 1810 på Grunnmoen, d. 1882. Gift 1834 med Beret-Marta Pedersdatter, f. 1814 i Ulvilla, d. 1880. Foreldra til Beret-Marta var Peder Dillan og kona Sunni Elefsdtr. Om Sunni heiter det at ho var smellvakker. Hadde eget kvernbruk og forstod seg på den økonomiske siden og. Sunni var gift tre gonger og det sies at hun var den første kvinne her i bygda som fikk skilsmisse. Hennes ektemann nr. 2 ble sinnssyk.

Gjennom Beret-Martas far går «røtterne» til Dillan og kan føres tilbake til først på 1600-tallet.

Sonen Henrik Jonsen hadde og eget kvernsted og drev som møller i Ulvilla.

Fam. bodde på Lassegjerdet, men senere i Henrikstu. Der filialen nu står.

De hadde 11 barn: C.1.—C.11.

Jakob, Johannes, Serianna, Petter, Jakob, Elisabeth, Ellev, Olaus, Bergithe, Hans-Petter, Henrikka.

C.1. Jakob Henriksen f. 1834, d. 1859, 5 år gl.

C.2. Johannes Henriksen f. 1836. Utv. i 1881.

Gift 1863. Lisbet Larsdtr. f. 1835 i Sparbu? Utv. i 1885. I 1865 bor fam. på plassen Dalen ved Holmsbrua, der Johannes er ferrimann. Fam. flyttet i 1871 til plassen Nordtrøa under Reistad i Frol. Der de utv. fra til Minnesota. Her har de brukt Reistad som fam.navn.

7 barn: D.2.—D.8. Lasse, Henrik, Mette f. i Vuku, Beret Anne, Julie, Sigurd, Grete f. i Frol.

D.10. Ingeborg Anna Johannesdtr. f. 1861, d. 1940.

Gift 1891. Martin Olsen Brattås f. 1868, d. 1946 (Vangstadhaug).

E.1. Oline Margrete Martinsdtr. f. 1891.

Gift 1929. Gustav Jermstad f. 1887 i Sparbu, d. 1942. Bodde på Ulvillberg.

F.1. Ivar Martin Gjermstad f. 1929, d. 1966.

C.3. Serianna Henriksdtr. f. 1839. Utv. til USA i 1882. Gift 1871. Torvald Antonius Torgersen Kvam fra Trondheim f. 1849. En veit av 4 barn: Anna Pauline, Tomas, Henrik, Bernt Martin.

I forbindelse med at Serianna skulle reise til Amerika, går det ennu den dag i dag ei lita historie.

Serianna utvandret i 1882. Mannen hadde reist året før. Men hun hadde i minste laget med penger til reisa, og for å hjelpe henne var det noen karer i Vuku — Ulvilla-området som ble enige om å skrangle i hop det manglende beløpet. Serianna hadde lovet at pengene skulle de få tilbake. Beløpet var ikke så stort og karene hadde knapt regnet med å se noe mere til disse pengene.

Men Serianna var en ordholden dame. En sommer noe senere kom det penger fra henne. Ja, det var med renter og, ble det sagt.

Karene ble da enige om at for noe av pengene skulle de ha seg en fest. Festen ble holdt en lørdagskveld i Ulvilla og sola var alt kommet høyt på himmelen på en ny dag før de skiltes.

I solvarmen på hjemveien ble noen av karene trette. Slik at da folk fór til kirken søndags formiddag, så lå enkelte av «skrangleran» og sov i det grønne like ved veien.

C.4. Petter Henriksen f. 1841, d. 1862 ug.

C.5. Jakob Henriksen f. 1843. Reiste til Tjøtta i 1881.

C.6. Elisabeth Henriksdtr. f. 1846, d. 1938.

Gift 1866. Ole Sevaldsen Skavdal Green f. 1837, d. 1916. De var leilendinger på Ner-Green i frå 1878.

10 barn: D.1.—D.10. Karen, Bergithe, Henrik, Ellen, Severin, Ole, Anna Sofie, Paul, Lasse, Odin.

D.1. Karen Olsdtr. f. 1867, d. 1950.

Gift 1898. Ragnvald Langdal f. 1870, d. 1936 på Lille Langdal. Ragnvald utv. til Michigan, USA, i 1890. Kom tilbake i 1897.

10 barn: E.1.—E.10. Jon, Olai, Ole, Signe Elise, Ragna, Klara, Karen, Rudolf, Sara Otelie, Ingeborg.

E.1. John Ragnvaldsen f. 1890, d. 1914.

E.2. Olai R. Langdal (lille) f. 1898, d. 1973.

E.3. Ole R. Langdal f. 1899. Skomaker i Sveinstu, Ulvilla, d. 1973.

E.4. Signe Elise Ragnvaldsdtr. f. 1901.

Gift 1924. Arnulf Leirset f. 1894, d. 1983. Telsnesset.

8 barn: F.1.—F.8. Olav, Kari, Synnøve, Rakel, Asbjørn, Jon, Elisabeth, Åsmund Egil.

F.1. Olav Leirset f. 1925.

Gift 1963. Hanna Røe f. 1934.

F.2. Kari Leirset f. 1926.

Gift 1947. Einar Kulstad f. 1921.

F.3. Synnøve Leirset f. 1928, d. 1981.

Gift 1948. Jeremias Leirhaug f. 1924.

F.4. Rakel Leirset f. 1929.

Gift 1953. Trygve Ravlo f. 1927.

F.5. Asbjørn Leirset f. 1931.

- Gift 1961. Reidun Johansen f. 1936.
 F.6. Jon Leirset f. 1934.
 Gift 1959. Marie Kjesbu f. 1938.
 F.7. Elisabeth Leirset f. 1939.
 Gift 1960. Narve Skrove f. 1925.
 F.8. Åsmund Egil Leirset f. 1943.
 Gift 1969. Gerd Green f. 1947.
 E.5. Ragna Langdal f. 1902, d. 1979.
 Gift 1928. Ole H. Lund f. 1897 i Leksdal.
 3 barn: F.1.—F.3. Kari, Harald, Klara.
 F.1. Kari Ingebjørg Lund f. 1930.
 Gift m. Snorre Buran f. 1924.
 F.2. Harald Rikard Lund f. 1932.
 F.3. Klara Antonie Lund f. 1934.
 E.6. Klara Langdal f. 1904.
 E.7. Karen Langdal f. 1905.
 E.8. Rudolf Langdal f. 1906, d. 1980.
 Gift 1929. Magda Brattås f. 1901, d. 1965.
 F.1. Reidar Johannes Langdal f. 1929.
 Gift 1957. Synnøve Green f. 1933.
 E.9. Sara Otelie Langdal f. 1908, d. 1976.
 Gift 1928. Andor Vollan f. 1906.
 3 barn: F.1.—F.3. Jon, Einar Hermann, Aud Solfrid.
 F.1. Jon Vollan f. 1928, d. 1971.
 Gift 1955. Elfrida Kulsli f. 1936.
 F.2. Einar Hermann Vollan f. 1931.
 F.3. Aud Solfrid Vollan f. 1948.
 Gift 1968. Svein Edvard Selnes f. 1949.
 E.10. Ingeborg Langdal f. 1909, d. 1982.
 Gift 1930. Ole Storholmen f. 1900.
 4 barn: F.1.—F.4. Jon, Klara, Mathilde, Ruth, Per Inge.
 F.1. Jon Storholmen f. 1930.
 F.2. Klara Mathilde Storholmen f. 1931.
 Gift 1955. Petter O. Green f. 1923.
 F.3. Ruth Storholmen f. 1936.
 Gift 1965. Olaf Bjartan f. 1924.
 F.4. Per Inge Storholmen f. 1944.
 Gift 1975. Sigrun Dahl f. 1954.
 C.2. Bergithe Henriksdtr. Ulvill f. 1869, d. 1939.
 Gift m. Peder Hansen Kulsli f. 1859, d. 1952, skomaker.
 2 barn: D.1.—D.2. Håkon, Marie.
 D.1. Håkon Pedersen Trøbakk f. 1891, d. 1976.
 Gift 1915. Ellen Trøbakk f. 1888, d. 1974.
 4 barn: E.1.—E.4. Ingolf Peder, Borghild, Petter, Helge.
 E.1. Ingolf Peder Trøbakk f. 1917.
 Gift 1947. Jenny Karlotte Berg f. 1924, d. 1972.
 E.2. Borghild Trøbakk f. 1918.
 Gift 1948. Ingvar Helmo f. 1901, d. 1975.
 E.3. Petter Trøbakk, f. 1920, ugift.
 E.4. Helge Trøbakk f. 1923.
 Gift m. Johanne Austli f. 1929.
 D.2. Marie Trøbakk f. 1899.
 Gift 1918. Olav Elnes f. 1894, d. 1953.
 5 barn: E.1.—E.5. Anna Bergithe, Oddmund Edin, Olga Margrete, Iris Pauline, Lise Petrine.
 E.1. Anna Bergithe Elnes f. 1921.
 Gift 1945. Jan Hojem f. 1913, d. 1982.
 E.2. Oddmund Edin Elnes f. 1919.
 Gift 1942. Ida Røsten f. 1918.
 E.3. Olga Margrethe Elnes f. 1925.
 Gift 1942. Olav Storholmen f. 1913, d. 1967.
 E.4. Iris Pauline Elnes f. 1936.
 Gift 1958. Leif Skoknes f. 1924.
 E.5. Lise Petrine Elnes f. 1944.
 Gift 1966. Morten Helgås f. 1937.
 D.3. Henrik Olson (Green) f. 1871. Utv. til USA 1892, d. 1921.
 Gift m. Anne Marie Brobakk f. 1884, d. 1974.
 Barn: Grace Eugenia, Madeline Helen, Harry Jay Oliver?
 D.4. Elen Pauline Green f. 1874, d. 1950.
 Utv. til USA i 1894.
 Gift m. Charles Johnson f. 1866, d. 1946.
 1 barn: Alise f. 1903.
 D.5. Severin Olson (Green) f. 1877.
 Utv. til USA i 1903, d. 1959.
 Gift m. Margaret Erickson (Kulsli) f. 1884.
 11 barn: Signe Mathilda, Ellen Margaret, Clara Levina, Georg Oliver, Ole Melvin, Obed Tilmer, Edwin Alfred, Henry Arnold, Gordon Ruben, Geneve Lorraine, Norma Elisabeth.
 D.6. Ole Green f. 1880, d. 1963.
 Gift 1909. Marit Trøbakk f. 1885, d. 1963.
 11 barn: E.1.—E.11. Ottar, Paul, Einar, Ole Mateus, Ingeborg, Alf, Helga, Ella, Petter, Ingolf, Anna.
 E.1. Ottar Green f. 1909. Druknet i 1921.
 E.2. Paul Green, f. 1911. Druknet i 1921.
 E.3. Einar Green f. 1913. Druknet i 1921.
 3 av de 5 barna som falt i elva da viren røk.
 E.4. Ole Matheus Green f. 1915.
 Gift 1943. Marie Kulsli f. 1921.
 E.5. Ingeborg Green f. 1917.
 Gift 1942. Torleif Skjørholm f. 1918.
 E.6. Alf O. Green f. 1919.
 Gift 1953. Oddvor Kulsli f. 1933.
 E.7. Helga Green f. 1921.
 E.8. Ella Green f. 1923.
 Gift 1944. Jeremias Haukå f. 1914.
 E.9. Petter Green f. 1923, tvilling med E.8.
 Gift 1955. Klara Mathilde Storholmen f. 1931.
 E.10. Ingolf O. Green f. 1925.
 Gift 1949. Gunvor Kulsli f. 1929.
 E.11. Anna O. Green f. 1925.
 Gift 1) Gunnar Overholmen f. 1929.
 Gift 2) Johannes Storholmen f. 1920, d.
 D.7. Anna Sofie Green f. 1883, d. 1964.
 Gift m. Severin Kluku f. 1888, d. 1938.
 10 barn: E.1.—E.10. Olai, Tora-Mathilde, Elisabeth, John, Hilda Bergitta, Sverre, Astrid, Solveig, Ruth, Gunvor.
 E.1. Olai Kluku f. 1903, d.
 E.2. Tora Mathilde Kluku f. 1911.
 Gift 1933. Andor Storstad f. 1905.
 E.3. Elisabeth Kluku f. 1913.
 Gift m. Ottar O. Holmlif. 1910.
 E.4. John Kluku f. 1915.
 Gift 1946. Målfrid Storstad f. 1917.
 E.5. Hilda Bergitta Kluku f. 1917.
 Gift m. Gunnar Eggen f. 1918 på Inderøy.
 E.6. Sverre Kluku f. 1919.
 Gift 1944. Tora Kolstad f. 1918.
 E.7. Astrid Kluku f. 1922.

- Gift 1945. Nils Langnes f. 1914.
E.8. Solveig Kluku f. 1925.
Gift m. Kristian Holm f. 1921.
E.9. Ruth Kluku f. 1928.
Gift m. Petter Storstad f. 1931.
E.10. Gunvor Kluku f. 1931.
Gift m. Hermann Kristiansen f. 1926.
D.8. Paul Green f. 1886, d. 1964.
Gift m. Anna Sofie Kluku f. 1884, d. 1953.
10 barn: E.1.—E.10. Tormod, Mateus, Lise, Oddmund, Alf Peder, Odd, Sverre, Ole, Hildur, Hilmar.
E.1. Tormod Green f. 1908.
Gift 1931. Alfild Gunelia Veie f. 1906.
E.2. Matheus Green f. 1913.
Gift m. Ragna Holmli f. 1916, skilt.
E.3. Lise Green f. 1909.
Gift Astor Røstad f. 1916 i Leksvik.
E.4. Oddmund Green f. 1917.
Gift 1944. Reidun Holmen f. 1927, skilt.
E.5. Alf Peder Green f. 1919.
Gift 1940. Magnhild Vollen f. 1918.
E.6. Odd P. Green f. 1924.
Gift 1958. Elna Jakobsen f. 1921.
E.7. Sverre Green f. 1927.
Gift 1948. Asbjørg Rødsjø f. 1927 i Verran.
E.8. Ole Green. Døde som barn.
E.9. Hildur Green. Døde som barn.
E.10. Hilmar Green. Døde som barn.
D.9. Lasse Green f. 1890.
Gift 1922. Marie Varslott f. 1896.
4 barn: E.1.—E.4. Tora, Oddbjørg, Nella, Harald.
E.1. Tora Green f. 1922.
Gift m. Olav Stenhaus f. på Frosta.
E.2. Oddbjørg Green f. 1924, ugift.
E.3. Nella Green f. 1927.
Gift m. Hroar Pedersen f. 1928, d. 1984.
E.4. Harald Green f. 1930, ugift.
D.10. Odin Olson (Green) f. 1890.
Utv. til USA i 1914.
Gift m. Olise Erikson (Kulsli) f. 1897.
1 barn: Mildred Elaine f. 1922.
Gift med Cornelius Hodnefield f. 1916.
C.7. Ellev Henriksen f. 1848, d. 1930.
(Ellev Kvennmann.)
Gift 1872. Beret-Marta Henriksdtr. f. på Bjørsmoen i 1852. Ellev var en av de siste møllere i Ulvilla fram til 1918. Gårdbrukerne rundt Kluks-grenda kjøpte da mølla og satte den opp ved Holmli-saga. Mølla her var i drift i tiden 1920—1939 under navnet Kluku Mølle.
I 1891 bor de på Lassegerdet, men bodde senere ved Holms-brua.
8 barn: D.1.—D.8. Hans Petter, Severin, Johannes, Edvard, Hanna Bergithe, Sofie, Mette, Martin.
D.1. Hans Petter Garli f. 1872, d. 1930.
Gift 1893. Pauline Olsdtr. Årstadvald f. 1870, d. 1944. Bor i år 1900 på Sagmoen. Flyttet ca. 1904 til Garli.
8 barn: E.1.—E.9. Einar, Ola, Helge, Magna, Konstanse, Signe, Magnhild, Henrik, Anna.
E.1. Einar Garli f. 1896.
Gift m. Karen Sagen f. 1903.
7 barn: F.1.—F.7. Jenny Pauline, Henrik, Solveig, Ole, Anna Bergljot, Knut, Odd Kristian.
F.1. Jenny Garli f. 1924. (Jenny Pauline.)
Gift m. Lennart Nilsson i Nord Hallen.
F.2. Henrik Garli f. 1925, ugift.
F.3. Solveig Garli f. 1926.
Gift 1953. Lasse Årstadvald f. 1923.
F.4. Ole Garli f. 1928 i Sverige.
Gift.
F.5. Anna Bergljot Garli f. 1932.
Gift m. Ola Indal.
F.6. Knut Garli f. 1937.
Gift m. Møyfrid Garberg f. 1943.
F.7. Odd Kristian Garli f. 1940.
Gift m. Målfrid Sellæg f. 1946.
E.2. Ola Garli f. 1899.
Gift 1922. Margot Fosness f. 1898.
1 barn. F.1. Olaug Garli f. 1923.
Gift m. Ivar Lyngsaunet f. 1923.
E.3. Helge Garli f. 1901.
Gift 1925. Sigrun Sakshaug f. 1907.
9 barn: F.1.—F.9. Haldis, John, Alf, Pegny, Harry, Oddhild, Signe, Liv, Åse.
F.1. Haldis Garli f. 1926.
Gift 1946. Ingemar Indstad f. 1913, d.
F.2. John Garli f. 1927.
Gift m. Pauline Rotmo f. 1936.
F.3. Alf Garli f. 1929. Sykkylven.
Gift m. Mathilde Haugen f. 1931.
F.4. Pegny Garli f. 1931.
Gift m. Alf Lyngsaunet f. 1926.
F.5. Harry Garli f. 1933. Sykkylven.
Gift m. Oddrun Jevnes f. 1931.
F.6. Oddhild Garli f. 1935.
Gift m. Karl Indal f. 1931.
F.7. Signe Garli f. 1935.
Gift m. Karl Johan Bjørgvik f. 1935.
F.8. Liv Garli f. 1943.
Gift m. Sigmund Dahle f. 1940.
F.9. Åse Garli f. 1944.
Gift m. Einar Sundal f. 1942, Skogn.
E.4. Magna Garli f. 1903.
Gift 1922. Arthur Kristiansen f. 1893, d. 1953.
2 barn: F.1.—F.2. Agnes, Hans.
F.1. Agnes Kristiansen f. 1924.
Gift m. Bjørn Årstadvald f. 1919.
F.2. Hans Kristiansen f. 1927.
Gift m. Anne Holmen f. 1938.
E.5. Konstanse Garli f. 1905.
Gift 1931. Olaf E. Indal f. 1901.
E.6. Signe Garli, d. 8 år gl.
E.7. Magnhild Garli f. 1910.
E.8. Henrik Garli f. 1912.
E.9. Anna Garli, d. 14 år gl.
D.2. Severin Ellevsen Grunnanvald f. 1874, d. 1909.
Gift m. Anna Maria Lauritsdtr. f. 1878, d. 1917.
4 barn: E.1.—E.4. Bjarne Evald, Arne Ludvig, Gudrun Johanna, Severin Gudmund.
E.1. Bjarne Evald Brueng f. 1901.
Gift m. Jenny Antonsdtr. Storstadmo f. 1912.
3 barn: F.1.—F.3. Agnar Sverre, Astrid Johanne, Gudrun.
E.2. Arne Ludvik f. 1904, d. 1950, ugift.

- E.3. Gudrun Johanna Severinsdtr.
f. og død 1908.
- E.4. Severin Gudmund Berg f. 1909.
Gift m. Maggy Nesseemo f. 1918.
1 barn: F.1. Svein Joar f. 1946.
- D.3. Johannes Ellevsen Breding f. 1877.
Gift m. Maria Martinsdtr. f. 1876.
1 barn: E.1. Marius.
E.1. Marius J. Breding f. 1900, d. 1978.
Gift 1922. Maria Olausdtr. Tuset f. 1898.
4 barn: F.1.—F.4. Olav Ingvar, John Marius,
Martin, Magnar.
F.1. Olav Ingvar Breding f. 1925.
Gift 1948. Torlaug Melby f. 1929.
F.2. John Marius Breding f. 1927.
Gift m. Kjellrun Heggås f. 1928.
F.3. Martin Breding f. 1933.
Gift m. Anna Hårberg f. 1944.
F.4. Magnar Breding f. 1933.
- D.4. Edvard Ellevsen Lunnan (Skogdal)
f. 1879, d. 1915. Veivokter.
Gift m. Gustava Lorentsdtr. Rossvold v.
(Gropa) f. 1879, d. 1929.
5 barn: E.1.—E.5. Magnhild, Borghild, Einar,
Gudlaug, Magnus.
E.1. Magnhild Lunnan f. 1905.
Gift 1942. Martin Hage, f. 1905, d. 1981.
E.2. Borghild Lunnan f. 1907.
Gift 1927. Georg Mateus Haga f. 1896, d. ?
4 barn: F.1.—F.4. Gunvor, Jorun, Bergljot
Margit, Erling Johannes.
F.1. Gunvor Haga f. 1929.
Gift m. Øivind Hojem f. 1923.
F.2. Jorun Haga f. 1933.
Gift m. Svein Musum f.
F.3. Bergljot Margit Haga f. 1936.
Gift m. Knut Gustavsen Johnsen f. 1930.
F.4. Erling Johannes Haga f. 1936.
Gift 1960. Synnøve Sørhaug f. 1941.
E.3. Einar E. Lunnan f. 1902, d. 1931, ug.
E.4. Gudlaug Lunnan f. 1912.
1 barn: F.1. Gerd.
F.1. Gerd f. 1935.
Gift m. Kjell Nordli f.
E.5. Magnus E. Lunnan (Skogdal) f. 1909, d.
Bodde i Mørsil, Sverige.
Gift 1954. Magnhild Lilleeng f. 1929 i Frol.
6 barn?
- D.5. Hanna Bergitte Ellevsdtr. f. 1882, d. 1969.
Gift m. Søren Sef. Kulstad f. 1876, d. 1973.
11 barn: E.1.—E.11. Signe, Borghild, Ella Bern-
tine, Solveig Hilda, Sigrun Jenny, Magnhild,
Ingeborg, Sefanias, Dagrun, Einar, Tor.
E.1. Signe Kulstad f. 1901, d. 1943.
Gift m. Johan Marius Aasan f. 1895, d. 1926.
2 barn: F.1.—F.2. Sigmund, Johan.
F.1. Sigmund Aasan f. 1924, d. 1979.
Gift 1. g.: Synnøve Olsen.
Gift 2. g.: Anny.
F.2. Johan Aasan f. 1926.
Gift m. Mary Liff f. 1929.
E.2. Borghild Margrethe Kulstad f. 1903.
E.3. Ella Bertine Kulstad f. 1905, d. 1965.
Gift m. Erik A. Borén, Sverige, f. 1895,
d. 1967.
- E.4. Solveig Hilda Kulstad f. 1907.
Gift m. Ole Alfred Varsslott f. 1909.
- E.5. Sigrun Jenny Kulstad f. 1910.
Gift m. Trygve Eugen Erikson, Ulriksfoss,
Sverige.
E.6. Magnhild Kulstad f. 1912.
Gift m. Arne Olsen Juberg, Frosta, f. 1911.
E.7. Ingeborg Kulstad f. 1914, d. 1973.
Gift m. Gunnar Hegstad f. 1916, d. 1974.
E.8. Sefanias Edmund Kulstad, f. 1916.
Gift m. Magnhild Jonsdtr. Nordnes, f. 1922.
E.9. Dagrun Kulstad f. 1921.
Gift 1942. Marius Slapgård f. 1914, d. 1976.
E.10. Einar Kulstad f. 1921.
Gift 1947. Kari Leirset f. 1926.
E.11. Tor Kulstad f. 1928.
Gift 1953. Liv Margrethe Østgård, f. 1936.
- D.6. Sofie Ellevsdtr. Ulvill f. 1884, d. 1928.
Gift m. Eleseus Sivertsen f. 1874, d. 1956.
1 barn. F.1. Sigvald E. Helberg f. 1908.
- D.7. Mette Ellevsdtr. Ulvill f. 1886, d. 1981.
Gift m. Martin Mortinussen Storhaug.
8 barn: E.1.—E.8. Magner Olav, Oddgeir Sver-
re, Margit, Eldbjørg, Marie, Arnold, Bjarne,
Else.
E.1. Magner Olav Storhaug f. 1910.
Gift m. Margit Nordal f. 1904.
E.2. Oddgeir Sverre Storhaug f. 1912.
Gift m. Magnhild Nordal f. 1909.
E.3. Eldbjørg Storhaug f. 1916.
Gift m. Sverre Lerfald f. 1912.
E.4. Marie Storhaug f. 1919.
Gift m. Hermann Nilsen f. 1913.
E.5. Arnold Storhaug f. 1923.
Gift m. Sigrun Salberg, skilt.
E.6. Bjarne Storhaug f. 1925.
Gift m. Solveig Huseby f. 1926, d. 1979.
E.6. Else Storhaug f. 1928.
Gift m. Gunnar Matberg f. 1923.
- D.8. Martin Ellevsen Dahlen f. 1892.
Gift 1) m. Gudrun Nilsen f. 1892.
Gift 2) m. Klara Lerfald f.
Gift 3) m. Hilda Andreassen f. 1898 i Mandal.
Barn: E.1.—E.8. 5 barn i første ekteskap, 3 i
andre, 0 i tredje.
1 ekteskap: Bjarne, Asmund, Gunnar Evelun,
Tor. 2 ekteskap: Torbjørn, Rut, Per.
- C.8. Olaus Henriksen Haugen, Hegle, f. 1851,
d. 1948, 97 år gl.
Gift 1) m. Beret Marie Johansen f. 1843, d. 1889.
Gift 2) m. Elen Margrethe Johansdtr. Trygstad,
Ytterøy, f. 1854, d. 1949.
- Foreldre til første kona Beret Maria var:
Johan Johansen og Maria Johansdatter Bredings-
vald.
Johan var maler og av Ørenfeldt-ætta.
Denne ættegreina er tidligere nedskrevet av
Otto Hegle, Steinkjer.
- Olaus og fam. reiste i 1880 til Frol og kjøpte Hau-
gen under Hegle i 1890. De fleste av barna ser
det ut til har brukt Hegle som familienavn.
Det var 8 barn i første ekteskap og 5 i det andre.
12 vart gifte.

Barn av første ekteskap:
Inger Marie, Henrik, Bergitte Mathilde, Ole Martin, Jette Otilie, Johan Severin, Janna Sofie, Anna Julie.

Barn av andre ekteskap:
Bernhard Marius, August, Olga, Bernhard Marius, Inger Marie.

C.9. Bergithe Henriksdtr. f. 1853.

Gift m. Per Næss, Næsskott, Jämtland.

C.10. Hans Petter Henriksen f. 1856.
Utv. til USA i 1882.

C.11. Henrikka Henriksdtr. f. 1859.

Gift m. Per Person Næsskott, Jämtland.

På grunn av plassen i bladet er vi nødt til å avslutte med de som er fødte rundt 1940.

Etterkommere etter: C.8. — C.9. — C.10. — og C.11. har vi ingen oversikt over.

*Oswald Klukken, Osakis, Minnesota,
har sendt oss dette diktet:*

En ungdom's minder om Norge

1.

Nu er det længe siden
Jeg gjæte moder's ku;
Da var jeg sped og liten,
Jeg husker det endnu.
Den gang var jorden mindre
Men meget mere god. —
Jeg saa til verdens ende
Naar jeg paa fjellet stod.

2.

Min mor, hun brugte rokken
Hver yrke dag med flid. —
Der skulde strikkens strømper
Og vanter i sin tid.
Og smør og ost blev lagret
Av melk fra moder's ku, —
Der var ei lange pauser
Hos moder, kan du tru.

3.

Min far, han gik paa arbeid
Hos Bonden, yrke dag.
Og liten tid blev givet
At følge sit behag. —
Dog hver en kveld han trasket
I skogen efter ved;
Thi mor hun skulde ikke
Behøve hugge ved.

4.

Postillen laa paa hylden
I kjøkkenet hos mor,
Men tidlig Søndags morgen
Fra hylden den kom ned.
Vi, alle sat rundt bordet;
«Hvad skal vi høre nu?»
Far leste «Trøst fra Ordet»
I fattig husmand's bu.

5.

Jeg syntes jeg var bleven
For stor for slike ting. —
For mig var kammerater
En saare viktig ting.
De snakket om at reise
Saa langt fra far og mor
At aldrig mer i verden
De trænges her i Nord.

6.

Men far og mor var gamle, —
— Saa saart at tænke paa
At jeg i ungdoms dage
I vide verden gaa.
Jeg faar nok heller vente
Og see om lykken staar
Hos mine ungdoms venner
Der borte i det blaa.

7.

I NYHEDS BLADE skrives:
«Frit land i Wisconsin.»
— Nei, for en stor forandring
For usle husmand's sind!
Nu er det haab at alle
Betrængte, i sin stand,
At løfte syn mod Væsten
Med melk i alle spand.

8.

Tænk! Dagen kom med billet
Fra grande-gutten, Baard.
«Du kan betale prisen
Med arbeid paa min gaard.»
— Jeg kunde ikke andet
End snakke med min mor.
«Nei, kjære søte gutten
Vi trenger dig saa saart.»

9.

Da væsken var fulpakket
Med Bibel-bok på top:
«Du maa nu skrive ofte.»
Hun hulket uten stop.
«Ja, Mor, det skal jeg love
Saa snart jeg kommer dit,
Og du vær snild og svare
Paa regelmæssig tid.»

10.

Men jeg blev ret fortryllet
I alle nye ting, —
Med hester og maskiner,
Og trøsking, gik i ring, —
Men mor fik ei modtage
Et brev fra gutten sin.
Med hjertet nær at briste
Hun nær gav haabet ind.

11.

En graa høstdag før Julen
Fra far i kassen kom
Et brev med sorte karmar
Med bud om mor's bortgang —
«Hun reiste fra mig hastig
Til Himlens Lyse Strand,
Gid alle vi maa samles
Hos Gud, i Himlens land.»

12.

En pil gik dybt i hjertet.
«O Herre Gud tilgiv!
Lad Jesu Blod mig rense
Og føre paa Din sti. —
Lad mig Dig tjene gjerne
Til ære for Din sak,
At jeg kan lydig være
Naar Du mig leder an.»

Oswald Klukken.

Gammelt frå bygda

Helgaa 1918. F.v. John Ågesen, Marius Skoknes, Johannes Trøen, Ragnvald Rasmussen, Johannes Skjækermo, Iver Ågesen, Sverin Helmo, Teodor Nessemo, Ole Skjækermo.
(Foto: Snekkermo.)

Bredingsberg 1916. 1. rekke fra venstre: Petra Stornæs, Svanhild Holmlimo, Mathilde Sellæg, Gudrun Efskind, Magnhild Haugan, Margit Stornæs, Slapgård.

2. rekke fra venstre: Jon Efskind, Marius Breiding, Olav Stubskind, Einar Haugan, Stene.

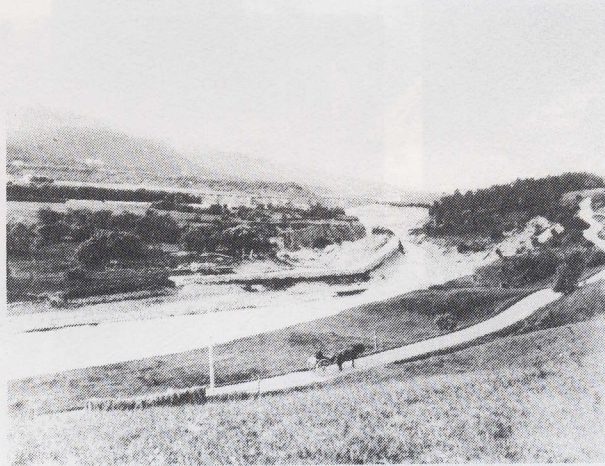
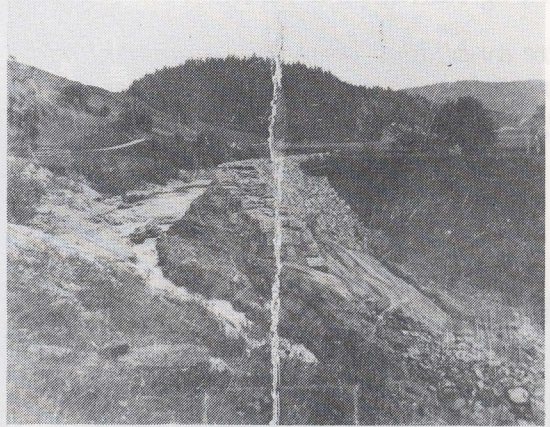
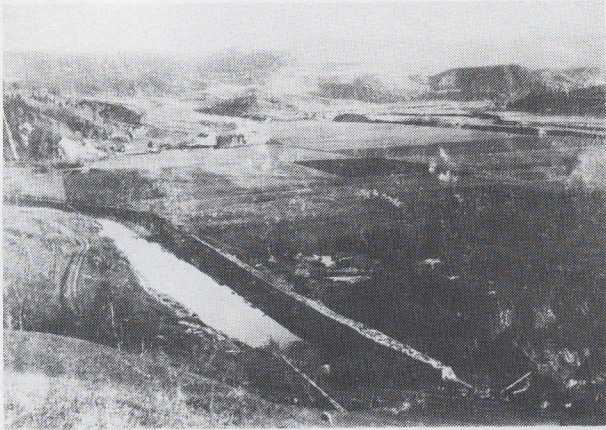

På Kleppen 1918. F.v. Marie Selin, Beda Kleppen, Ole Snekkermo, Ragnhild Snekkermo.

Julnessetra 1917. F.v. Martin T. Nessemo, Inga Helmo (Kvernmo, Anna Julnes (Lustad), Astrid Julnes.
(Foto: Snekkermo.)

Vassdragsvesenets forbygging mot Vollaafossen

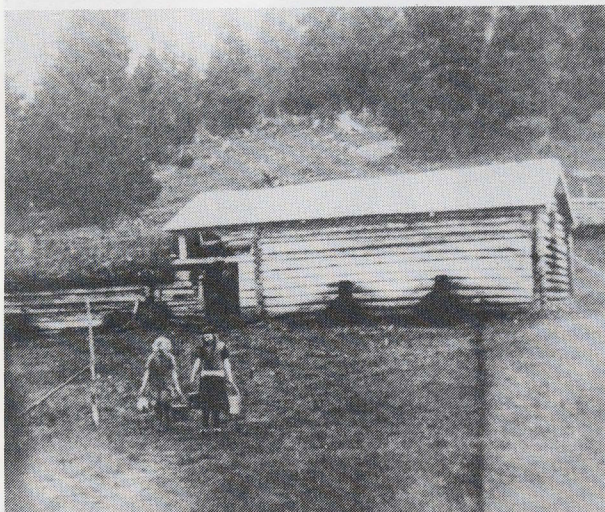
Frå Værdalsbrukets arkiv

I år er det 20 år sidan fløytinga foregjekk for siste gang på Værdalsbruket. Før den tid vart tømmeret lunna langs elva og slått uti om våren.

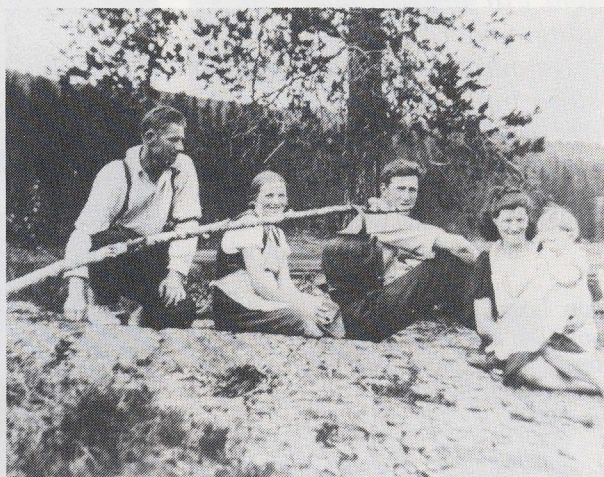
Fire av bildene viser slike lunner klar for utislag, og eitt der tømmeret er på veg ut i vårstor elv.

Bilder fra HOLMLIVOLLEN

Melka bæres inn.

Kafferast i det fri. F.v. Magner, Reidun, Johannes, Margrethe, Åsta Nessemo.

Søndagsbesøk på setra.

Fin fiskefangst 1941.

Glimt fra Helgådals maraton

som i år ble arrangert for 3. gang under gode forhold. I følge maratonkomiteen er det store muligheter for at neste års arrangement blir lagt om — i den hensikt å få til bedre og lettere løypetrasé.

*

Jon Lasse Myhre var en av de to som løp hel maraton. Her blir han ønsket velkommen til mål av formannen i Helgådalen i.l., Brit Fredriksen.

Kjell Sverre Pettersen fra Hellas og John Gomo i lette kliv opp Skansbakken. Pettersen vant halvmaraton foran Gomo som forøvrig delte andreplassen med klubbkameraten Sture Sivertsen.

Magnar Lillegård og Leif Roger Kolberg i herlig driv i kvartmaraton.

Glade trimmere i kvartmaraton: f.v. Marit Berg, Berit Langåssve, Anna Berg Haugan og Åse Berg.

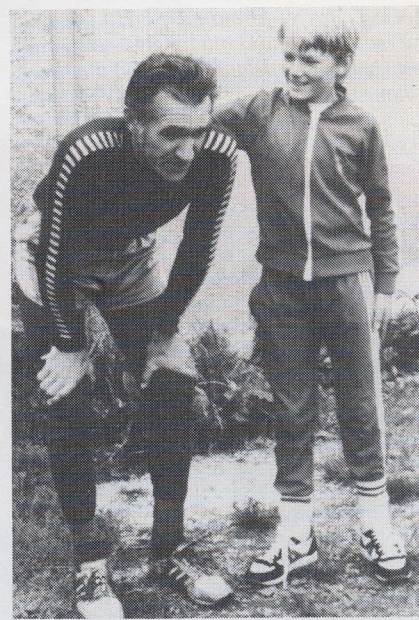
— Vi gamle er fortsatt eldst sier Svein A. Green (til h.) og Arvid Hagen til «ungguttene» Rolf Green og Trond Svartås, som ingen muligheter hadde mot «gamlekaran» i sluttspurten.

— Du ble for sterk i spurten, sier Ole J. Haugan (t.h.) og hever armen til sin argeste konkurrent, Arne Skones.

«Arrangørbas» Odd H. Roksvåg som løp en god kvartmaraton — andreplass — i lag med vinneren av helmaraton Jostein Moksnes, Frol.

— Stakkars pappa som må slite så fælt, sier Per Erik Rotmo, som løp kvartmaraton, til sin pappa Leif som løp dobbelt så langt.

Heidi Sandnes, Frol — vinner av damenes kvartmaraton i lag med unge, lovende Ellen Julnes, som løp inn til en hederlig tredjeplass.

ALF O. GREEN feiret sin 65-årsdag på en original måte. Han ønsket slekt og venner velkommen til forsamlingshuset Lunheim og tok kr. 40,- i inngangspenger av alle sine gjester. Gaver tok han ikke i mot, og de som kom han i hende, loddet han ut i lag med ei vakker hjemmestrikket kofte som fru Oddvor hadde sørget for. All inntekt av 65-årsdagen, ca. kr. 5000,-, gikk direkte i kassa til Helgådalen i.l. som var «teknisk arrangør», mens jubilanten selv betalte hele kalaset. En genial idé og et utmerket tiltak som i høyeste grad fanget massemedia's interesse. Og la det være sagt med TA, det ble ingen emissærfest...

Tre sentrale personer på Alf's 65-årsdag. Fra v. formannen i H.i.l. Brit Fredriksen, jubilanten selv med et minne fra idrettslaget og jubilantens kone, Oddvor.

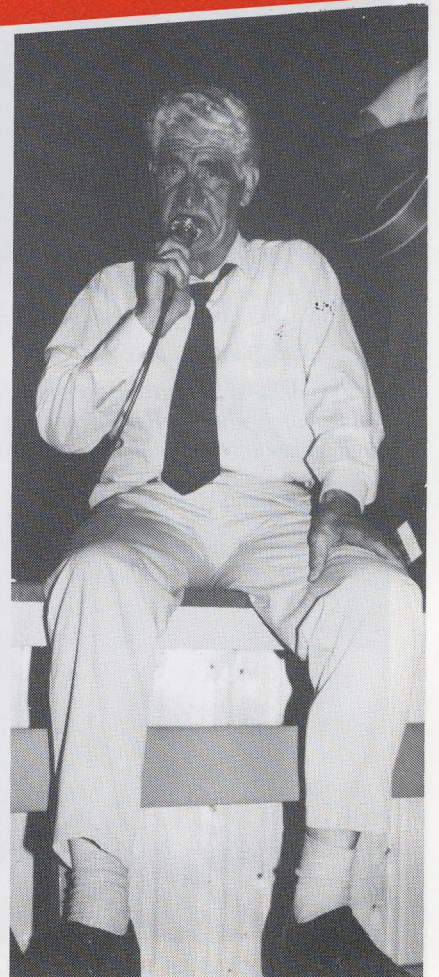
Alf O. Green's 65-årsdag

Jon Rydning hyllet også jubilanten.

Det stod mange kvinner bak Alf på hans store dag.

Toastmaster Lasse med sin egen vise til ære for jubilanten og festen.

Fra Ottermoplassen til Amerika

En utvandrerhistorie fra tjueåra

Av Håvard Elnes

Kilde: Bjørn Inge Langdal

I et blåmalt hus — med en frodig have — i Boulder nordvest for Colorado — bor Anna Karlsson som utvandret fra Ottermoplassen i lag med sin mann og sin lille sønn en oktoberdag i 1922. Til Denver er Anna kommet etter en lang og slitsom livsvandring og til tid for tanker og en dypere erkjennelse av seg selv og sitt lange liv. Der vil hun avslutte livet — langt fra det land og den bygd hun reiste fra — som ung kvinne — i håp om en bedre tilværelse for seg og sine. Men for Anna ble ikke tilværelsen slik hun kanskje hadde håpet på.

Hverdagen ble hard med få muligheter til å skape noe eller å søke etter andre livsverdier enn det som ble båret fram av hardt arbeid og slit. Mye savn, lengsel og forsakelse, men også mange gode og rike stunder har hun sikkert opplevd på veien fram til livets høst. Men hun innrømmer at hun sikkert hadde fått det like bra i gamlelandet, selv om hun aldri har angret på at hun reiste.

I dag bor Anna i lag med sin sønn Gustav og hans familie. Hun er 86 år, men bærer sin alder meget godt og er like frisk og klar som høsthimmelen over Colorados mektige fjellverden. Minnene om hjembygda — mor og far — og Plassen holder hun fortsatt levende med respekt og kjærlighet.

I sommer hadde Anna besøk av sin søstersønn Reidar Langdal og hans sønn Bjørn Inge og nabogutten til Ottermoplassen, Kjell Ottermo, og det ble et uforglemmelig møte. Til Bjørn Inge fortalte Anna sin utvandrerhistorie og Helgådals-Nytt, som hun forøvrig er en ivrig leser av, har fått lov til å føre historien i pennen.

Anna og Karl på Ottermoplassen i unge år.

Anna ved symaskina hun hadde med på flyttelasset fra Ottermoplassen.

Anna husker tiden på Ottermoplassen meget godt. Der opplevde hun sine barne- og ungdomsår i en god og meningsfylt tilværelse i lag med sine foreldre og sin søster.

Da hun giftet seg i 1916 med Karl Karlson fra Tuna i Västervärmlands län flyttet også han til Ottermoplassen. Der kom deres eneste barn — Gustav — til verden i 1917.

— Hjemme hadde vi det etter forholdene bra, sier Anna. Karl arbeidet i tømmerskogen i lag med min far og jeg hjalp til både i stue og fjøs, minnes vi hadde fire kyr, en del kalver og sauer og en brunaktig hest, og husker fremdeles godt hvordan det var å melke ei ku.

— Tanken om å emigrere fikk for alvor næring da Anna's morbror Karl kom hjem på besøk fra Amerika i 1921. Han utvandret som syttenåring og han hadde hatt lykke med seg og gjort det meget godt over there. Han syntes at det var ingen framtid for Anna og Karl i hjemlandet, og hans gode erfaringer og videre forhåpninger var i grunnen den direkte årsaken til at Anna og Karl reiste. I tiden etter morbror Karl's besøk ble utvandringsplanene diskutert både vel og lenge, uten at Annas foreldre prøvde å påvirke de unges avgjørelse. For Anna og Karl trodde og håpet på en bedre framtid i det landet som ventet. Men i dag sier Anna at hun ikke er så sikker på at det ble slik, for da de kom til Amerika begynte det å gå den andre

vegen, for da var det beste av landet og de beste muligheter «brukt opp».

Om de siste dagene før hun reiste fra Ottermoplassen har Anna mye å fortelle. — Dagene før avreisen gikk jeg rundt og tok farvel med naboer og kjente. Første plassen jeg besøkte var Helgåsen, der Severin og Mortinus ønsket meg god tur til Amerika. Senere var jeg over til den andre siden av Helgåa og sa adjø til Julnesfolket og til Anna Lustad. Den gangen var det ingen bru over elva, vi måtte bruke båt for å komme over. Jeg husker at vi alltid fikk med Oline Kleppen til å rope over etter båtskyss, for hun hadde en klar og høy stemme som bar langt over elva. Slik var det også siste gang jeg besøkte Julneset. Ellers besøkte jeg folket på Snekkermoen og selvfølgelig, likeså Ottermoen og Brattåsen, og jeg minnes alle naboene sa at du Anna kommer aldri tilbake - - -

Jeg prøvde etter beste evne å fortelle at jeg engang ville komme tilbake, kanskje om en ti-års tid, men det var det ingen som trodde på, for de hadde erfart så mange ganger før at emigranter herfra ble borte. I dag er det bare å erkjenne at dessverre ble det slik.

Arne Julnes (71 år) husker da Anna var på Julneset og sa adjø. Han husker også at han beundret Anna som skulle reise så langt og kanskje aldri komme tilbake. I den daglige tale rundt hennes reise drømte også han om en ver-

den bak Vindkleppen og skog-åsen — der storhavet og Amerika-eventyret ventet. Dit skulle han reise en gang — og besøke Anna — bare han ble stor nok . . .

En oktoberdag — med streif av en lav høstsol — reiste Anna fra Ottermoplassen for siste gang. Tilbake i verandaen stod mor Märit i dypsindige tanker og såg at flyttelasset forsvant ut av gårdsplassen. For Märit ble det en tung og vemodig dag med ettertenksomhet, for hun følte tvil i sitt hjerte om Anna noen gang skulle komme tilbake. Flyttelasset som den dagen rullet på vegen langs Helgåa var ikke noe stort lass, materielt sett. Men for Anna var det av mindre betydning, for henne var det mest verdifulle med, Karl og deres lille sønn Gustav, som var fem år og alt for liten til å forstå at han skulle reise bort fra mormor og morfar. At morfar Jon var skysskar og at tante Magda var med på «vegen» var sikkert noe som en liten kar registrerte med trygghet og glede, i det tohjulsvogna hompet og skranglet seg fram lenger og lenger nedover dalen mens en trykkende stillhet breidde seg over reisefølget. Bare en jamrende lyd fra vognas hjulpar søkte stillheten mot skogåsene — som tok et høstlig farvel med Anna og hennes følge. I Bjartan var første etappe på den lange reisen forbi, og John tok farvel med sin datter og reiste tilbake til Plassen i lag med Brunen.

Den dagen vi reiste glemmer jeg aldri, forteller Anna. Vi stod tidlig opp og spiste en helt vanlig frokost og var ferdig til avreise i god tid på formiddagen. Husker også at onkel Olaus fra Brattåsen kom og sa adjø og ønsket god reise. Reisen hadde vi planlagt i lang tid og alt vi skulle ha med av bagasje var alt på plass i tohjulsvogna. Noe stort flyttelass var det ikke, for morbror Karl mente vi lett kunne skaffe oss det vi trengte når vi kom over.

Ellers var det mange forskjellige ting vi måtte ordne før vi reiste, bl. a. måtte Karl til Sverige for å få sin fødselsattest, mens jeg hentet min i Vuku.

For Anna ble avskjeden med foreldrene og barndomshjemmet lettere enn hun hadde ventet, selv om det var sterke følelser som grep rundt hennes hjerte da mor Märit og Plassen forsvant i syns-randa . . . — Men verst var avskje-

den med min søster Magda, som var med på vegen til Levanger. Etter at far hadde kjørt oss til Bjartan, reiste vi videre til Øra i Jon Grunnans gamle, sorte Ford. Det falt meg aldri inn at det var siste gangen jeg reiste nedover Helgådalen. For vi regnet med å komme tilbake en gang, selv om vi ikke da hadde noen konkrete planer. Ellers husker jeg at Margrete og Ole Bjartan arbeidet ute på åkeren da vi kom kjørende fremover Bjartnessa. De kom da løpende mot oss og ville slå av en liten prat.

Om den videre reise forteller Anna at de overnattet på Øra hos fiskehandler Olaf Selnes og hans kone, som de kjente meget godt, før de reiste videre til Levanger. Der ble de legeundersøkt og vaksinert før de reiste med tog til Oslo.

Kalenderen viste 14. oktober da S/S Stavangerfjord Norwegian American Line la ut fra kai i Oslo med kurs for storhavet og Amerika. Om bord var Anna, Karl og Gustav i lag med mange spente og forventningsfulle emigranter. — Reisen gikk bra, selv om jeg ble litt syk, men Gustav var frisk hele tiden og var overalt på båten i leik og moro, uansett vær og vind. Vi hadde egen lugar og full kost under heile reisen, alt var inkludert i billettprisen som kostet tilsammen kr. 2049,50 medrekna togreise vestover til Genoa i Nebraska, men i tillegg kom innvandravgift på 16 \$.

Etter en lang reise kom endelig S/S Stavangerfjord fram til Long Island i New York. Vi forlot båten for å bli legeundersøkt, en undersøkelse som var avgjørende for den videre reise inn i landet. Jeg husker at legeundersøkelsen ble forsinket for vår del, da Gustav nektet legene å kikke ned i halsen hans. Men de såg likevel at gutten var stor og sterk og til slutt ble alt i orden da de fikk kjenne på musklene på overarmen hans . . . Så i grunnen var det ingen grundig legeundersøkelse.

Samme dag steg vi på toget som skulle føre oss vestover til Nebraska. Vi reiste da nesten kontinuerlig til Omana før toget stoppet. Reisen ble på mange måter problematisk, da ingen av oss kunne snakke engelsk. Heldigvis møtte vi, i Omaha, en imøtekommende og hjelpsom mann som etter beste evne prøvde å fortelle at toget

vestover ikke gikk før neste dag, og han hjalp oss videre med å finne hotellrom for natta. Husker at han tok med seg Karl til jernbanestasjonen og viste han tavla der togtidene stod. Vi som ble igjen på hotellrommet, låste han inn, for han tok ingen sjanser på at vi skulle gå ut og komme oss bort når vi ikke kunne språket. Morgenen etter var han tidlig på plass og ville se at vi nådde toget som skulle føre oss fram til Genoa. Dessverre kom vi ikke så langt, for toget stoppet i Colonbus og vi hadde ingen andre muligheter enn å sende et telegram til mine onkler i Genoa, Janne og Karl, som senere kom og hentet oss.

Hos morbror Janne og hans kone Augusta, som hadde utvandret i 1908, bodde vi den første tiden, mens Karl hjalp til med innhøstingen. Senere bodde vi i ei lita stue på farmen til Martin Vallin, der Karl jobbet et par års tid. Etter den tid drev vi igjen gårdsbruk i lag med Janne. Han hadde leid en stor farm og der bodde vi i fire år. Da mente vi at tiden var inne for å få

vårt eget bruk. Men etter en tid ville morbror Lars, (utvandret i 1911 i lag med sin kone Amanda), ha oss med til South-Dakota, der Lars' datter var gift. Han var overbevist om at mulighetene der var mange og gode, så derfor reiste vi til Kimble i Dakota. Men dessverre var ikke forholdene slik vi trodde. Vi opplevde svært dårlige tider med tørke, sandstormer og gresshopper, og etter en tid brøt vi opp og reiste tilbake til Nebraska, uten at det ble noe bedre der. Med bakgrunn i alle disse problemene, klarte vi oss stort sett bra, selv om det ikke alltid var romslig økonomisk.

Anna og sønnen Gustav og hans familie flyttet fra Nebraska til Colorado i 1970. Sin mann Karl, som hun delte så mange år med, døde i 1964 og er gravlagt i Genoa i Nebraska, langt fra den hjembygd han såg dagens lys.

Her i Helgådalen er det få som i dag husker Anna fra Ottermoplassen, og derfor hører hennes utvandringshistorie snart historien til.

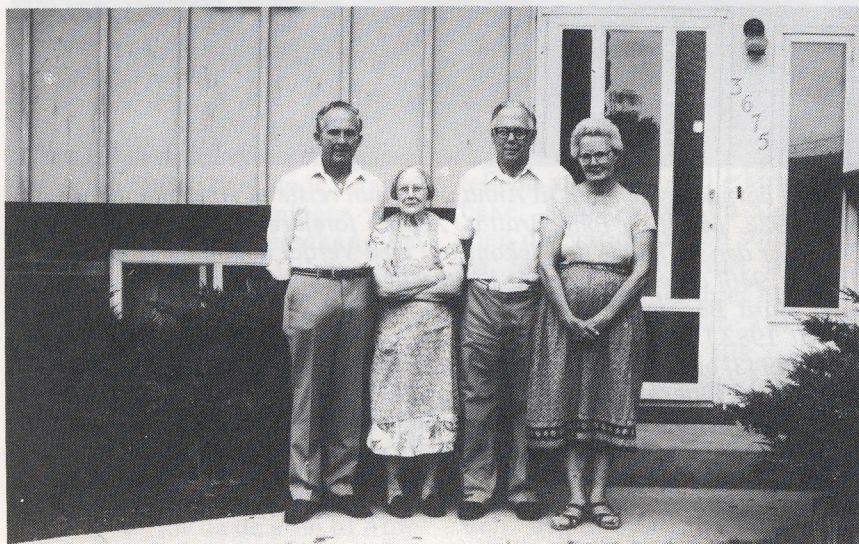
Slik såg barndomshjemmet til Anna ut da hun reiste til Amerika den 11. oktober 1922. Märit og John Brattås, hennes foreldre, hadde kjøpt gården i 1920. Før den tid hadde de leiekontrakt med Verdal kommune. John Brattås (1870—1946) arbeidet i unge år i Ytteräng. Der møtte han sin tilkommende kone Märit Bäckmann (1872—1945), som han giftet seg med i 1893. (Se H.Nytt 1982.) De bodde da hos Märit's mor (Anna Jacobsdatter Østberg 1850—1943) og der ble deres første datter Anna født den 25. mai 1898. Siden flyttet de til Ottermoplassen, der Magda kom til verden. (Magda Langdal 1901—1965). Märits mor og hennes fire brødre utvandret alle til Amerika rundt 1910. Om Märits far, Anders Olofson Bäckmann (1838—?) er det stor usikkerhet om hans skjebne. Noen mener at han reiste til Norge og Snåsa, andre mente han emigrerte til Amerika, mens Anna har hørt at han druknet i Kallsjøen.

Med befullmektigelse av Hans Majestet Kongen av Sverige anmoder undertecknade, den sivile og militære myndighet i Sveriges understätter, om at Herr Karl Reinhold Karlsson som ble født 9. sept. 1887 i Tuna i Västervärmlands län i Sverige og hans kone Anna Johanna Karlsson født 25. mai 1898 i Kall Jämtland, Sverige og sønn Gustav Karlsson født 13. mai 1917, kan reise til de Forente Stater av Amerika fritt og uten skyld og bi-stand. Dette passet gjelder for 6 måneder.

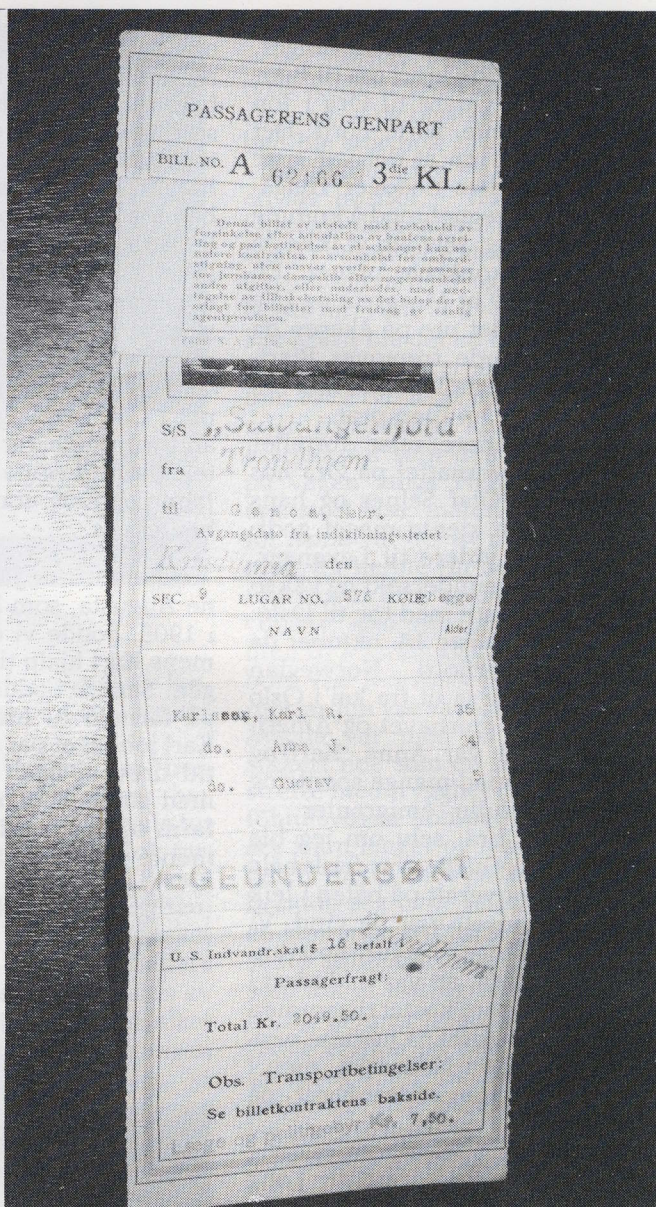
Tr. heim, 22. sept. 1922.

Billetten.

Anna — fotografert i lag med sin søstersønn — Reidar Langdal (t. v.) og sønnen Gustav og hans kone Lorraine utenfor hennes hjem i Bol-der.

Foto: Bjørn Inge Langdal, Kjell Ottermo.

Lauparstrengen ved Nessehølen

For oppsitterne på sydsiden av Helgåa, fra Nessemoen til Storholmen, har ferdselen over elva ikke alltid vært så enkel som i dag. Båten var eneste transportmidlet både for folk og varer helt frem til år 1912–13. Da ble det oppsatt en såkalt lauparstreng over elva ved Nessehølen. Det var sannsynligvis Martin Aunet som var ansvarlig for oppsettingen. Han hadde med seg folk fra sydsiden som hadde interesse for prosjektet. Hele anlegget besto av en diger bærekabel og en stor kasse, for det meste av jern, til å laste folk og varer i. Til kassen var det festet en dragline som var forbundet med en trinse i begge landfestene. Draglinen var festet i begge ender av kassen, slik at de som skulle over kunne stå i kassen og selv trekke seg over. Selv kassen hang i noen svære trinser på bærekabelen. Landfestene for bærekabelen måtte det stilles store krav til. På sydsiden var det enkelt nok, med feste i fast fjell i Hansberget. På nordsiden var det ikke noe fjell, så her var det mer problematisk. Her ble det oppmuret en steinkiste med en stor feste-krok.

Det ble veldig tungt å trekke den fullastede kassen over. Bærekabelen ble naturlig nok lav på midten, slik at det ble motbakke på siste halvdelen. Hvor mye en slik innretning kunne tåle av last var det ingen som visste, men det var vanlig med både tre og fire voksne mennesker.

Etter at anlegget var ferdigbygget, var det enighet blant oppsitterne om at dette var et enormt framskritt. Det fungerte også etter hensikten i 7–8 år. Til og med litt større skolebarn tok seg over i kassen hvis de var to i lag. Men en gang holdt det på å gå riktig galt. Ole Storholmen (84) forteller at i 1920 drev de høstfløting i Helgåa. Etter endt arbeidsdag kom han sammen med Johan Holmen og Aksel Martinsen ned til Nessehølen for å ta seg over på strengen. Det var seint på høsten, flomstor elv og bekkmørkt. På kassen var det opprinnelig en dør, men denne

var gått i stykker og falt av. Ole sto i døråpningen og dro i trekklinen med full styrke. Da skjedde det. Festekroken i steinkista røk, og Ole gikk baklengs ut i lufta. Kassen med de to andre datt beint ned i elva. Ole som ikke kunne svømme kavet for livet for å holde seg oppe, men regnet med at dette var hans siste dag i denne verden. Strømmen førte han utover elva mens han stadig kavet og svelget vann. Men plutselig kjente han fast grunn under føttene og han kom seg omsider i land på Pyntøra langt nedenfor Nessehølen. Her begynte han å rope og fikk da kontakt med de to andre. De var gode svømmere og hadde tatt seg tilbake til nordsiden. I Nessehølen var det også stasjonert en båt. Martin Mæhlen kom til stede og rodde først de to fra nordsiden over. Etterpå hentet han Ole fra Pyntøra og fraktet han vel over på riktig side. Ole hadde da vært ute på øra i ca. en time og var nok så forfrossen.

Nessehølen har en dybde på 7–8 meter, og Johan Holmen fortalte etterpå at han hadde vært med kassen nesten til bunnen for å se om den fløt opp igjen. Dette var det selvsagt ingen mulighet for, selv om bunnen var av tre. Like før dette skjedde, var det tre

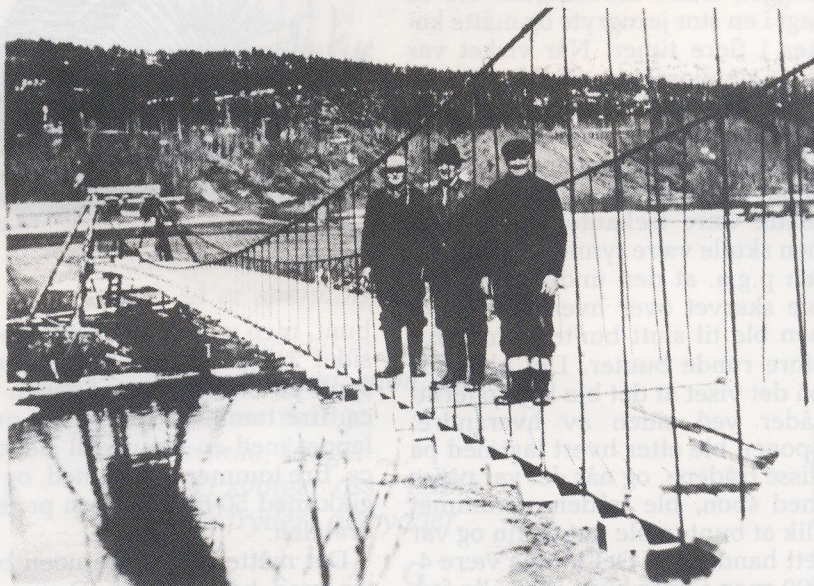
andre fra fløterlaget som kom seg over i kassen, det var Kristian, Arne og John Holmen. Ole sier at dette var en nifs og hustru opplevelse, men han tilføyer at neste dag var samtlige oppmøtt til en ny dyst i fløterelva.

Lauparstrengen over Nessehølen ble etter dette ikke oppsatt. Etter et par års tid ble det på samme sted oppsatt en såkalt hengebru for gang- og hestetransport. Brua hadde dårlig stabilitet og værhardt som det er her, var det mange ganger vanskelig å ta seg over både for folk og fe i de verste stormkastene. Den datt også ned en gang under isgang om våren uten at det forårsaket noen ulykke. Den ble så igjen oppbygget og forbedret, og fungerte ennu i mange år fremover.

I 1962 ble det bygget en skikkelig bru nøyaktig på samme sted som lauparstrengen hadde vært. Samme året bygget A/S Værdalsbruket bilveg fra Nessehølen til Helmoen.

I 1966 ble det bygget veg til Storholmen, og den første bilen kunne komme til gårds. Vegen var de første årene privat inntil den ble overtatt av Verdal kommune i 1977, til stor glede og lettelse for oppsitterne.

Lasse Johnson.

Hengebrua ca. 1950.

F.v.: Martin Mæhlen, Petter Leirhaug, Iver Mæhlen.

Spikking av takspan

Av Lasse Johnson

Spon var vanlig brukt til takteking i mellomkrigsåra og utover til 1940-45. Etter den tid har det stadig kommet nytt takbelegg på markedet. Mye av dette er svært enkelt å legge, og det er ikke mange i byggebransjen i dag som vet hva et spontak er, og heller ikke hvordan det skulle legges. Men det finnes ennå noen som i yngre år drev dette yrket. En av dem er Trygve Nonset.

Han forteller at det siste oppdrag av noen størrelse han hadde, var å spikke spon på uthuset i Mellom-Kulslia. Virket til takspan var gran, og det måtte være av utsøkt kvalitet. Stokkene måtte være litt store, kvistfrie og uten tennar. Videre måtte veden være kløyv slik at sponene ble jevn og fin. Redskapen de brukte var sponkniven. Denne var for det meste hjemmesmidd, ca. 30 cm lang og hadde håndtak i begge ender. Videre hadde de en spesiell trestabbe med støtte for kabbene de spikket spon av.

Det første som ble gjort var å kappe opp stokken i passe lange lomper, ca. 30 cm. Disse ble så kløyvd i passe trekantklovninger, hvorefter innerveden ble vekkehogget. Disse klovningene ble så lagt i en stor jerngryte og måtte kokes i flere timer. Når virket var godt gjennomkokt, var det å ta til med selve spikkingen. En for en av disse trekantlovningene ble satt på stabben om omdannet til takspan. Årsaken til at råmaterialet måtte være trekantet var at sponen skulle være tynnere i ene kanten p.g.a. at den under leggingen ble skarvet over hverandre. Sponen ble til slutt buntet sammen i store runde bunter. Det ble gjort på det viset at det ble lagt to jerntråder ved siden av hverandre. Sponen ble etter hvert lagt ned på disse trådene, og når det var passe med spon, ble trådene strammet slik at bunten ble tett og fin og var lett handterlig. Det kunne være 4-500 spon i hver bunt. Når alle forberedelsene var unnagjort gikk det ganske fort å få til en spon-

bunt, men med innpålegging på to sider måtte det til mange tusen spon på et stort hus. Sponen var ca. fire tommer bred og ble overlappet med en tomme til siden og ca. fire tommer opp og ned, og det gikk med 50-60 stk. spon pr. kvadratalen.

Det måtte også være noen bunter med halv lengde. Denne ble brukt til første omfaret nederst på taket. Sponbuntene hadde ube-

grenset lagringstid, men de måtte legges i bløtt før de skulle brukes.

Til undertak ble det brukt vanlig bord, men disse måtte være noenlunde renskåret, for sponen skulle spikkes ganske tett. Leggingen av spontaket måtte også utføres omhyggelig for at det skulle bli tett. De begynte da nederst med et lag med halvspan. De hadde noe de kalte for rei. Denne besto av to bord som var spiket sammen i vin-

kel. Det ene bordet låg flatt ned på taket, mens det andre sto oppover i nedre kant på det første bordet. Her strødde de spiker i slik at de hadde den til hands over hele takets lengde. Reia var festet i en tråd i hver ende, og når et omfar var ferdiglagt, flyttet de reia passe oppover etter først å ha målt ut nøyaktig hvor langt den skulle flyttes. Takene ble veldig jevne, med et mønster som var pent å se på. Til mønkam brukte de vanlig bord.

Et slikt tak kunne holde seg noenlunde tett i 25-30 år. Men etter hvert ble det lekkasje både her og der, og da måtte de dråppåtekke. De lappet da inn nye sponer etter hvert som de oppdaget svakheter. Dette var et møysommelig arbeid og ble etter hvert en åreviss foreteelse. Sponspikking er et yrke som vi må regne med er utgått for alltid.

Hårråmor

Uttrykket Hårråmor ble brukt om en mor som passet dårlig på ungene. Haren har ofte både to og tre kull med unger i løpet av sommeren. Det første kullet legges gjerne på skaresnøen om våren. Herfra har vi uttrykket «skarunger». Folk ville ha det til at når hareungene ble passe store, såg moren i øynene på dem og sa: «Nu hi du lik stor auga som æ, så nu får du grei dæ sjøl.»

L. J.

Skinnefellmelning

Dette er en gammel benevnelse fra den tid det var vanlig å ligge i skinnfell (teppe av saueskinn).

En meling var det samme som et mål, eller et dekar. Kornet ble skåret med sigd og sjurru, og åkrene ble ofte inndelt i melinger og fordelt mellom arbeidsfolket og gården. Det var et hardt dagsverk å skjære en meling. Skinnfellmelingen var avsett til nattefrieren. Denne skulle han skjære gratis til vederlag for skinnfellslettet, som det het.

Hvis vi lar fantasien løpe løpsk, kan vi tenke oss at gårdbrukeren fikk billig skur om han var heldig og hadde en noe vidløftig tjenestejente eller budeie.

L.J.

O JUL MED DIN GLEDE

*O jul med din glede og førejulsstrid
vi ønsker deg alle velkommen
Men noe må gjøres om jul det skal bli
gå ikke med hendra i lommen*

*Vi klapper i leivene
vi elter deigene
Brygge, bake julekake
Vi svinger oss i melet og
neier, blant deier.*

*O jul med din glede og jul skal det bli
om bare vi husker å kjøpe
litt gaver til alle, du store mi tid
om bare vi orker å løpe*

*Vi løper i trappene
med alle pakkene
Så raus er vi
så raus er vi
Vi titter nedi punger og
bukker, men sukker.*

*O jul med din glede og granbar og lys
det er så vi frydes ved duften.
Men juletreleiting har også sin «gys»
Det er no' som ligger i luften*

*Samvittigheta mi
er like god som di
Så glad er vi
så glad er vi
Vi svinger oss kring treet
og smiler, men tviler.*

*Alle ukevis spenning og hemmlighet
ligg nu under treet og lover
som flittige hender jo har dekorert,
og vips, så er spenningen over.*

*Så glad det er vi nu
er alle glad, montru?
Gaver mange,
runde, lange.
Vi svinger oss i papir
og fryder, og rydder.*

G

Fra min dagbok 1944-45:

Til dødscellene på Falstad

Av Ole J. Haugan

Etter 6 uker på Vollan ble 13 stk. av oss fangene sendt til Flastad fangeleir. Syke og nedbrutte på kropp og sjel, ble vi pakket på en lastebil sammen med fangevoktere og tyske befal, som skjelte meg huden full fordi jeg ikke ville sette meg ned. Da en av mine medfanger fortalte tyskeren at jeg hadde fullt av sår i baken, slapp jeg flere skjellsord. Da det ble så trangt på bilen at jeg ble trengt ned på setet, så knærne klebet seg fast ibaken.

Det var stor spenning blant fangene underveis til Falstad. Vi var spent på hvilken celler vi havnet i. Celle 1 til 11 i annen etasje visste vi bar navnet «dødscellene». Dessverre havnet vi alle i disse cellene, jeg for min del havnet i celle 7, mange av fangene tok dette svært tungt. Vi som var syke, sløve og likeglad, reagerte ikke noe særlig. Vi var oppmerksom på at et under måtte skje, visst vi skulle komme fra det med livet i behold. Dødscellene på Falstad var 1,80 x 1,50 med betongvegger og fire små luftehull mot cellegangen. Dørene var dekte av jerngitter, piggråd og sorte blendingsgardiner. Cellene var uten lys og varme, med to briker over hverandre. Et lite bord og en taburett var alt vi hadde som inventar, og vi hadde et bevegelig område på ett og ett halvt skritt.

Min første dag på Falstad klarte jeg ikke komme meg opp med egen hjelp, gangguttene som kom med frokosten ble redd. Du må forstå at tyskevakta blir rasende visst du ikke kommer deg opp sa han. Jeg klarer det ikke svarte jeg. Da varslet han overvaktmester Foss, og han hentet da to leger som begge var norske. Den ene var fra Nord-Norge, og den andre var doktor Lange fra Trondheim. For å få av meg klærne som var fule av blod og verk måtte de bruke lunkent vann. Jeg måtte snu baken til overvaktmesteren, han gren på nesen av det han fikk se. Han sendte bud etter en tysk lege. Før den tyske legen kom spurte jeg doktor Lange om det fantest råd

for baken min. Dei hadde en sort salve, men slike sår hadde vanskelig for å gro skikkelig, så det var farlig for at dei ville ta seg opp igjen. Da den tyske legen kom, måtte jeg snu baken mot celledøren for det var kun der det var lys. Legen ristet på hodet da han såg sårene, og beordret en av de andre legene til å bli med seg. Den tyske legen hadde fortalt doktor Lange at han skulle få meg frisk innen ti dager, det hadde jeg ikke mye tro på. Den norske legen kom tilbake med et vaskefat som det var en blå oppløsning i. I ti til femten minutter vart jeg vasket hver dag i denne oppløsningen. Så måtte jeg stå naken i ti minutter etter hver vask. Oppløsningen hadde tyskerne funnet opp til sine egne soldater som hadde pådratt seg smitte i krigen mot Sovjet. Den tyske legen fikk rett, etter ti dager var jeg fri sårene, men i mange år etterpå hadde jeg dype arr.

Dager og netter ble uendelig lange i den mørke cella. Så en natt våknet jeg av en lyd i murveggen mot nabocella. Jeg la meg under brisken for å undersøke litt nærmere, da var det en som hvisket hallo. Hallo svarte jeg, prøv om du kan få løs murstenen jeg holder på med, kom det fra andre siden av veggen. Jeg svarte at jeg ikke hadde noe og hjelpe meg med. Rkiv løs et bord fra sengen, svarte han, og det gjorde jeg. Det gjekk da ganske greitt og få vekk stenen, så kom det en hand ut i holet i veggen og hilste på meg. Hånden tilhørte en som hette Tore Mosseng, en meget habil skiløper fra Sørlandet. Han ble nummer to i Gråkallen i 1946. (i B-klassen).

Denne forbindelsen mellom våre celler fikk stor betydning for oss alle som satt på enecelle. Vi fikk inn nyheter om krigens gang hele vinteren 1944-45. Nyhetene fikk vi gjennom dei norske gangguttene, som hadde kontakt med gislene på Falstad. Disse gislene arbeidet en del på gårdene rundt fangeleiren, sånn kom dei i kontakt med folk i motstandsgruppene

i Trøndelag. Hvordan alle nyheterne kom inn til hver tid var en gåte for oss, men for at dere skal få en smakebit, skal jeg avsløre noe. En av gangguttene som var på Falstad var fra Trondheim, han spurte meg hver gang han kom inn med maten om jeg hadde noen melding å sende til motstandsgruppen i Verdal. Jeg vart mistenksom og nektet hver gang, og jeg så han ble skuffet. Jeg var redd han var tyster, men gutten gav seg ikke. En dag ba jeg han nevne navnet på en verdaling som kunne ha interesse av nyheter fra meg. Da svarte han Morten Åmo, det var mannen jeg hadde hatt mest forbindelse med. Jeg spurte om han kunne ta brev, men det torde han ikke ta sjansen på. Da kan du hilse til Verdal og si jeg har vært til forhør, og er uskylldig. Etter krigen, fikk jeg høre at gangguttene var kontaktmann til Verdalen. Min hilsen fra Falstad kom til mine kontakter samme dag, og for mine kontakter i Verdal hadde det vært en lettelse og få et livstegn fra meg.

Etter mange uker i enecellen fikk jeg cellekamerat, Oskar Nesheim hette han. Han hadde vært toller, 25 mil sør for Røros. Hans kone var fra Røros. 25. stk. fra hennes familie var arrestert og mange av dei satt på Falstad. Denne mannen var sterkt deprimert. Når han hadde blitt arrestert hadde håret hans vært sort, etter en måned var håret helt hvitt. Han hadde stor skyldfølelse, for at så mange var arrestert, og hadde ingen livsvilje. så en dag fikk han brev fra dei andre rørosingene som satt på Falstad. Etter det fikk han livsviljen tilbake. De trøstet han med at det som hadde skjedd, var uunngåelig. Vi ble gode venner, og enige om at vi aldri skulle la oss knekke. Jevne meldinger utenfra om krigens gang holdt motet oppe, og vi hadde et lite håp om å komme ut. Dei største bekymringene vi hadde, var tanken om hvordan våre kjære heime hadde det.

En kveld fikk vi melding om at det hadde kommet matpakker

hjemmefra, for litt mere mat trengte vi sår. Om morgenen var vi spente, men dengang ei. Kvelden før hadde noen gisler klart og rømme, så skulle vi andre fangene straffes for det. Det ble en dyster stemning i cellene, matpakkene ble returnert, hva måtte vel de hjemme tenke? Dei siste ukene på Falstad var en spennende tid, visst ikke den tyske kapitulasjon kom snart. Da var det et spørsmål om allierte fallskjermtropper ville storme leiren. Visst det var tilfelle, var vi redde at tyskerne kom til å hevne seg på oss som var fanger. Det var mange av oss som rev ut et bord av sengen, for å ha noe å forsvare oss med. Kom noe sånt til å skje, hadde vi ikke store sjanser til å komme ut med livet i behold.

En natt kom det en tysk gestapo inn på cellen til meg. Han ville vite navnet mitt, og hvor stor familie jeg hadde, og hvor lenge jeg hadde sittet. Da forsto jeg at noen av mine forbindelser var arrestert og hadde sprukket. Etter gestapoen hadde gått kakket det på veggen fra celle 8, hvor Bjørn Bugge satt, det var et tegn på at jeg skulle klatre opp til lufthullene. Igjennom disse hullene fikk vi tid til å snakke med dei som var i nabocellen. Da jeg fortalte han om besøket mitt, sa han at du må være forberedt på et alvorlig

forhør Haugan, og det var jeg klar over.

Det var med stor spenning jeg gikk neste dag i møte. Da gangguten kom med frokosten dagen etter var det i følge av to tyske gestapoer, de ga ordre om at maten min skulle kastes opp i senga. Når dei gikk låste dei døren. Var jeg blitt en farlig fange? Jeg syntest synd om min cellekamerat, for han fikk samme behandling som jeg.

Hver gang vi fikk mat, stod celledøren på klem så vi skulle få litt frisk luft. Dette var ikke straff nok for meg, det var siste uke av fangenskapet og alle vart beordret enkeltvis ut på skomakerverkstedet, for hårkllipping. Men jeg fikk ikke i veg før Bugge klaget til overvaktmesteren. Da kom overvaktmesteren sammen med to gestapoer og geleidet meg til hårskjæring. De sto og ventet til jeg var ferdig, for å følge meg tilbake. Det siste jeg fikk føle før celledøren ble låst, var en tyskstøvel i baken. Men tyskerne var ikke ferdig med meg ennå. En dag vi var ute på straffeekseris skulle vi springe rundt gårdsplassen på Falstad. Da var det en av fangene som falt, det var en tysker der og slo han i baken med en svepe. Jeg sprang først, så kom Mosseng bak meg. Da vi kom fram til

fangen som låg der forslått, hvisket Mosseng til meg: «Du må ikke reise han opp». Jeg tok sjansen på å reise han opp, det fikk jeg svi for, jeg fikk noen drag av svepen på baken så det kjentes ut som jeg hadde brannår. Vi ble hurtig beordret inn, jeg kom opp i tredje trapprinnet før jeg ramlet om, så dei andre fangene måtte hjelpe meg inn på cellen. Heldigvis slapp jeg noe forhør.

Lørdag den 5. mai ble fangene satt på en hard prøve, om kvelden fortalte gangguten at lik-kistene var tatt på Falstad, var turen kommet til oss?

Det ble ikke mye søvn den natten, men vi måtte bare være innstilt på litt av hvert, så komme det som komme ville. Søndagskvelden fikk vi høre at bærene var blitt brukt i Falstad-skogen, tyskerne hadde beordret oppgraving på en del lik, for så og senke dei i sjøen. Da begynte vi og forstå at no er det snart slutt på Herrefolket og tyranniet.

8. mai ble vi fri, det ble en gledens dag som vi aldri glemmer. Høyt på stang vaiet det Norske Flag, som vi hadde kjempet for. Og jubelen fra folkemassene som møtte oss, lindret våre sære sinn og fysiske smerter.

Vi hadde friheten vunnet.

FANGESANGEN

(Melodi: Det er det samme om jeg lever eller dør.)

*Lik en pendel svinger alt i evig takt,
selv en cello den lov er underlagt.
Det er trist, men pessimisten har en brist i hjerneboksen.
Vær på vakt og med fornuften gjør kontrakt.*

*Om min celle synes knugende og trang,
lyder frihetsklokkens underbare klang.
Så harmonisk, litt symfonisk, velder tonen rent demonisk.
Hør en fange synger stolt sin frihetssang.*

*Dypt bak piggråd, stein, betong og gitterverk,
rankes viljen himmelstormende og sterk.
Cellen kan meg sperre inne,
jeg hvert stengsel overvinne.
Jeg skal ut til frihet, fred og skaperverk.*

*Vi er lenket i en ring av ånd og blod,
båret opp av norskdoms rike edelmot.
Vi er bastet, vi er bundet,
men har Norges hjerte funnet.
men har Norges hjerte funnet.*

1. MAI-SANG

(Mel.: Det dages nu brødre.)

*Hallo alle celler, som står under Foss.
Hør krigsklokker slår sine tolv!
Det dages nu, feller, det lysner for oss,
snart brutt er all terror og vald!*

Refr.:

*Snart fritt for piggråd, for gitter og tvang,
Vi synger for frihet vår sang.*

Falstad, 1. mai 1945.
Johan Sagdahl.

Min barndoms elv

Av Sverre M. Green

Det er skrevet om mange elver i «Helgådals-Nytt», så hvorfor ikke noen ord om Høysjøelven? Den har også sin historie.

Som navnet sier kommer den fra Høysjøen og passerer først Sagtjønna, så Haldohølet, Gunnhildtjønna, videre gjennom Langtjønna og videre ned Stordalfossen og renner sammen med Malsåa mellom Sæter og Green.

Det som særmerker elven er at den sjelden fryser igjen om vinteren, bare langvarig sterk kulde kan lage en dårlig is. Årsaken til dette er det mange meninger om. Ett er sikkert, i Høysjøen må det være oppkommer av varmere vann, da det om vinteren dannes store luftehull, om isen rundt dem er temmelig tykk. En teori er at vannet inneholder stoffer som ikke fryser, slikt vann blir blant bygdefolket kalt «tivatten».

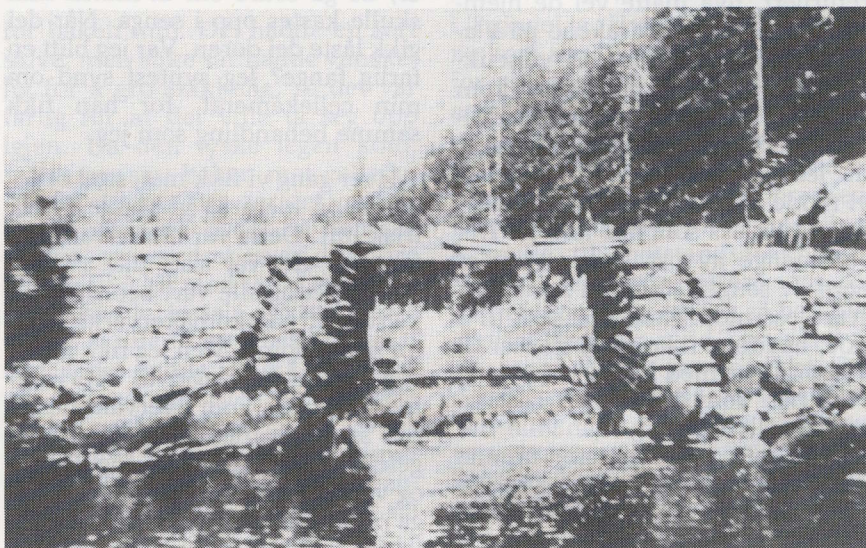
Så over til de forskjellige navnene:

Sagtjønna. Navnet kommer av at det fra 1688 — ca. 1750 var sagbruk i fallet fra sjøen og ned i tjønna. Som en kuriositet kan nevnes at ennå den dag i dag 230 år etterpå kan en under fiske risikere å slite bort snøret om kroken setter seg fast i bakhun på botnen. Utrolig etter så lang tid, men årsaken er vel at det aldri har kommet luft til.

Navnet Haldohølet kommer av at en gjetergutt i Sæter druknet og ble funnet att i dette dype holet.

Gunnhildtjønna hadde ikke gamle folk noe greie på hva kom av, men navnet oppsto sikkert på grunn av en kvinne.

Langtjønna-navnet behøver ingen nærmere forklaring. Det blev bygd fløtningsdam ved utløpet i 1915, og i 1919 hendte en stygg ulykke under arbeid med å stikke ut tømmeret gjennom lukeåpningen. Tre mann arbeidet sammen, John Haugset, Ragnvald Langdal og Olaus Bjørkhaug, da sistnevnte blev vippet over og ut i dragsuget sammen med tømmeret. Fløtestangen hadde fått tak under busserullen og Olaus kom seg ikke fri.

Langtjønndammen.

Det blev en farlig ferd blant tømmer og store steiner og til slutt ned fossen. Karene sprang det de kunne, men mistet han fort av syne. Men heldigvis kom Ole Langdal i motsatt retning, og han fikk se ei hand stikke opp blant noe tømmer som hadde floket seg sammen under fossen. Karene fikk etter hardt strev Olaus på land, og svensken Aksel Bengtson, som hadde avtjent sin verneplikt som sanitets-soldat, fikk tømte han for vann og Olaus viste tegn til liv. Jeg husker godt da Arnulf Leirset kom bærende med Olaus over skuldrene, føtene hang ned på ene siden og hode og hender på den andre. Hodet såg ut som en blodklase, hår og hud var flenget av. Hele dagen gikk før det kom lege og sykeseng. Far kjørte Olaus til Volden, og dit var det kommet bil som tok den skadede til sykehus, og da var det blitt kveld. Olaus blev aldri full kar etter dette. Stivhet i nakke og skuldre plaget han senere og han blev ingen gammel mann. Han døde i 1942, bare 51 år gammel.

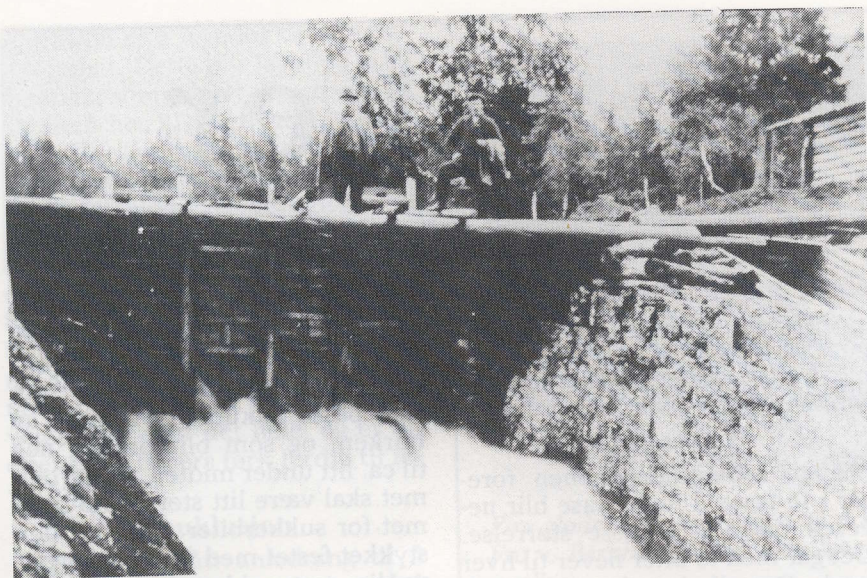
De siste hundre meter av elven før den kommer ned til bygda er ikke fløtbar, og der blev det i 1917 bygd tømmerrenne med inntaksdam. Ellev E. Stubbe og Olaf Balgård fra Vuku tok på seg oppdraget. Teodor Kolstad smidde bolter

og andre ting. Det var en svær jobb.

Alt tømmeret ble tatt på rot ved siden av byggeplassen, og ulendt som det var måtte det delvis bygges høye bukker som rennen blev bygget på. Ellev fortalte meg en gang at det gikk med 300 tømmerre i hele anlegget, og tømmeret

Tømmerrenna i Høysjøelva.

Høysjødammen.

blev trukket på plass med tømmerbaks og handmakt.

Jeg hørte flere ganger de gamle snakket om «gammelrennan», så det hadde nok vært tømmerrenner før og, men ingen visste når de hadde vært i bruk.

For oss guttene som gjette geiter ved elven var det ei opplevelse om våren under fløtingen, når vannet var satt på og tømmeret kom med bulder og brak. Ekstra spennende

var det ved tømmerrenna, noen stokker skjøt ut av renna og landet etter et langt sjev i luften langt fra renna.

Geitene ja. En gang hadde de gravd frem noe dynamitt som var gjemt under ei trerot. Vi stod og såg på at de langet inn dynamittgubber og var livende redde for at hele flokken skulle gå i luften. Men geitene kom fra det uten en gang å bli løs i maven.

60-årsdag i skiløypa . .

Knut Green feiret sin 60-årsdag i Vårlokløypa. ved målplassering ble han tildelt laurbærkrans og godklem av Anna. Senere mottok Knut — under stor jubel — en vakker gave fra skikamerater. En velfortjent hyllest til en trofast sliter.

Om svelgevansker

To karer arbeidet i lag. Den ene av dem hadde polypper i matrøra og fikk ikke ned den minste matbit. Denne mannen med svelgevansker var livende redd for å gå til lege.

En dag da de satt på vegkanten og hadde middagspause, kom en guttepike gående. Han stanset og snakket med dem. Mannen med trøbbel i matrøra beklaget seg til gutten. Da sa gutten: «Da e du uheldig, mainn. Bestemora mi ha de denne, og hu dø!»

Men dette ble for sterk kost for mannen med vansker i matrøra. Han spratt opp og sprang i bilen og kjørte direkte til legen.

Og er han ikke død, lever han den dag i dag.

J . . .

Er John Rydning en storlygar?

De aller fleste av oss vet nok hva en lygar er. Det er en person som ikke holder seg til sannheten. Og usannheten kan få så smertelige følger for den det rammer. Finner vi John blant disse? Så langt ifra. Han hører hjemme på et helt annet plan: Han er dikter, med så stor fantasi at den kan ta pusten av noen og enhver, men ingen får lide for hans skyld. Han hører hjemme blant kjente navn: Martin Kvernåvik, Kjell Aukrust og Hans Rotmo. Martin Kvernåvik er for lengst i grav, men Hans Rotmo og Kjell Aukrust lever i beste velgående. Disse har den fordel at deres historier blir festa på papiret, mens John sine historier forsvinner sammen med vinden. Bruk det rette navnet på John: Dikteren fra Skjækerfossen.

Jens D. Holmlimo

Neverburker

Tekst og foto: Lasse Johnson sen.

I gamle dager var neverburken en selvfølge når det skulle utrustes til turer i skog og mark. Det kunne være fjellturen på jakt og fiske, bærplukking eller andre oppdrag. Også i det daglige yrke, særlig i skogsyrket, var neverburkene en selvfølge. Den var som ordet sier laget av never, var todelt, hadde ett rom for kaffe og ett for sukkerbiter. Neverburkene hadde et hendig format som passet utmerket for ryggsekkklomma. Den var veldig lett, og både kaffe og sukker holdt seg tørt og fint i lang tid. Disse burkene var i sin tid så og si allemannseie, og de fleste laget dem selv etter forskjellige mønstre. I dag er det ikke mange som er i stand til å lage en skikkelig neverburk. En av de som har tatt vare på håndverket og tradisjonen er Per A. Ward i Vera. Han har sitt eget lille verksted i kjelleren i Strådalen og lager årligars noen hundre eksemplarer. Dette er et møysommelig arbeid som krever både tid og tålmodighet, men samtidig en utmerket hobby i lange vinterkvelder.

Forberedelser

Råmaterialet, neveren, må samles tidlig på sommeren når bjørka er løyp. Den blir så lagt utover låvegulvet for å ligge et par dager. Den vil da segne, eller mykne noe. Så blir den stablet og lagt i press. Slik kan den da ligge så lenge som helst, til det passer å bearbeide den.

Verksted og hjelpemidler

Det kreves ikke store rommet til verksted, men noe utstyr må til for å få arbeidet unna. I kjelleren i Strådalen var det en varmtvannskjele, to smergelskiver, en liten elektrisk rammesag, bormaskin, flere kniver i forskjellige størrelser, syl og treplugger, lim, lakk og mye mer. Til utstyret hører også en selvlaget støvsuger. Det vil naturlig nok bli en god del støv under sliping og pussing. Smergelskiene er også selvlaget, og drivkraften

er motoren fra en defekt vaskemaskin. Til utstyret hører også en spesiallaget stempel for å stemple ut mønstret som skal danne sammenføyningene i neveren.

Utførelsen

Selve arbeidsoperasjonen foregår i to faser. I første fase blir neveren tilskåret i passe størrelse. Det går med to biter never til hver burk. Det vil si at det er dobbelt lag med never, slik at innsiden på neveren danner både ut og innside av burken. Først lages ytterlaget, som blir knept i hop på en spesiell måte med en slags fingerskjøt. Når den er ferdig, lages innerneveren som så smettes inn i ytterneveren. Det hele blir så satt i en spesiell presse, også hjemmelaget, og blir så lagt vekk til tørk på et tørt og varmt sted en ukes tid. Dette medfører hvis en vil drive masseproduksjon, at en må ha en mengde presser til rådighet, slik at når en skal begynne med ferdigmontering av burken, har en god del halvfabrikata å arbeide med.

Siste fase

Så er vi kommet frem til det siste møysommelige arbeidet med å

gjøre burken ferdig til bruk. De halvferdige burkene blir nå tatt ut av pressen. Det første som blir gjort er å lage delestykket som skal passe akkurat til formen av burken, og som blir presset ned til ca. litt under midten. Kafferommet skal være litt større enn rommet for sukkerbiter. Her blir delestykket festet med fire treplugger, vanlig gammeldagse skoplugger, slike som ble brukt av skomakeren når han laget «pinnasko».

Videre blir det å lage lokk for sukkerrommet. Dette blir i likhet med midtstykket grovskåret på rammesagen for så å bli nøyaktig formet på smergelskiven. Dette lokket er for å ta av, og må nøyaktig tilformes burken. For at lokket skal være lett å få opp, settes en lærstropp som festes på en spesiell måte. Det lages en smal spalte i lokket, hvoretter det skjæres en konet lærbit som i nedre del er noe bredere enn spalten i lokket. Lærbiten trekkes så nedenfra gjennom spalten ved hjelp av en tang, helt til det blir stopp. Det som da står ut på innsiden av lokket skjæres så bort, og stroppen sitter der uten annet feste. Siste

Per A. Ward i full aktivitet med fabrikasjon av neverburker.

operasjon er å lage lokket for kafferommet. Dette blir laget på samme måte som lokket på motsatt side, men her blir det i tillegg laget en spalte for isetting av et ekstra lokk. Dette lokket blir laget i likhet med lokket på de penaler vi brukte på skolen i gamle dager. Selve hovedlokket blir her festet med fire skoplugger. Så gjenstår bare å finpusse begge ender av burken ved hjelp av smergelskivene. Som siste hånd på verket får neverburken et lett strøk med farveløss lakk over det hele, og er da etter noen timers tørk ferdig til levering.

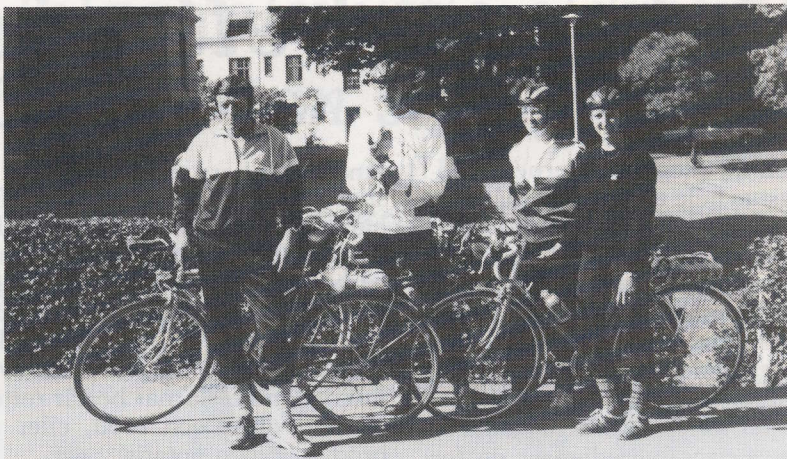
Konklusjon

Etter å ha fått anledning til å overvære hele seremonien med å lage en slik ting, sitter en igjen med det inntrykk at dette ser meget enkelt ut, men at det samtidig krever stor innsikt, nøyaktighet og tålmod for at det skal bli et presentabelt produkt. Personlig setter jeg stor pris på at jeg fikk overvære produksjonen, samtidig som det er nyttig og respektabelt at noen tar opp fedrearven og fører tradisjonen videre.

U-hjelp

En liten gråspurv satt en dag og følte seg så rik.
Den sang og plystret uten stans og tenkte omtrent slik:
«Hver jul får jeg, heldigvis, et nekoget feitt i ringer, for alle blir så snille hver gang juleklokker klinger. Og feittet det får meisene fordi de fryser så, men juleneket deler jeg med mine søsken små! Jeg lurer litt på hva jeg får til neste jul, til neste år? For kanskje grensene er stengt, og kanskje budsjettet er sprengt. Men her og nå er julefred med julenek og juletre og julelys og julekveld. Og alle tenker på seg selv.»

Randi Schjølberg

Fire glade verdalinger klar til å starte.

Fra v. Bernhard Olsen, Stig Sjørmøling, Astrid Holmsberg og Siv Sjørmøling.

Veresbygg i «Den Store Styrkeprøven»

For første gang i historien har en person som er fast bosatt i Vera deltatt i sykkelrittet mellom Trondheim og Oslo, som populært er kalt «Den store styrkeprøven». Det er 55 år gamle Bernhard Olsen som Santhanshelga 1984 deltok i rittet og gjennomførte med glans.

At Bernhard har både kondisjon og vilje til å gjennomføre styrkeprøver vet vi fra før, Bernhard har gjennomført uttallige turrenn på ski, fjelløp og marsjer, men en må kunne si at Sør-Moen i Vera nok ikke er det beste utgangspunkt for en som skal trene på sykkel.

Men som sagt gjennomførte Bernhard uten knussel. Gratulerer med innsatsen, Bernhard!

Bernhard foreviget under en matpause ved Eidsvoll.

Mat og matretter i gammel tid

Av Lasse Johnson

Den tid skogsarbeiderne lå ute i skogstua hele uka og selv måtte stå for matlagingen, var det om å bruke mat som ikke var altfor tidkrevende og vanskelig å lage, men samtidig måtte maten være kraftig så en kunne bie lenge. Vanlig kost i skogstuen var kålbull, sluring og gubbjokk.

Vi har forsøkt å bringe på det rene hva slags ingredienser de forskjellige rettene besto av. Vi henvendte oss til Norsk Leksikografisk institutt ved universitetet i Oslo, men fikk dessverre nok så tynne opplysninger. De beklager at de har liten hjelp å gi og henviser til svenske dialektordbøker.

Kålbull

I svensk folkelivslexikon sier Julius Eydestrøm at «Kolbollar» er matrett hos skogsarbeidere og er laget av vatten, mjøl og salt stekt i fleskfett. Denne sammensurringen ble stekt på begge sider i stekepanne på samme måte som pannekaker, og er vel egentlig en avvik av denne. Den kunne være flere ganger så tykk som pannekaka, og var derfor mye snarere å lage. En skikkelig kålbull var nok til middag for en skrubbsulten skogskar. Så kan en spekulere på hva navnet skriver seg fra. For å få disse digre kakene gjennomstekte, måtte de stekes hardt og lenge på begge sider. De ble da som oftest svartbrent eller kålsvart. Selv har jeg en annen forklaring på navnet. Jeg har selv både laget og spist kålbull, der det i røra ble brukt rå, finhakket hodekål.

Sluring

Denne matretten ble laget av små flesketerninger stekt i panne, tilført havregryn eller grynmel og farin. Dette ble så surret eller kokt i melk eller vann til det så ut som en tykk grøt. Det ble spist med gaffel, gjerne med sirup eller farin oppå.

Gubbjokk

Dette er en rett som ser ut til å ha variert noe fra landsdel til

landsdel. Ellers var det vel også et spørsmål om hva en hadde for hånden og hva en hadde råd til å bruke. Retten sies å være svensk, og heter gubbjokka. I svensk dialektlexikon er ordet «jokka» forklart med det å røre i hop, eller blande i hop. I flg. «Ordbok över folkmaten i Dalarna» består retten av flottvatten och bröd, eller av bröd, kött och potatis.

I samlingene til Norsk Ordbok finner vi at i Elverum heter retten råjokke og består av havregryn, sukker og surmøssmør ihopblandet med kaldvatten, ikke kokt. Den spises med skje som suppe. I Stange heter retten juku, eller råjuku og var alminnelig rett blant skogsarbeidere og besto av havregryn, ost, sukker og vann. Her hos oss ble retten kalt gubbjokk og besto for det meste av hardt, tørt brød skåret i terninger stekt i flesk, smør eller sauefett, ispedd melk eller vann og litt sirup.

Beate Haldorsen i Vera forteller at de hadde en oppskrift av nyere dato på samme rett. Her ble halve kakeskiver dyppet i tynn pannekakerøre, lagt i panne med flesk og fett for brunning. Sirup eller sukker ble tilsatt etter behag.

Skrøyv

Av andre spesielle matretter forteller Beate Haldorsen at det var noe de kalte skrøyv. Det ble laget av kokte og knuste poteter, kjerne-rømme*, karvet eller raspet mysostrørt sammen til en slags grøt. Dette var en kaldrett som ble brukt mest som kosemat, men kunne også være egen rett. Hva navnet skriver seg fra har vi ikke noen mening om.

*Kjernerømme: Dette er et produkt som tas fra kjerna like før rømmen går over til smør.

Flettmelli

Dette var en kost som ble brukt i fjellbygdene og ellers på landsbygda etter at det var slaktet. I daglig tale ble det kalt bare melli. Under koking av gris eller sauekjøtt, helst også noe saltkjøtt, ble

det tatt av noe sky. Dette ble så hellet over knust flatbrød i djup-tallerken. Etter at brødet var oppbløytt og myknet ble skyen silt av. Så ble nytt sky fra det øverste lag av kasserollen hatt over brødet. Til sist ble det brukt litt sirup eller sukker. Retten ble spist med kniv og gaffel.

Blodkløbb

Dette er vel en matrett som er på veg ut av spisekartet. Den ble laget av blod, krydder og salt, samt litt god kjøttkraft. Den ble laget og kokt som vanlig kløbb. Ble brukt som hovedrett, men kunne også brukes i stedet for poteter til kjøttmat.

Småfesynte

Under slaktning av småfe, helst sau, ble det tatt vare på føttene, eller skankene som vi sier. Disse ble kokt i lang tid for siden å legges i saltlake og ble så benyttet på samme måte som syltlabber av gris. Ble også kalt skanksylte.

I kløyvet på småfeet er det en god del fett. Dette kløyvfettet ble under kokingen fløtt av og tatt vare på. Det aller fineste ble gjerne kokt og fløtt av flere ganger. Dette ble brukt som børsesmurning. Det som var av noe dårligere kvalitet ble brukt som rokksmurning. Produktet ble en slags salve og kunne oppbevares så å si i ubegrenset tid. Ellers kan nevnes at skank av småfe ble tatt vare på og brukt til fremstilling av lim, vanlig hornlim.

Sauehoder

Sauehodene ble også benyttet til mat. Disse ble rensset, saltet, utvannet og kokt til rotgrøtkjøtt.

Ostlaup

Dette er ingen matrett, men et produkt som blir brukt ved ostlagging, eller ysting, og som i dag er å få kjøpt på apotek. I gamle dager måtte de lage dette selv. De brukte magesekken av spekalver, kalver som ikke var fóret med annet enn morsmelk. Magesekken ble tømt,

renset, saltet og hengt til tørk. Kalvkjesen, som det ble kalt, ble siden lagt i myse og produktet ble ostlaup.

Pekkabrød

Dette er en form for flatbrød-baking med gammel tradisjon. Spesielt i Vera er denne tradisjonen ført videre i vår generasjon. Produktet minner noe om det svenske kaller tunnbrød. Etter min mening en feilaktig benevnelse, da brødet er både tykt og porøst. Dette brødet stekes i en spesiell ovn, som det forøvrig finnes flere av i Vera. Ovnene er åpne foran og det fyres med ved, helst bjørk, på tre kanter. Deigen blir utkjevlet som en vanlig flatbrødleiv. Leiven blir så lagt på en spake med langt skaft. Jeg vil kalle redskapet for en overdrevet stor anviserspake. Spaken med brødleiven blir så ført inn i den glødenne ovnen, og med et lite hendig rykk blir spaken dradd ut og leiven liggende igjen mellom glødenne bjørkekubber. Den må så ganske raskt dreies, og etter kort tid taes ut som ferdig produkt. Arbeidet går best unna hvis en er to, en til å kjeve ut og en til å steke. Det går med nokså mye ved under steking, og er det to som arbeider, vil vedforbruket bli bare det halve.

Spesiell helsing

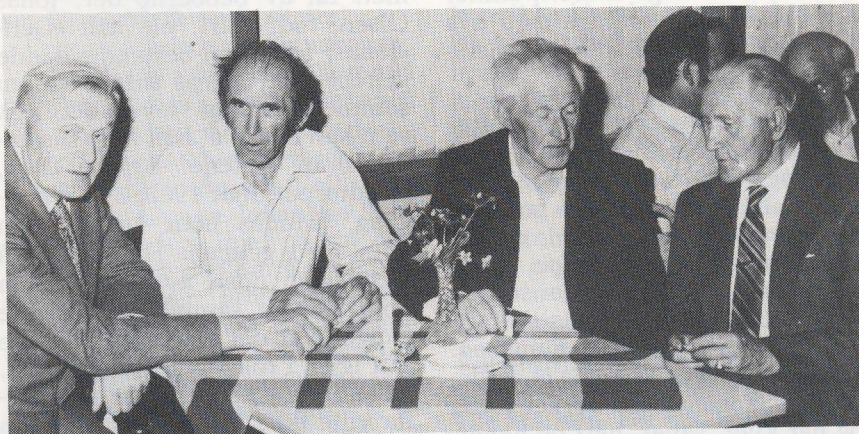
I denne forbindelse tar vi med at folk i gamle dager brukte spesielle helsinger når de kom på besøk hos naboer og bekjente. Satt sjølfolket til bords, var helsinga gjerne «signe maten», eller «vel komme». Var folket i arbeid med ett eller annet, hilste de gjerne med «signe arbeidet». Var husfruen i gang med baking av flatbrød eller kaker var helsinga alltid den samme, «velsign baka, så får jeg smaka». Reinsamene som holdt til i Verestraktene før siste verdenskrig brukte alltid denne hilsen når de kom til gårds, og det vanket da alltid en smakebit.

Helgådalsnytt's eldretreff på Bjartan samfunnshus

25. mai 1984

Også i år samla «eldretreffet» fullt hus og fornøyde gjester. Skolebarna frå Bjartan bidrog med topp underholdning og gjorde sitt til at det vart ein minnerik kveld. Det ser ut til at dette arrangementet har livets rett, så frå arrangørsida får vi vel berre stå på.

F.v. Reidar Prestmo, Trygve Sisselvold, Arne Julnes og Jens D. Holmlimo.

F.v. Magnar Haugan, Arne Bratli, Olav Sagvold og Odd M. Green.

F.v. Birger Sisselvold, Petter Langdal, Peder Ørtugen, Magnar H. Nesse, Tormod Skoknes og Johannes J. Nesse.

Småplukk fra: Grue Finnskog bosetting

(forfatter: Rudolf Bråten)

Av Georg Lurfald

Hvorfor jeg skriver om dette — det har så mange likhetspunkter som kan sammenliknes med hva jeg opplevet som 8-10-åring i Esingen og Vera.

For å begynne et sted, vil jeg fortelle om en tur til Hytjanstorpet, mandag 16/7 -79. Irma og jeg, sammen med noen venner, familien Græsberg på Finnskogen, dro til Hytjanstorpet for å kjøpe smør, fjellsmør vi kaller. Hytjanstorpet ligger 13 km. nord for tettbebyggelsen Svulrya, Grue Finnskog. Hytjanstorpet er en av de få gårdene på «Skogen» som dyrker jorda og har kuer, sauer, hest og høner. Stedet ligger høyt og har ganske god utsikt. Det er statens eiendom. Vertskapet heter Agot og Ments Johannessen Storberget. Ågot er født der på stedet i 1919, Ments er født på Storberget nedre, i 1905. Storberget ligger 3 km. sør for Hytjanstorpet. (Ments kjøpte eigendommen av staten i 1980). Vi fikk kjøpe smør, ble traktert med kaffe og hjembakke kaker, og gikk tra rom til rom i den store bygningen, som er en ombygd røkstue, med flere rom enn vanlig. Senere på dagen var vi og plukket molter — men det er en annen historie.

Luka, var i gammel tid en husmannsplass under Revholt, og ligger en og en kvart km. syd for Svulrya. En masse interessant stoff om befolkningen på denne plassen. Bl.a. om Luk-Paal. Han hadde en kvern i Morttjernsbekken, ca. en og en halv km. syd-øst for Luka, og likeså i en bekk fra Svulrytjernet, kalt Luk-Paalkværna. Han dreide trekopper som han bytta bort med korn, og han skulle ha så mye korn som det gikk i koppen. En annen av Luka-beboerne, Henrik Andersen, var predikant. Han ble født på isen på Morttjernet, godt og vel en km. fra Luka.

Moldusen nordre — Pershemmet. En av beboerne der, Jonas Olsen, født 1831, ble kalt «Geit-Jonas» fordi han bestandig hadde geitene med seg på sine turer om sommeren. Ennå lever det folk som kan huske at han kom ruslende foran geitene. Artur Olsen, Nordtorpet, født 1908, 2-3 år den gang, minnes ham engang han kom med geitene. Han pleide å sette igjen noen av dem til han kom tilbake samme vei. Denne gangen var det Blådukka som ble satt igjen i røkstua på Nordtorpet, de andre tok han med seg. Men geita ville ikke bli igjen og i iveren stanget den ut ei glasrute, som var stor ulykke den gang. Men geita måtte slå seg til ro i stua sammen med barna. Denne røkstua på Nordtorpet er flytta til «Finntunet» på Svulrya, og er «hovedatraksjonen» under «Finnskogdagene», da her blir forevist innarbeid slik det foregikk for over 100 år siden.

Karen Linna Mathisen, født 1902, skriver bl.a.: Min far, Ole Danielsen Linna, født 1861, solgte grunn til Linna skole nederst i jordet, og skolehuset var ferdig ved århundreskiftet. Jeg husker at min mor sa hun hugg unna all småskogen ovenfor skolehuset for at skulle se sin eldste datter Martha da hun begynte på skolen der nede, det var i 1907 eller 1908. Før skolehuset var ferdig ble skolen holdt på Nordre Linna, (ca. 2 mil syd for Svulrya, ved riksgrensa). Forut gikk skolebarna til Askoberget skole. Askoberget var liksom sentrum der sør i skogen for nokså lang tid tilbake. Og så var det skole på Helgeberget samtidig, nærmere Svulrya. Lærer Ole Qvale er den første ansatte lærer jeg kan huske snakk om, som holdt vekselvis skole i Helgeberget og Askoberget. Min far som var i 8-års alderen gikk på Askoberget skole måtte skifte skolen om sommeren og gjete husdyrene i skogen. Der-

Georg Lurfald

for måtte han ta att og gå til Helgeberget skole om vinteren. Det falt seg slik at fars onkel, Halvor Halvorsen, Leikåsen, siden Halvor Meldalen, vistnok da eide gården Granberget og lå der alene mens han kjørte tømmer. Da lå også gutten der alene en hel uke om gangen. Og Halvor kokte en gryte med motti og en gryte med lutefisk, og det var eneste «menyen» vesle Ole Råholt hadde til hverdag. Men han ble stor og sterk, og han bar en 100 kg's sekk over en strekning på 17 km, og da var han 18 år.

Min mor var fra Øvre Askoberget. Hun fortalte at de hadde skolebarn i losji fra Nystøga i Mellembråten. derfra ble det lang skolevei. De fremmede barna fikk også middagsmat. En gang fikk de noe som kalles «maier». Det er hjemmeavlet erter kokt sammen med kjøtt. En gutt spiste for mye så han måtte sitte oppe på røkovnen i sin mormors skjørt mens hans bukse tørket.

De barna som var større og hadde noe kortere veg gikk på ski. Det var nok innpå 5 km. mellom Askoberget og Linna. Et vasshøl sønn for Askoberget heter ennå Dupphølet. Der dyppet barna sine kakeskiver.

Lærer Ole Qvale, som ellers ikke trodde på skrømt, ble nok likevel litt forbauset, da han en kveld kom oppover Skredderbråten (nabobruket til Askoberget) og nord i jordet på Øvre Askoberget, fikk se en brennende bukse som for rundt en steinrøys. Han hadde sett litt forskrekket ut, da han kom inn i stua, fortalte mor. Han og flere lærere siden, bodde i kammerset i Øvre Askoberget.

Her vil jeg få lov til å innskyte en liten historie om postfrembringelsen i fars barndom. Min fars barndomshjem var Råholt, et småbruk som ligger nedenfor jordet i Linna. Min far var 8 år, og gikk med brev til Kongsvinger. Det var ei jente fra svenskesia ved Linna, Kajsa Millom, som skulle ha sendt et brev til Kristiania, der hun var diakonisse. Jo, gutten la i vei. Han fikk vistnok en hel krone, som var mye penger på den tid. Første dagen gikk han til Roverud (ca. 40 km.) og losjerte på Roverud gård. Andre dagen gikk han til Kongsvinger med brevet, og så hjem til Råholt (ca. 60 km.).

(Mine notater: Denne brevturen, Råholt — Kongsvinger — Råholt, minner meg mye om presteveien, Vera — Vuku — Vera, den gang jeg var gjeter deroppe, og «apostlenes hester» var det eneste fremkomstmiddel. Men presteveien var nok endel tyngere med de utallige bakker).

Fra Leiråsen er det i dag ganske fin bilveg sydover langs riksgrensen og sønnafor Linna nedover til Rotnamoen. Alt omkring 1912 var det bra kjøreveg der. Vi barn gikk til Leikåsen på besøk noen søndagsmorgener om sommeren. Sola var så varm i ryggen oppover den bratte bakken med den store steinen i kanten av grensen. Det var et søkk midt i steinen, og der var det alltid vann. De som hadde vorter på fingrene vasket seg der og vartene forsvant.

Ved Pillisbekk-brua har vi en heim på begge sider av riksgrensen. Den norske er Mullubakka eller Kvernbacken. Her er det høgt og fritt. Øyet vandret fra skoger langt bort i Austmarka i sydvest og til Blåmyra på Åsnes Finnskog i nordvest. Før kunne vi også se et skimt av sjøen Møkeren i nordvest, men skogen vokser til og stenger for utsynet til sjøen. Nor-

dafor jordet i Mullbakka er det to bratte skjær etter hverandre i bekken. Der var kvenna som hele Linnakretsen mol motti-mjølet sitt på. Kari, kona på Sø Linna, hadde fortalt til min mor, at ho satt på gryta, så gikk hun til kvenna og mol mjølet. Ho hadde 20 sláttekarer å koke maten til. Da ho hadde «filbonker» nok blandet hun motti'n oppi. Det kalles «Motti-saull». Hvis en da hadde råd til å la rømmen være med, ble det rene «herrekosten». (Dette er utdrag av Karin Linna Mathisen's sitater).

Omgangslærere på Finnskogan.

Jakob Ryen i sine saker kommet over ett notat fra en gammel avis. Slik lyder det: «Første løbedreng eller omgangsskolelærer på Grue Finnskog hette Anders Voll, efter ham kom sønnen Johannes Voll, men denne frøs ihjel på sin omgangsskoletur mellom Karlstorpet og Rotneberget. Efter denne ble Paal Øieren utnevnt til skoleholder, derefter Erik Voll. På Hof: Hans Langmoen, saa Ole Larsen Stræte og saa Hans Engen».

I Grueboka 1. bind, side 372 står det: «På Finnskogen drev Kristian Skaaberget omgangsskole. Han var skolemester, smed og trollmann i ett».

Helt til 1870 lå Finnskogene i Solør svært isolert fra selve hovedbygdene, — av mangel på fremkomstmidler. Især om sommeren var det ualmindelig tungvint og slemt for finner å komme frem de 30-40 km. til kirken m.v.

I Grue fantes bare en eldgammel «Allmannvei» som nevnes i etatsråd H. Rosenkreuts relasjon om Norges Rigen Tilstand i 1699: «Der kommer en vey over sex miils skoguen, gaar paa en gaard i Grue sogn kaldet Øver-Berger, 3 miile fra Kongs Winger, — en pasabel vinter og sommer». Den er ennå til og benyttes hyppig av fotgjengere.

Som vistnok alle veger fra de tider går den over de høyeste berg og de bratteste kneiker og ble derfor slett ikke brukt om vinteren, for da hadde man en plan vei over sjøer og myrer. Smal ubanet og full av løse og enda mer fastsittende stener, har den aldri vært kjøreveg, men brukbar alene for ridning og kløvjing. Ved brylluper og barnedåp kunne det enda gå an, men å frakte de døde til kirkegården var uhyre plagsomt, både for folk og hester. Som kjøredoning

brukte man sleiper. — Likkisten ble surret fast på to tvertrær. Av disse var den forreste felt gjennom stokkene, mens den bakerste var festet overpå dem. Underveis ble det titt og ofte nødvendig å skifte hest, særlig hvis liket var dyktig tungt. Men også sleipene ble undertiden slitt, så man måtte fornye dem, før en nådde frem. Likkisten med sitt innhold for i regelen nok så ille.

Heller ikke på Finnskogen fantes det kjøreveger. Hjulskraper kom ikke i bruk før rundt år 1918-20. Til gårdskjøring om sommeren brukte de «finnsleder» med tre-meier, som i eldre form var meget primitive greier. Men først ved åpningen av den nye gjennomriksveien Kongsvinger—Riksgrensen i 1870 og den derpå raskt følgende tilknytning til vegnettet fremme i Grue, gjorde karioler, triller og annen hjuldoning sitt inntog på Finnskogen.

Rundhaugen. Omkring 1915 var det auksjon etter en som het Ole Matisen. Før bodde der to brødre kalt rundhaugbjørna. En vår fløtinga skulle begynne, kom fløtera dit og skulle ha med en av brødrene. De skulle gå over skogen. Da de hadde gått et stykke sa Bjørnen: «Je må heimatt, je har glømt nå.» Da han kom tilbake, spurte de hva han hadde glømt. «Je måtte jule opp kjæringa før je dro», var svaret. Da han var på hjemtur fra fløtinga, møtte han et likfølge. I kista lå kjæringa hans.

Rybråten, nordre og søndre. Martin Johansen født 1874 på Vaalbråten i Grue, gift med Karen Larsdatter født 1872 på Viberget, Brandval. Rybråten søndre, ble øde i 1875. Da var det sådd 1/8 tønne bygg. Men senere har det nok bodd folk der for kortere tid. Arne Danielsen startet Foss Landhandleri. Han gjorde det godt der, for etter hans død arvet broren, Jakob, en stor pengesum, som han ga bygging av gravkapell på Svulrya. Martin reiste til Amerika, men kom igjen på sine gamle dager. Han ble liggende ute og frøs ihjel i Seterberget. Det var 5 barn i familien, alle gutter. Ingen av dem var gift.

Skasberget. (Austgarn, Nordgarn, Paulstua-Nordgarn, Søgarn). Ole Olsen i Søgarn, Skasberget, var bestyrer for skogsbolaget der.

Han ville ha Austgarn. Der var det 5 barn, 3 gutter og 2 jenter.

De tre guttene var: Johannes Schumann, (Sjumannsbråten) som var musiker ved Musikkonservatoriet. Johannes skar seg ihjel utenfor stua i Shumann og siden flytta alle derfra. Luk-Ole var bosatt på legd dit, og åt mose i lag med krøtra i skogen, så den ble sittende fast i halsen og kvalte ham.

Nr.2 av guttene var Lars Skytta. Han var politiker og pratet bl.a. på et møte i Græsberget i Grue.

Den 3., Ole Veggelustorpet, gift med Hilda Sollien. Da Ole døde kom Karl Shumann til Veggelustorpet. Etterkommerne av Lars Skytta, bosatt på Svartberget ble antagelig med båten «Restaurationen» og Kleng Perssonfolka, kvekerne, som nektet å gjøre militærtjeneste. De kalles «Døkkeboere» i Amerika.

Mere om Nordgarn i Skasberget.

Sally Rundberget er født i 1929 på Skasberget, nordre. Sally vokste opp på Lønhaugen, søndre, og gift med den 5 år yngre Bjørn Rundberget. Sally er lærer av yrke. Ellers journalistarbeide for «Glomdalen» og ukeblader. Han døde i 1982.

Sally forteller om hauger utenfor jordet i Lønhaugen der hun vokste opp, som de tror det er graver i. Nedenfor jordet synes det å være 10-12 graver med kistefasjon lagt parallelt i øst-vest retning på en grushaug. Vi diskuterte disse haugene mange ganger. De kunne være fra før finneinnvandringen, eller fra en pest som gikk i 1719, da det bl.a. døde 70 personer i Gravberget på kort tid. Presten som forrettet i begravelsen, ble sjuk på hjemvegen og døde et par mil nærmere bygda. Han ble begravd i haugen som deretter ble kalt Prestehaugen.

Skasberget, Søgarn. Skasberget ligger ca. 4 ½ km. nord-vest for Svulrya sentrum. Eier i dag er Emil Akselsen Vestli, gift med Klara Arnesen, født i 1901 i Grue, død 1983. E.A. Vestli var fra Nord-Odal.

(Mine egne notater): Klara og Emil Vestli er foreldre til Kjell, født 1930, gift med Mona. Kjell og Mona er noen av våre venner på Finnskogen. Kjell arbeider ved tollvesenet i Oslo, og Mona er ansatt i Aftenposten. De har leilighet i Nåkkes vei 1, Oslo 6, de har bygd

seg «alle tiders hjem» midt i hjerte av Finnskogen, på Kjells barnedomshjems tomt på Skasberget, med flott utsyn over den mektige «Skogen», hvor man kan se de 3 Røgdensjøen i øst langs riksgrensen. Kjell og Mona traff vi første gang i 1975, på Lanzarote, hvor de bodde på Ebba Astrup's deilige feriested for eldre og handikapede. Vi har avlagt dem flere besøk, både i Oslo og på deres deilige sted, Kasinmæki, på «skogen». — «Her skal vi bo på våre gamle dager», sier Kjell. (Notat slutt).

Solvang. Vest for Rotna i Svulrya, ca. 400 m. nord for riksvegen ligger dette småbruket. Der bor en gammel kjenning, Olaf Laesen, født på Barskjula i 1889. Omgangslærer. Olaf var i sin ungdom en tur i Canada. Kom hjem i 1931. Giftet seg 39 år gammel. Olaf Larsen fortalte hva de foretok seg med kuene når de slapp ut om våren, for å berge dem mot alle farer: En ting var at budeiea gikk tre ganger rundt fjøset. En annen var at det dårligste dyret ble tatt baklengs ut av fjøset: Gråbein skulle ha det.

Da de slapp kuene, hang gubben på gården over fjøsdøra så de skulle gå ut mellom beina hans for å trives om sommeren. Men så hendte det på et sted at gubben falt ned på et dyr som satte avgårde med han så han ble ille tilredt. Nå ville han ikke henge over fjøsdøra mer. Men da trivdes ikke kuene lenger, fortalte kjæringa. Da ble kuene stående med hella: I gamle dager hadde kjerringene lange og vide kjoler. Hun brukte da den og strauk kua tre ganger over ryggen med. Etterpå gikk hun til alters i den.

En historie: Olaf var vel 10 år og det var 17. mai. På Samuelsmoen hadde de sluppet kuene 16. mai. Det var sein vår med snø i bakliene. Da hendte det, at ei kvige slo seg gal og kom vekk fra de andre. Gubben Johannes på Samuelsmoen kom til Barskjula for å få hjelp til å leite. Det ble ordnet med å gå «skall» dagen etter. Men inga kvige var å finne. Johannes var religiøs, likeså kjerringa. Men det fikk ikke hjelpe, han gikk til Ri-Kesten. Denne sa at om kviga lever ligger hun framfor fjøsdøra i morgen tidlig. Og det gjorde hun; Olaf Larsen er sikker på at det var Ri-Kesten som fikk den til å gå dit.

Olaf laget trampestelling på slipesteinen sin, så han fikk slipt når det skulle være, ved egen hjelp. I kirkeboka står det at Olaf Larsen ble konfirmert 1903 i Rævholt kirke. Han fikk Udmærket Godt i karakter.

I Søgarn i Skasberget bodde en Ola. Bror hans var til Schøyens brennevinutsalg på Kirkenær en vinter, men ble liggende mellom Hestbråten og Skasberget, der han frøs ihjel på veggen hjem. Ved Lindalen var det en finne som sådde rug i en bråte. En bonde i bygda hadde 4 hester som han slapp dit så alt ble ødelagt. Det skulle bonden helst ikke ha gjort, for finnen trollet bjørn dit som slo ihjel alle 4.

Jakob Furuberget, sønn til gamle Ole Furuberget, var litt full og sloss med en kar fra Søndre Helgeberget. Denne skar av pulsåra i lysken på Jakob. Den sprekeste som var der, Lars Ormberget, sprang da til Ri-Kesten. — Han sa: «Nå står blodet om så Kæren er skøri tvers av». Og det så gjorde. (Mere om Ri-Kesten lenger ut i «Småplukk»).

På Hytjanstorpet (der jeg begynte mine «småplukk») drives bruket stort sett sim i gamle dager, med kuer, separering, kjerning — og det som hører med til et gårdsbruk. Kujella høstes, og det er sjelden nå for tida. Smørkjærna var «lagge» og i form som ei liggende tønne som sveives. (Det var samme slags type kjærne vi brukte i Esingen og Bjartan, da jeg var gjeter der — det tråkigste jeg visste var sveiva kjærna). Vassån, som det kaltes, var også «lagge» og stod ved veggen som i gamle dager, men nå under vannledningen.

Svulrya. I Solør-Odal nr. 3 for 1978 berettes om 5 tømmerkjørere fra Ullensaker som har losji i røkstua på husmannsplassen Svullerien sammen med familien. Dette var i 1863. Denne røkiestua ble revet i 1911, og tomta ble plannert til fotballbane for skolen.

Revholt Kapell lå like ved, men ingen gudstjeneste den tid tømmerkjørerne lå der, men en begravelse. — Videre berettes at Svulrya var husmannsplass under gården Revholtet som ligger like ved. Etter denne husmannsplassen har nåværende tettbebyggelse Svulrya navnet. Lalla-Elise Lindstad, minnes at det bodde folk på Svulrya. Derfor går en ut fra at det ble øde

straks føre århundreskiftet. I 1900 ble det ikke registrert noe i folketellingen for stedet. Asbjørn Holt har dette å berette om Svulrya. Det var husm.plass under Revholt. Den kaltes også Dokkidobba. Men Dokkidobba kan ha vært et hus for seg selv, kanskje husvær for mastekjørere. Han har funnet tomte etter hus der, som ikke har noe med våningshuset å gjøre. Navnet Svulrya kommer trolig av svull i bekken som renner gjennom jordet. (På vegskilte står i dag, *Svullrya* med to l-er).

I Svulrya bodde Johan. Han ble «drevet», som det heter, da han ikke slapp fram for presten. Presten spurte hvor gammel han var, svaret var 20 år. Presten tvilte og gikk hardere inn på ham, 4 år til da, sa han Johan. Han hadde foresten lange barter på det tidspunktet. Plassen Svulrya ble trolig solgt til klokkegård. Læreren var klokker og måtte ha jord til hjelp da lønna var lita.

Tysketorpet. Der bor Olaf Johannessén, født 1896. Olaf er selveier med skog, bor i Olso, men bruker dette til feristed. Olaf forteller: «Da far var liten tok gråbein et lam på jordet, som den fraktet med et stykke fra gården. Plassen heter nå Gråbeindalen. Bestefar min skulle besøke sin bror på Tysketorpet Østre, en pinsehelg. Han hadde med seg børse. Fikk også se en fugl og laget seg til å skyte på den. Da fikk han høre en røst: «Ikke skyt, Erik». Erik snudde brått hode for å se hvor dette kom fra. Siden ble hodet stående på skakke».

Tysketorpet, Østre — Konttorpet. *Et sagn:* En mann fra Konttorpet kjøpte seg et gevær i Sverige. Det var slik den tiden at da de kom tilbake etter å ha handlet seg gevær, skulle de skyte det første de traff på sine jaktmarker. Dette for at skulle bli god daue i geværet, og god jaktlykke. Desverre for denne mannen var det første han traff datter si. Men det fikk ikke hjelpe, han skjøt henne. Stor verdi var det i et gevær den tiden, og så stor var trua på det overnaturlige. (Kilde: Sverre Østgård). Slik blir det fortalt.

Veggelustorpet ligger 2 km. nord for Luka. Nå kan en ikke være så helt sikker på at navnet kommer av plagedyret, veggelusa. Den første beboeren som kom dit, het

Vegelius. Derfra skulle det komme. Men hvordan nå enn dette har seg, skulle dette skjeldne navnet likevel bli tatt vare på. Altfor mange navn er avstumpet, så de neste ikke har noe å fortelle. I dette tilfellet er det blitt til «Torpet». Grue-Boka: Veggelustorpet har bygselsen fra 1788.

Veltsæteren lå ca. 300 m. øst for vegskillet til Luka ved Skasenden, der vegen tar opp mot plassen som ligger 500 m. opp i berget. Det var to plasser som ble brukt til sæter. På den ene bodde Veltsæter-skredderen fast, og en Johanni bodde der også. Johanni hadde pengene sine nedgravd i ei steinrøys. Plassen lå i nærheten av Skasenden. Nå er det gjenvokst.

Venberget, Søgarn, ligger i Grue, drygt 4 km. nord for Berg på Brandval Finnskog. Eiere nå er brødrene Ments og Martin Martinsen Veneberget. Ments som er eldst av 8 søsken, er født i 1907 i Nordgarn, de andre i Søgarn. Martin er født i 1917, og er den 6. søskenflokk. Begge er ugift.

De driver ikke jordbruk lenger. Ivrig elgjeger har Ments vært. Men under skogsarbeid for noen år siden hugg han seg i kneet som ble stivt. Som om dette ikke var nok, så faldt et tre på benet, så det brakk på to steder. Etter dette har han vondt for å ta seg fram i skogen. Han er alt-muligmann, snekker, ikke så lite av en kunstner, når det gjalt å lage forskjellig. Fra alle kanter sendte de til ham kjerne, bømmer, kar og melkedonker, ting som var lagget og rast sammen, etter de ble stående ubrukt og tørket. Nå er det kommet til heder og verdighet, og skal repareres. Bl.a. fantes en trekopp fra 1700-tallet. Så var det elghorn som skulle påmonteres plate. Av dem hadde han en hel røys, som han selv hadde funnet, eller av elg han selv hadde skutt. For Ments manglet ikke arbeide, men ville nok helst hatt friske lemmer, og kunne ferdes i skog og mark. Fra Venberget har de gått på Lystad skole, en veg bortimot 4 km. over berg og myr.

Waalberget, Vestre ligger ca. ¼ km. opp for Røgden og ca 2¼ km. vest for riksgrensen, på sydsiden av Røgden. Carl Axel Gotlund, på sin vandring i Finnskogen 1821, kalte gården Mulikkala etter rydingsmannen Mulikka. I følge

kart av 1787 fins to gårder der, med en husmannsplass straks ovenfor som det ikke navn på. I en bekk som kommer fra Mulilamp like ved, var det bekkkværn den gangen. Det var til å begynne med et stort gods. Mye av Røgdestranda var utskilt derfra. Gården skal være ryddet 1620. Anker ble eier av det hele på en urett måte, men de tok det igjen omkring 1820. Forhandlingene foregikk i skogen ved en stein. Den heter Ankerstein ennå i dag. Der gikk det hardt for seg, det sto om liv. Av 42.000 mål skog er det nå igjen 4000. Av husmannsplasser under Waalberget kan nevnes: Porkala, Ræsjahå, Kalsjøvika, 2 pl., Kalsjøberget.

Waalbergsklinten. Per fra Maubråten og Eli, født 1852 på Waalbråten, bodde på denne plassen, som lå like mot riksgrensen på Waalberg skog. De ble til daglig kalt Klint-Per og Klint-Eli. De hadde en sønn som var sinnsvak. Han hogg hodet av kua deres. Per felte seg ihjel i tømmer skogen. Eli kunne ikke klare seg lenger, men reiste og var borte i mange år. Omsider kom hun tilbake til Klinten, og bodde sammen med Isak som var flyttet dit. Husene er forlengst borte. Det er vel få som vet hvor de har stått. Ungdommen brukte å møtes der til jonsokkleik før i tia.

Østberget, søndre. År 1900 var det 3 plasser med dette navn, som etter kartet lå en snau km. vest for Kirkesjøen, Johannes Larsen, gift 2 ganger. Peder fra 2. ekteskap døde for ca. 20 år siden. Enka etter ham, bor på plassen om sommeren med eldste sønnen, Alf. Ellers bor de ved Kirkesjødammen i huset til en annen sønn, Sverre. Karla er født i 1902. Ellers kan nevnes at ei datter av første ekteskapet til Johannes, var mor til billedhugger Gustav Vigeland.

Østerås, huset til Oddvar Mariussen, født 1917, av foreldre Marius Knudsen, Brattberget, gift med Karen Larsen Rya, født 1895. Karen er nå enke og bor i et hus for seg selv på sønnens grunn. Karen Rya minnes *Ri-Kesten*, hvis døpsnavn er *Ole Lehmoien*. De var naboer. Han bar henne på ryggen mange ganger, hun flettet det lange skjegget hans. Han var den snilleste hun visste, sa hun. Hans evne til å stemme blod tvilte hun ikke på. Det var en som hadde hugget

seg. Kesten bare tok i beinet så sluttet det å blø. Når Kesten skulle stemme blod, var dette den vanlige regla hans: Nå ska' blodet stå som stenger i mark og stubber og brente bråter.

Han sa den på finsk. Det gjorde alle trollmenn på Finnskogene. Trollgubbene spyttet også når de drev på med sine gåtefulle kunster. Spytt var et middel mot ondskap og ulykker. De gamle troll-

menn spyttet alltid på kroken når de fisket i elver og vann. Denne skikken brukes av mange fiskere den dag i dag, både i og utenfor finnmarkene.

Torsten G. Aminoff's studier 1871. Utdrag av hans bok: «Tre resor i Värmlands finnbygder 1871, 1905 og 1907». Han kom gjennom Gannarskog (ca. 22 km. nord for Arvika), Aksla og Bogen (ca. 6 km. øst for riksgrensen til

Austmarka). Overalt var finnene gått over til svensk tale. Skolene og kirken presset på. På et torp i Tinnbonäs, ved sjøen Kymmen, fantes en finsk kvinne fra norske siden, som talte klart og flytende finsk. Glad for å kunne tale sitt morsmål med noen. Hun forklarte at det finske språket var bevart på norske siden. Da besluttet Aminoff å reise over på norske siden. Reisen gikk til Väralsjøen. Ved stranda av Väralsjøen på norsk side var de eldre og middelaldrende folka ennå så bortimot finstaltende, men for de yngre ganske fremmed.

Hva angår de norske finner, var deres velstand og utdanning bedre enn i Sverige. I de mest velbergede finngårdene var bygnings- og levesett helt norsk. På norsk side ble han forbauset over de mange måltider som ble spist om dagen, 5 i det hele: Det begynner med Suurupalaa — svensk frokostbit. Ved 8-tia aamiaista — frokost. Kl. 12 puolipäivä — middag. Kl. 5 eftasvæel. Kl. 8-9 iltaita — kveldsmat.

Før i tiden ble det sagt, at man på savolaksisk vis 3 ganger om dagen. På Gotlunds tid var det mye semre med finnene både på norsk og svensk side. De hadde solgt sine gårder, og ble nektet bråtebrenning, kom i den dypeste fattigdom. Gotlund hjalp den gang på mange måter, så han selv holdt på å komme i fengsel.

GRUE SØNDRE FINNSKOGEN SKOLEDISTRIKT 1865

76	hus som er bebodd
99	husholdninger
575	beboere
28	hester
246	kuer
448	sauer
254	geiter
22	griser
1 7/16	td. rug usådd
31 3/8	td. bygg usådd
65 6/8	td. blandkorn usådd
10 5/8	td. havre usådd
1 1/8	td. erter usådd
244 1/4	td. usådd

Tilslutt noen ord om spreke karer på Finnskogen, og nevnes bør Mathis Povelsten, født 1752, husmann på Askoberget, gift 2 ganger. Da hans siste barn ble født var han 83 år! Dette synes å være noe utenom det vanlige!

Kven var «tørkhusmannen?»

For omlag sytti år sia kom det ein svartskjegget mann på Rønningen, til Petter og Sirianna. Han sa ikkje noko om kva han heitte, eller kvar han kom frå, men han ville ha losji for nokre veker. Petter og Sirianna var snille folk, som ikkje hadde ordet «nei» så fram det det var nokon som trengte hjelp. — Kanskje han tok til takke med å slå seg ned i tørkhuset? Og for framankaren var dette det reine paradiset.

Det var rett som det var at eg sprang på Rønningen, for der fekk eg sirupskake. Sirupskake var ingen dagleg kost heime hos oss. Ei tjugefemøreskake til kvar jul det fekk vera nok. Tørkhusmannen hadde eg og set mange gonger, men aldri på nært hold. Når eg sprang på Rønningen «trødde» eg ekstra fort forbi tørkhusveggen, når eg var på jakt etter sirupskake.

Men ein gong vart freistinga for stor: Varsamt smaug eg fram ved

tørkhusveggen, så kanskje eg fekk ein glimt av mannen gjennom vindauget. Men uhellet var ute, eg gikk meg rett på han. Døra sto åpen og på dørstokken sat Tørkhusmannen og bøtte ein sko. Nokon samtale vart det ikkje mellom oss, men dei blide augo hans såg lenge på meg. Og eg såg eit vakert smil. Etter denne dagen gikk eg utan angst forbi tørkhuset.

Det var ein dag at Olaus Jostuen og Arne Brueng kom frå Koltjønna og hadde fiska. Dei måtte gå forbi husa hos oss for å koma heim til Bruenget. Far og eg sto på gårdsplassen da dei kom. Dei gikk og lo så inderleg godt. — Ka di ler så godt åt? sa han far. — Jå, den Tørkhusmann, han dengt skinnfelln så loppa gnall, svara Olaus.

Når det lei utpå seinsommaren drog Tørkhusmannen sin veg, men gåta kring denne stakkaren blir nok aldri løyst.

Jens D. Holmlimo.

Gi en rose

*Gi en rose mens vi lever.
Hvorfor ikke før vi dør?
All den stund vi røsten hever
og om alle hjerte stille blør
er vi ikke verd en rose.
Hvorfor nettopp når vi dør?*

J.D.H.

Spegelen

*Kjenner vi han som vi ser i vår spegel?
Søtare skapning vi veit ikkje om.
Men trur vi at det er den steinharde regel
at all ting blir imsnudd og kanskje ein bom?
Likevel har vi ein spegel på lager
og kanskje ein kam for å kjemme vårt hår.
Og om vi er rund, eller aldri så mager,
så er det nok plass inn i spegelen vår.*

J.D.H.

Minner fra trettiåra

Av Ole J. Haugan

Som kjent var det en intens strid om idretten i trettiåra. A.I.F., Arbeidernes Idrettsforbund, ble dannet, og det ble to idrettsforbund i Norge. Det var på mange måter en uheldig utvikling. Vi som gikk over til A.I.F. kunne ikke delta i idrett som det andre forbundet hadde, og likedan ble det for dem som stod tilsluttet det andre forbundet, de kunne ikke delta i A.I.F.'s arrangementer, men de som ikke stod tilsluttet noe forbund kunne delta på begge sider.

Årsakene til denne striden var mange, og vi som var skiløpere den gang var mest misfornøyd med den premiering som var dengang, lite premiering i forhold til deltakelsen, og det resulterte etter hvert til liten deltakelse i idretten. Da vi dannet Helgådalen Arbeiderungdomslag, tok vi dette spørsmålet alvorlig opp. Ved langrenn på ski delte vi ut premier til alle, de som ble til slutt fikk en premie lik startkontingenten. Vi hadde stor oppslutning fra folket i Helgådalen, vi gikk omkring og samlet inn penger til premier, alle var gavmilde så det ble en enkel sak å premiere alle. Vi arrangerte stafettløp innen laget hvor det deltok en 10—12 stafettlag, og vi delte skiløperne slik at stafettlagene ble ganske jevn gode. Og det ble spennende hvilket lag som skulle vinne. Med denne form for konkurranse fikk vi fram mange gode skiløpere i Helgådalen.

I 1937 gikk vi sammen med Stiklestad A.I.L. og opprettet et turrenn mellom Stiklestad og Helgådalen, Hervolrennet, som går hvert år den dag i dag. Et timannslag fra Helgådalen var på denne tid uslåelig i Verdal på grunn av dens bredde, så det kom også noe godt ut av idrettskløyvinga, vi fikk fram masseidretten. Jeg kan også her nevne at siste år av Snasenrennet, som gikk mellom Meråker og Verdal, tok Verdals timanns lag første plassen, mens fireremannspokalen gikk til Bang-

sund. På timannslaget til Verdal var syv helgådalinge. Og hadde vi en trettikilometer på Bjartråka, var det opptil trettifem helgådalinge som deltok.

Et skår i gleden var det allikevel at vi ikke fikk konkurrere i lag med en del av våre kamerater på grunn av idrettsstriden. Så ble det et forliksrenn i Vuku, vi sendte to av våre beste løpere den gang, Olav Sagvold og John Haugan. Sagvold vant rennet overlegent og Haugan ble nummer to. Engbrødrene, Hans og Gunnar, kom på de neste plassene, og de vart visst blant de seks beste i Gråkallen dette år i klasse B, så vi hadde en viss peiling på hvilket nivå helgådalingene lå på.

Da krigen var slutt i 1945, kom det etterhvert forhandlinger i gang mellom idrettsforbundene i Norge, og det ble til slutt enighet om å danne ett idrettsforbund i Norge. Det ble en del av begge forbundene i det nye, Norges Idrettsforbund, og alle idrettsmenns håp og ønske var gått i oppfyllelse.

Jeg har Verdalingen datert 25. januar 1949, der det står: Verdalsstafetten ble en overlegen Helgådalsseier. Vi sendte tre stafettlag til Vinne og tok de tre første plassene. Helgådalsløperne hadde bedre treningsforhold på grunn av snøen som kom tidlig i Helgådalen. Og det var ennå lite av personbiler i Verdal, så skiløperne fra nedre del av Verdal hadde liten sjanse til å komme til fjells for å trene. Allikevel viser Verdalsstafetten helgådalingenes bredde når det gjelder langrenn. Og det kom mye av at det ble drevet mye stafettløp i Helgådalen, tempoet ble høynet på grunn av de korte distansene, vårt mål var den gang å få til folkeidrett hvor alle kunne delta.

Den idrettsstriden som var i trettiåra var ikke uten betydning. Og vi lærte alle, uansett hvilket forbund vi stod tilsluttet, så var målet: Folkeidrett i Norge.

Verdalingen 25. januar 1949:

Verdalsstafetten ble en overlegen Helgådalsseier.

Det var ganske godt føre til Verdalsstafetten på ski, som ble arrangert av Vinne skilag søndag. Helgådalingene dominerte helt, men så har de også hatt skiføre og høve til å trene i lang tid. Flere av deltakerne fra nedre Verdal hadde søndag ski på beina for første gang.

1. etappe:

1) Ivar Leirset, Helgådalen I.	35,36
2) Gunnar Eng, Stiklestad	36,51
3) Harald Myhre, Leksd. I.	37,05
4) M. Bengtson, Helgåd. II	37,15
5) Asm. Julnes, Helgåd. III	37,17
6) Reidar Stamnli, Vinne	38,39
7) Leif Svartås, Inndal	39,31
8) Arvid Lund, Leksdal II	41,42

2. etappe:

1) John Haugan, Helgåd. III	35,36
2) Ole Sagvold, Helgåd. II	35,59
3) Magne Green, Helgådalen I	36,23
4) Ola Svartås, Inndalen	38,28
5) Bernh. Granheim. St.st.	38,46
6) Gunnar Røstad, Vinne	39,19
7) Odd Aksnes, Leksd. I	39,31
8) Alf Josve, Leksdal II	40,26

3. etappe:

1) Kjell Bjartan, Helgåd. II	34,41
2) Olav Sagvold, Helgåd. I	34,59
3) Alf M. Green, Helgåd. III	36,34
4) Bjørn Årstadvold, Innd.	37,13
5) Evald Lundkvist, Stikl.	38,15
6) Angell Hallan, Vinne	38,17
7) Torf. Rønning, Leksd. I	38,36
8) Knut Iversen, Leksd. II	39,01

4. etappe:

1) S. Lillegård	33,35
2) Magner Haugan	34,57
3) Arnold Kjesbu	35,10
4) I. Stubbe	35,54
5) O. Holmli	36,09
6) Olav Indahl	36,21
7) Johan Tuseth	38,35
8) Olav Daling	40,40

Lagsresultater:

Helgådalen I	2,20,33
Helgådalen II	2,23,05
Helgådalen III	2,24,14
Stiklestad	2,30,01
Inndalen	2,30,06

Minner fra turer i Kverndalen

Av Sigvard Bjørnmelen

Eg og naboen, Tormod Green, var i østre Kverndal på fisketur, året var visst 1969. Vi startet fra Kvernsjøen på heimturen i ti-elleve-tida om kvelden, det var ein lang fjellmarsj. Vi kom vel forbi Vukuvolltrakta i 3-tida utpå natta. Da vi hadde gått forbi Bjønnekammen satte vi oss og kvilte. Det var sydøstlig trekk i veret. Best som det var syntes vi at noen sang. Og sangen kom nærmere, det var ei veldig fin tone. Og som vi sat kom også sangersken til syne over Bjønnekammen. Det var tilsynelatende ei jente med lys sid kjole. Ho sang veldig fint med lyst mæle, så det var liksom andaktsfullt å høyra på, på litt lang avstand. Ho gikk i retning mot Hundsbekkdalen. Det måtte vera huldre på denne tida av natta?

Min første tur til Kverndalen

Det var i juni 1928 vi reiste til Kverndalen på fisketur eg og bror min Håkon og våre søskenbarn Paul og Albert Helden. Eg var berre 13 år den gangen og gledet meg veldig til denne lange fjellturen. Vi starta frå Helden vestre vi fire fjelltraverne. Eg kjem så vel i haug at farbror Karl Iver advarte oss i tilfelle regn og skodde, så vi unn-gikk å gå oss «vill», som han sa. Men heldigvis ble det berre finver på turen. Det var veldig varmt denne dagen, så første kafferast vart ved Vukuvollen i skuggen av noen grantrær. Etter en times rast gikk vi til Sognatjønnene og fiska, og fikk bra mange fisker tilsammen. Da det led mot kveld gikk vi til Damstua øst for Kalvdalen. Der traff vi Jon og Kåre Storhaug, de fiska utmed dammen. Det var mitt første treff med Kåre, eller kanskje det andre da. Vi var jo nemlig døpt i samme vatn i Vuku kirke på

Det er nok ei arti historie Sigvard Bjørnmelen t.h. serverer Terje Reitan i sofakroken på Bjørnmelen.

same dag i 1915. Og siden i leden var vi mye i lag, både i arbeid og fest. Kåre gikk bort for flere år sida. Etter en times rast gikk vi til Langtjønna sydvest for Kverndalsvollen. Og der såg det ut som vi skulle få mye fisk, vi vann ikkje meir enn å agne på kroken og slenge opp fin brunsvart fjellaure. Men plutselig var det ein fisk som sleit av snøret til Paul, og dermed vart det heilt slutt på fiskebittet. Fisken kan vel vera nokså lune-full. Vi kom til Kverndalsvollen utpå natta. Eg husker gauken gol i Gullklompen og Næveråsene denne fine sommernatta. Og i to dager til fiska vi i Fagerlitjønnene og Kvernsjøen, og ganske bra med fisk vart det på turen. Ja, både Albert og Paul Helden er gått bort for flere år siden. Paul rydde og bygde opp ein fin gård som bu-reiser i Stiklestadraset i årene etter 1928.

Ja, dette var vel ikkje noen se-verdigheter å skrive om, men det er dog et minne om ein fin fjelltur for 56 år siden.

På fjelltur i 1943

Ein dag først i august vart vi samde om å ta ein moltetur til

Kverndalen eg og Alf O. Green, vi var da nære naboer på den tida. Så ein laurdag ettermiddag bars det til fjells med oss. Oppå Røesfjellet og over Hyllfjellet og Murvola der vi kvilte oss ei god stund. Det er nok så anstrengende ein varm sommardag oppover disse høgde-ne, så det var vel ikkje fritt for at sveitten draup av oss i blant. Ved muren på Murvola satte vi oss og speidet over fjella. Det var blå-aktig dis denne dagen, og det gjorde inntrykk å sjå de mektige fjell-formasjonene så som Snasa og Storhavren i vest og i øst på svensk side Mannshaugene og Sukkertoppene som gjekk nesten i eitt med den blå himmel. Det var vel ikkje så alle steder på den tid, da andre verdenskrigen rasa på sitt verste i Europa. Og her til lands herjet nasistene som varg i saue-flokken.

Ja, så bars det nedover fjella til Kverndalsvollen. Det var stamokshamning i Kverndalen, og gjeteren satt ved bordet og fekk seg mat da vi steig inn og hilste. Det var ein kar frå Levanger dette. Denne karen hadde fått ødelagt den eine handa, så han hadde ei jernklo på festa som hjelpehand. Som vi satt

og prata la han jernkloa på bordet. Eg glømmmer aldri uagsyna til kom-pisen. Det kom så brått på han så han påsto til karen at det måtte vera jessvint å hogge noen i «skolten» med denne kloa. Han tenkte vel på ein annan type folk som herjet her til lands da. Men karen likte visst ikkje replikken, han svara at det hadde han ikkje vært nødd til enda i alle fall. Vi overnatta der på Kverndalsvollen. Lars Rist var og

så på molteleiting i Kverndalen, han kom til vollen utpå kvelden og hadde plukka full ei spann med molter. Vi var nysgjerrige og ville høre kor lei vi skulle ta dagen etter for å finne molter som slo til litt i skreppa. Men Lars svarte at molta fikk vi leite opp «sjøl». Tidleg neste morgen trasket vi fra vollen oppgjennom Neveråsene til Fagerliene kor vi også fant bra med molter. Så gikk ferden aust-

over til Lunna fjellet og vidare vest gjennom Heståslettet og fram til Melavollen, dit kom vi seint sundagskvelden. Det var Sara og Andor Vollan som var seterfolk der da, så vi fekk overnatte der. Og neste dag var det å ta moltbøra på ryggen og traske nedover mot Røesfjellet og vidare heim.

Ein lang og slitsam fjelltur var til endes og vi var eit minne rikere.

Sigvard Bjørnmelen.

Dikt av Sissel Hermann

JUL — 84

Det bli vel jul i år å',
det får'n da håp og tru,
sjøl om snø'n lætt vent på sæ
må sola te å snu,
og diskusjon' om søndagsåpning,
band og gave me',
må bærre slutt når jula kjæm
og aill må ro sæ ne.

Vi trøng ei jul å samles om,
og minnes det som hi skjedd,
i overflo' vi levvi, og vi slepp
å vårrå redd.

Ska tru om ongan i Etiopia veit
at jula e hen snart,
der dæm sett å vente, på litt mat
i tomme fat.

Så mager som skjelleit og med
døden som nabo,
ska milliona feir' si jul
der under Afrikas sol.
Hen levvi vi på julebord,
og et for en kvar pris,
takknemlighet for maten
e det minste vi kan vis.

VÅRDEKT

Nu kjæm en vår'n — som vi e så gla ti,
nu spire grase — snart bi e grønt,
fer snø'n hain tine og bækken skållå
og vinn' hain trøske og ailt e skjønt.

Og ongan skrele mot sol og
og klappe klasskak tå jol' og strå,
dæm skole vatn — og hi full stævlin,
og dæm bi dyblaut — det gjær itj nå.

Vi som e vaksin, vi kjenne varmen,
og bli me eitt både bli og gla,
fer vårherre, når det sler på sjarmen,
kain ingen motstå — en må sei ja.

Nu kjæm en vår'n — som vi e så gla ti,
snart bi e vårliv på folk og dyr,
de' vår'n som verske, den gode vår'n
som kvart år kjæm som eit eventyr.

Til en venn

Jeg lengeter mot din varme hånd
som er så trygg og god,
her er det vinter,
mørkt og kaldt,
din hånd kan gi meg ro.

Det dufter av ditt myke hår,
så lett mot munnen min,
det varmer av den klem jeg får,
så kjærlig av kjaken din.
Du gir meg mot og styrke nå
i denne mørke tid,
for alltid er du god mot meg
og alltid snill og blid.

Ulvilla Skotthyllklubb

Av Arnstein Indahl

En av de siste tilvekstene på lagsfronten i dalføre, er Ulvilla skotthyllklubb. Klubben har nå lagt sitt andre virkeår bak seg og oppslutningen om klubben har vært meget bra. Ja, selv ikke pøsende regnvær har kunnet sette en stopper for entusiastiske ulvillbygger i å kaste skotthyll.

For å få vite litt mer om klubben og dens aktiviteter har vi tatt en prat med nåværende formann i klubben, Kjell Vollan. På vårt spørsmål om hvordan det hele startet, kvitterer Vollan raskt med å fortelle; Det hele startet med at det ble laget en bane i juni i fjor. Denne skulle etterhvert vise seg å bli for liten, så på vårparten i år flyttet vi denne, samtidig som vi la ned en til. Tilveksten av nye kastere har i vår vært så god, at til neste år er det planer om minst en ny bane, samt utskifting av plattene på de gamle. I år ble vi også tilsluttet Norges skotthyllforbund, noe som gjør det mulig å delta i konkurransekasting andre steder enn akkurat her i Ulvilla. F.eks. har kastere fra vår klubb vært en god del på Verdalsøra og kastet. Om det ikke har blitt helt topplasseringer så har enkelte gjort en svært god innsats for klubben.

Kjell Vollan i et konsentrert kast.

Den banen som det blir kastet på samt det andre utstyret som blir brukt skal vel både ha egne mål og vekt?

Joda, i mellom hver platt skal det være 11. meter, hver platt er igjen 5. meter. Fra fremkanten av platten til den første munken (10'er er munken) skal det være 2.0 meter, mellom de øvrige 1,25 meter. Selve hylla skal ha en vekt på 9,2 kg og være 12,5 cm i diameter.

Hva slags konkurranser arrangerer dere?

Vi har seriekasting, som går over hele sesongen med en kastekveld i uka, 30 kast blir kastet av hver og det gjelder å få en høyest sammenlagt poengsum. Så har vi ti-kast, hvor det gjelder å få høyest sammenlagt poengsum i løpet av ti kast, utøverne får flere forsøk på dette. Klubbmesterskap, sommer og vårcup blir også arrangert.

Har klubben noen planer for de kommende år?

Utenom utvidelse av anlegget

vårt ved Ulvilla grendehus, ser jeg ikke bort fra at det kan bli aktuelt å få i stand større arrangementer, hvor andre klubber vil bli invitert til å delta.

Nivået på kastingen er på god vei oppover og det er yttre et ønske fra enkelte om NM-deltakelse allerede til neste år. Vi får se hva det blir til.

Kan alle få bli medlemmer i Ulvilla skotthyllklubb, eller er det bare forbeholdt ulvillbygger?

Nei, så absolutt ikke, alle som ønsker det er hjertelig velkommen til å bli medlem i klubben. Det vesentlige er ikke at man er god til å kaste, det kommer etter hvert, men at man deltar, avslutter Kjell Vollan.

Som en kurositet helt til slutt kan vi nevne at skotthyllkasting er en sport som er blitt drevet i tusener av år, og på Sydhavsøyene har folk holdt sporten ved like helt opp til i dag. Ved siden av Sydhavsøyene skal det være to steder på jorda hvor skotthyll har vært drevet i uminnelige tider, nemlig på Gotland og i Trøndelag.

Rapport fra banen

Det er blitt torsdag igjen. Klokka nærmer seg sju om kvelden. Mørke regntunge skyer henger som et skittent tak over dalen og bygda. Men hva gjør vel det? Folk er blitt vant med dette elendige været nå, etter to regnfulle somre, og tar derfor på godt med klær før de drar hjemfra. Store som små tar på seg slagstøvler, regntøy og det som verre er for å holde elendigheta fra skinnet. Hva er det som får folk til å forlate sofakroken med Barne-TV og Dagsrevy til fordel for silregn og en bitende nordvestkuling? Hva er det som får folk til å tilbringe flere timer på en grasslette vest for Ulvilla forsamlingshus hver torsdagskveld og enkelte søndager hele sommeren? En grasslette som etter utanselige angrep fra regn og støvler mer begynner å ligne en hengemyr? Jo, selvfølgelig, SKOTTHYLL!

Ildsjelene bak denne aktiviteten som ble startet på tidligsommeren 1983 i Ulvilla, har hatt braksuksess. Skotthyll som aktivitet har vist seg å kunne sveise sammen flere generasjoner til en enkel og ikke minst rimelig kappstrid uten at det ligger for mye alvor bak. Her eksisterer ingen generasjonskløfter! Alle konkurrerer på like vilkår enten de er unge eller gamle, kvinne eller mann.

Praten går dessuten lystig på tilskuerbenkene og på banen, og mange saftige kommentarer går fram og tilbake, som under andre forhold kanskje aldri ville ha blitt godtatt. Man skal være ganske hardhudet om man ikke lar seg påvirke og får «nerver» av slikt. Men, heldigvis, denne formen for «mobbing» slår begge veier. Slenget du i veg en replikk så får du ganske sikkert minst to tilbake.

Dette er akseptert av alle og skaper en helt spesiell stemning og et godt samhold deltakerne i mellom.

Sesongen for i år er forlengst avsluttet, og det ble i år som i fjor avsluttet med det store høydepunktet, skotthyllfesten. (Enkelte velger her å bytte ut h'en med f, noe som selvfølgelig ikke har noe med virkeligheten å gjøre.) På denne festen blir så de som har vist seg å ha hatt mest hell med kastingen — kanskje er det dyktighet — i løpet av sesongen, premiært. De andre, som kanskje også synes at de burde hatt like mye hell og de samme premiene blir da naturlig nok skuffet og prøver å kvele denne skuffelsen med «saftige» kommentarer og andre «safter». Alle er likevel (ved 1-tida på natta) godt fornøyd med sesongen, og ser allerede med glede fram til sesongen 1985. Forhåpentligvis med nye ansikter og nye kommentarer på banen ved Ulvilla forsamlingshus.

Andreas Haugan

Takrosa

Borghild Kulstad, som har skrevet ned Kulstad-grenen til bladet, forteller at hun som barn var med på Grunnmoen. Den gangen var det torvtak på husene der, og på taket voks det «takros».

Her er vi borte i restene av ei tru fra eldre tider om at denne planten vernet husene mot brann og lynnedslag. Planten har vært å finne på mange hustak både her i bygden og ellers i landet. Planten er kjent fra sagaen. Mellom anna i fra år 1218 da Inga fra Varteig eller Inga Kongemor (gift til Stein i Verdal?) vart rådd til å smøre hendene med safta fra denne planten da hun skulle bære jernbyrd i Bergen.

Planten har ellers gjennom tide- ne vært nyttet både til mat og til medisinsk bruk.

Blomsten på planten er gulgrønn eller gulrød av farge. Finnes både i vill tilstand og i hager her i Verdal.

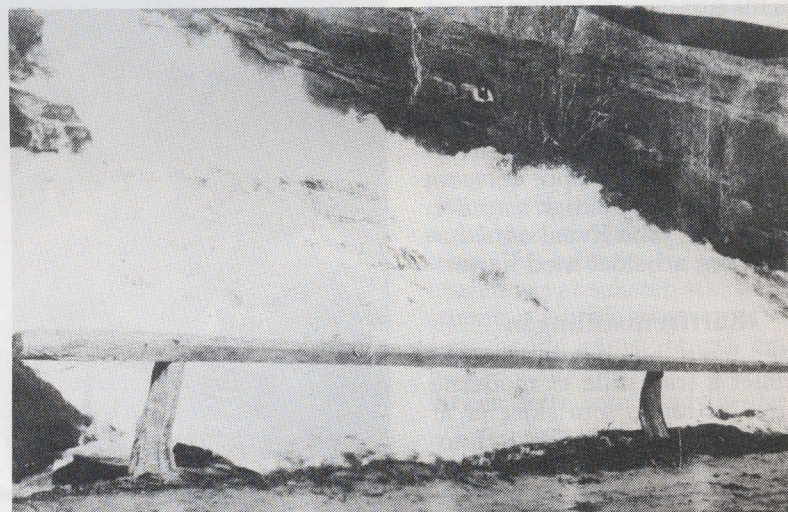
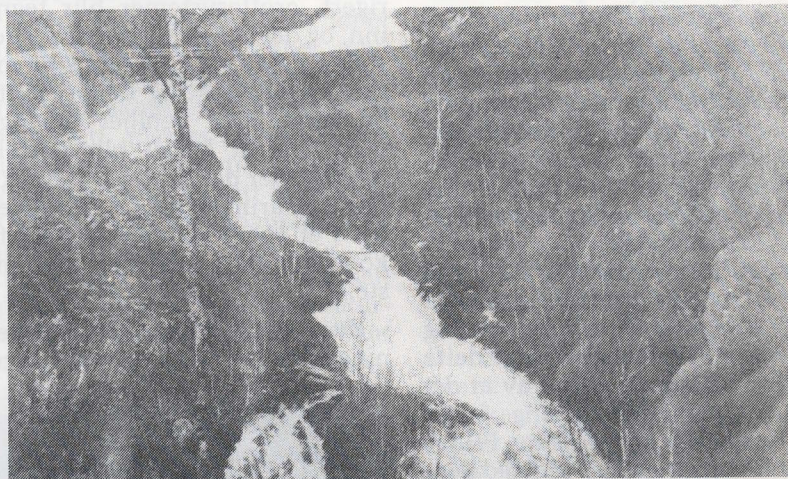
«Takrosa»'s rette norske navn er rosenrot og skal komme av at rotstokken har en tydelig rosenduft.

Planten har en hel rekke lokale navn. Men navnet «takros» ser ut til å ha gått helt ut av vårt ordforråd her i bygden.

Gammelbrua i Ulvillberga 1913—14

Oline Jermstad, Ingeborg Anna Berg.

Martin Berg.

Orienteringsgruppa får

Storarrangement til sommeren

Det går mot en hektisk sommerferie for medlemmene av Helgådals idrettslag i 1985. Først går Helgådals-Maraton av stabelen 7. juli (hvis det ikke skjer endringer underveis), så blir det Veresfestival helga etter, omlag på dette tidspunktet kommer også Sommercupen i fotball, og så som prikken over i-en vil det bli et orienteringsløp søndag 28. juli med ca. 500 deltagere, deriblant norgeseliten både på dame- og herresiden. Og det er i dette tilfelle ensbetydende med verdenseliten, da norske orienteringsløpere gjennom de siste år har hevdet seg meget godt internasjonalt.

Norges Orienteringsforbund feirer 40-årsjubileum i 1985, og i den anledning vil det bli to 3-dagers arrangement, det første på Østlandet i juni og det andre i Inntrøndelag i olsokhelga. Skøyen skal arrangere ett løp, Frol ett og Verdal Orienteringsklubb i samarbeid med Helgadal i.l. det tredje.

Det er drevne folk fra VOK som har tatt seg av synfaringa av det nye kartet over Kulslimarkene, og det var VOK's forslag å legge dette løpet hit, både på grunn av at det her er et nytt terreng i O-sammenheng og for å skape PR for orienteringssporten i Helgådalen. Så en må kunne si at nykartet over Kulslimarkene vil få en pangstart.

Verdal O-klubb har hatt mange større arrangement de senere år, og det vil bli interessant for oss i Helgadal i.l. å bli med og se hvordan det hele legges opp, selv om det nok vil bli en hektisk sommer.

Vi har bedt John Kvaal om å fortelle litt om arbeidet med kartet:

«Kartfremstillingen

Etter hvert har det blitt nok så innviklet å framstille et moderne o-kart. Det første som skjer er at det aktuelle området blir flyfotografert, og som oftest bestiller klubben spesialflyging for fotograferingen. Fotografiene i Helgådalen er fra 1967, men det viste seg at de var gode.

Etter fotograferingen blir så fotoene sendt til et kartfirma, som på grunnlag av bildene utarbeider en konstruksjon, et «råmateriale» for et o-kart. Konstruktøren, i dette tilfellet Roar Forbord, tegner da et grunnlag hvor han tar med alle detaljer som han kan se på flyfotoet.

Men konstruktøren ser selvsagt ikke alt, synfaring må til, og dette arbeidet tok Verdal o-klubb seg av. Når man synfarer blir hver kvadratmeter saumfart på jakt etter detaljer som konstruktøren ikke har sett, eller som han har konstruert feil. Høydekurver blir korrigert, grøftesystemer blir tegnet inn, og det samme gjelder for stier, steiner, skrenter og stup, små myrer, høydepunkt og koller, pytter og andre små detaljer må også med, slik at kartet blir perfekt. Spesielt der det er stor og tett skog blir synfarringsarbeidet tidkrevende. I et åpent terreng derimot får konstruktøren med det aller meste.

Etter synfaringen står reintegninga for tur, et arbeide som Arne

Okkenhaug har tatt seg av her. Her gjelder det å være nøyaktig slik at ikke detaljer mistes under dette arbeidet. En folie må tegnes for hver farge som kartet skal ha. Etter dette arbeidet blir foliene overført til filmer, og deretter er det trykkeriet som står for tur. Her blir så det ferdige kartet trykket opp.

Kartet

Vi har stor tro på at det nye kartet skal bli av toppkvalitet. Bildene, selv om de var gamle, var gode, og dessuten viste det seg at konstruktøren hadde gjort en god jobb. Synfarringsarbeidet har også vært samvittighetsfullt utført. Hundrevis av timer har noen av klubbens mest rutinerne sunfarere tilbragt i skogen, og Arne har tidligere vist at han kan reintegne o-kart.

Terrenget

Området skulle egne seg godt for orientering. Her er relativt få store, oppfangende detaljer. Dette gjør orienteringen krevende. Når det dessuten viste seg at terrenget var krydret av et utall små deta-

Disse kommer kanskje til Elneshøgda til sommeren. Tore Sagvolden, Oppsal, og Brit Volden, Bækkelaget. (Nordiske mestre og Verdenscupvinnere 1984)

Foto: Torgeir Strandhagen.

ljer, så er det klart at dette skulle være et ypperlig terreng for orientering. Terrenget er også svært variert: Fra relativt flate områder til partier med sterk kupering — fra partier med glissen furuskog til områder med tett lauvskog. Noe for enhver smak altså. Dessuten er det nesten uten unntak fin bunn, noe som gjør det herlig å løpe i marka.

Konklusjonen blir at vi gleder oss til å komme på o-løp i terrenget, vel å merke under den forutsetningen at dere Helgådalingene klarer å holde bjørnen unna. Jeg syntes flere ganger i sommer under synfaringen at jeg hørte noe brumme.»

Hilsen John Kvaal

Når det gjelder løpet 28. Juli 1985 kan vi opplyse følgende:

Det blir «jaktstart», dvs. at den løperen i hver klasse som leder etter de to foregående løpene startet først, så starter de andre etter tur så mange sekunder som de ligger bak. Da er det den som først kommer til mål på Elneshøgda som vinner 3-dagersorienteringen.

Startsted vil trolig bli på Våttåmyra et sted, og innkomsten ved klubbhuset. TV-posten vil trolig bli plassert ved Nonset et sted. Vi har allerede vært i kontakt med de fleste grunneiere i området, for deres samarbeidsvilje er vi sterkt avhengig av. Til arrangementet vil det kreves 12-15 da eng til parkeringsplass og noe lignende til samlingsplass og i forbindelse med målområdet.

Gammel regle

Hvis somme visste hva somme sa om somme, så sa ikke somme om somme som somme sier om somme.

På dialekt blir det slik:

Vest som vest ka som sa om som, så sa itj som om som som som sei om som.

L.j.

En slitsom jakt-tur

Av Ole J. Haugan

I trettiårene var det ikke rare greiene å være arbeidsløs ungdom. For å tjene noen kroner til livsopphold reiste vi til Skjækerfjellene på rypejakt, det var senhøsten, og rypa var stort sett heilkvit og var lett å sjå. Det var uvanlig mye rype i Skjækerfjellene denne høsten. Vi var fire stykker denne gangen, jeg og Ola Kristen Sagvold reiste en dag før våre kammerater, Sigmund Sagvold og John Haugan. Vi bodde i Skjækerstua (Dammstua) denne gang. Det var i Tverrvola og Kvitrevvola vi jaktet. Jeg minnes Ola Sagvold hadde et enkeltløpet haglegevær, selve løpet var en meter langt, kaliber tolv. Det var et fryktelig gevær til å gå langt, han skaut rypa på seksti og opptil åtti meters avstand. Jeg minnes da vi kom til toppen av Tverrvola, hvor det satt hundrevis av ryper tett på bergknausene. Ola Sagvold fikk åtte ryper for ett skudd. Den som hadde dobbelt løp hadde ikke sjanse til å konkurrere med denne karen, han skaut rundt femti stykker denne dagen. Jeg gikk fra han til Kvitrevvola, der var det mer kupert og lettere å komme rypa på vanlig skuddhold. Om kvelden var det å pusse gevær og ladde skudd med svart krutt. Når vi ladde skudd selv vart det mellom tre og fire øre pr. patron. Ved salg av ryper den gang var prisen femti øre pr. stk. Den dagen vi skulle reise heim ble det vanskeligheter med å få plass til alle rypene. Vi hadde dårlig med ryggsekker, enkelte av oss hadde bare ei tremeis med en strisekk å bære i. Ola Sagvold hadde sytti ryper å bære og jeg hadde mellom seksti og sytti stk., og våre kammerater som kom senere hadde rundt førti stk. hver. Turen heim gikk over Finnkjærringklompen og videre over Stortjærnfjellet og ned i grånsen mot Malsådalen. Der flaug det opp en tiur på seksti meters avstand. Ola Sagvold kastet geværet til skulderen og skaut. Tiuren

datt til marken takket være at vi brukte stort hagl den gang, nr. tre og fire. Da hadde han sytti ryper og en stor tiur å bære. John Haugan syntes det ble for mye for Sagvold å bære den tunge bora den lange vegen. Han byttet ryggsekk med han framover Malsådalen fram til Holmlisetra, siden bar Sagvold sin egen sekk helt fram til Green øvre.

Vel heime i Haugan, etter ni timers marsj, tok jeg av meg ryggsekken og datt sporenstreks i gulvet, det ble reaksjonen etter å ha hatt sekken på ryggen i ni timer, jeg drog meg bort til kjøkkenbordet og fikk meg litt mat, da var jeg like pigg.

Denne høsten var det rekordår med ryper i Skjækerfjellene. Jeg vet av flere som skaut femti ryper på en dag, deriblandt var Martin og Konrad Nesseemo, og Bernt Haugan m.fl. De som skaut flest ryper i Skjækerfjellene denne høsten var nok parhestene Sverre Leirset og Ole K. Sagvold. Men Ola Sagvold lurte alle rypejegere denne høsten. Nyss før jul iset Skjækerfjellene og rypa kom framover til Hervola som var isfri med en del snøfenger. Etter tips fra John Tosteigan herjet Ola Sagvold der i flere dager alene, han skaut rundt tusen ryper denne høsten.

Det høres i dag ut som et eventyr, men det var klare fakta. Den gang var vi få jegere, det var helgådalingene og en del ogndalingene og småsinger som jaktet i Skjækerfjellene. Jeg minnes en gang denne høsten vi var seksten stk. som låg i stuene ved Skjækervatnet. Den som hadde minst fangst en dag hadde skutt tjuefem ryper. I dag virker dette som rovdrift, det var det vel også på mange måter. Med trettiårenes arbeidsledighet blant ungdom og familieforsørgere, var det nøden som drev en til fjells. Og det ble redningen for mang en familie.

En sommertur til Skjækervatnet

Av Thomas Kleppen

Jeg var vel rundt ti år den gangen jeg spurte far om vi ikke snart kunne dra til Skjækervatnet, men han svarte bare at du får vente ett eller to år, da får vi se. Han prata om alle turene sine og fiske. Jeg var tretten år en dag han sa: Når jeg er ferdig med fløtinga, førenn slåtten begynner, kan vi ta en tur. I tyveåra slo vi i fjellet og da gikk slåttonna til langt utpå høsten. Dagen kom og vi ordna oss med mark, fiskeredskap og mat for tre dager. Vi la veien til Ottermo, senere fulgte vi Flyseterveien opp til Glenna, tok av seterveien i Glenna og kleiv oppå Fagerlifjellet. Det var bratt, men flott utsyn. Vi tok fem minutter her, koka kaffi og diskuterte hvor langt det var over skaret. Far sa det tok fem timer, men det var fint og hardt å gå, og det trodde jeg etter at jeg selv hadde gått strekka. Vi gav oss god tid over skaret, vi fiska, koka kaffi og spiste litt igjen. Så var det siste

etappen før vi såg vatnet. Vi dro inn fiskeredskapen, vi fikk et par stykker som vi skulle steike i stua. Da vi omsider nådde toppen, lå det skodde over vatnet, det var da far ble retningsvill. Det var bratt ned til vatnet, da var det far snudde seg og gikk mot bakken. Jeg sa at du må da forstå at vatnet renner ikke imot bakken, men det var det han ikke såg, så rang var han. Jeg satte meg ned og han gikk oppover og skjelte på meg. Han som hadde vært der hundrevis av ganger og jeg som ikke hadde vært der ennå. Heldigvis kom skodda bort og vatnet kom til syne, da kom han ned til meg og satte seg ved siden av meg, jeg såg at han hadde blitt rett igjen. Han skraut av meg at jeg hadde orientert meg som jeg hadde gått eller bodd her hele min tid. Han var vel redd for at jeg skulle nevne at han hadde kjefet på meg da jeg nektet å følge. Det var styggbratt ned til dammen, på an-

dre sida av dammen lå båten. Det første vi gjorde var å sette båten på vatnet. Båten var så lekk som en sil. Om morgenen dro vi langs stranda, vi rusla og fiska litt til vi kom til Gomolivollen. Her var det en gubbe som slo seg ned. Dem var ikke lessen i gamle dager. Timer fra butikk og bygda forøvrig, dette måtte være hardført folk, men de såg ut til å like det. Husa på Gomolivollen var i dårlig forfatning, i dag har de kanskje ramlet ned, og kandkje er de rent borte. Vi dro et stykke oppover elven, men til slutt måtte vi gi opp, så rusla vi tilbake til hytta. Om morgenen ble vi enige om å gå hjem. Fisk hadde vi ikke fått. Vi starta utover dalen til Hardbakken. Så gikk vi opp og kom på Finnvolden, derifra til Tæve over Stormyra, Vindkleppen og hjem. Vi fant ut at vi hadde hatt en morsom tur selv om vi ikke hadde fått fisk.

Gamle lægeråder

«Frosjen på tunga.»

Det har vært vanskelig å få helt klare opplysninger om hva slags sykdom dette var.

Men de fleste opplysninger går ut på at det var et hvitt belegg på tunga hos barn.

I slike tilfeller var det om å komme seg til en «spesialist» som behersket behandlingsmåten.

Det var da å få tak i en frosk. Tok froske-foten og skrapte tunga til den syke.

Frosken vart så slept fri og barnet skulle bli friskt.

I tørre somre kunne det ofte ta lang tid å finne frosk.

Denne behandlingsmåten skal ha blitt brukt så sent som rundt år 1930. Eldre folk påstår at behandlingen hjalp.

Blodrot i mot diararé.

Blodrot er det svenske navnet på

planten. Tepperot er det norske navnet og skal komme av verbet teppa, som betyr å stoppe, visstnok i forbindelse med bruken mot laus mave.

Tepperota kan høstes og tørkes. Blir da meget hard, men en har da medisiner mot maveondt året rundt.

Per Ward i Strådalen forteller at denne råda er effektiv. Han hadde selv blitt hjulpet med det en gang han passerte Otsjø-lapplæger. Gubben Gustav Matson hadde da kommet med «blodrot» og gitt han, og han hadde da blitt bra i løpet av kort tid.

Siden hadde han sett det hadde hjulpet flere ganger.

Et ektepar fra en by i Trøndelag hadde bodd i Strådalen. En morgen hadde mannen kommet og spurt om å få låne telefonen. Fruen hadde blitt syk om natten. På Pers spørsmål om hva som stod

på, fortalte mannen at hun for det meste satt på WC og var riktig syk.

Ja, telefonen kunne han nu få låne for å ringe til lege, men han trodde han muligens hadde råd imot dette hvis hans frue ville prøve den. Per fikk tak i blodrot, tok seg en bit i fruens påsyn. Fruen prøvde så Pers råd og spiste noen blodrøtter. Det gikk ikke så lenge utover formiddagen før mannen kunne melde om rask bedring.

En annen historie om blodrota har vi fra et vegarbeidslag på mellomriksvegen.

En av karene måtte alt i ett springe på «skogen». En annen i laget hadde da spurt om han hadde prøvd blodrot? Nei, denne råda kjente han ikke til. Kameraten hadde da plukket blodrot til kompisene, som hadde tygd på denne utover dagen.

Endskapen ble at mannen måtte til lege for å få hjelp til avføring. Den siste historia selger jeg for det jeg har fått den for.

Kvakkssalver.

MORTENSVEIEN

Mannen som veien eller vegleia har navnet etter var Morten Mortensen Væren, født i Trysil ca. 1788. Han var sønn av den første innflytteren i frå Trysil til Vera som kom rundt år 1800. Morten Mortensen senior født ca. 1752 i Trysil, og som bosatte seg i Vera. Om Morten senior skriver Inger Karin Olsen på Nyhus i et brev i år: «Morten Mortensen og fam. var de første som reiste i frå Våråholla (Nyhus). Han hadde gitt beskjed hjem om at det var god jord og lett og dyrke i Verdalen (Det er mye stein her.) Det var antagelig derfor at flere reiste. Morten Mortensen senior vart i Trysil kalt Nord-Morten. Det var vel for at han reiste Norda-Fjells.»

Morten jr. vart i 1808 gift med Agnes Gunnardatter Esing, født i Kall i 1787. Datter av den første beboeren på Sandneset, Gunnar Andersen Esing.

Ekteskapet ser ut til å ha vært barnløst. Det er nok ikke helt korrekt når det i Verdalsboka står at han etter sitt giftemål synes å ha vært lenge borte i frå bygden.

I 1815 bor Morten og Agnes i Væren nordre.

I 1819 forpakter de Væren søndre (Moen).

Den gang låg de 3 Sør-Veres gårdene i en klynge. Feitt var det nok ikke for beboerne der oppe like etter de mange uår, og slikt kan nu ta på humøret til en og hver.

Ennu går det sagn om at det nu og da var «krigstilstand» i mellom kvinnfolka på de tre gårdene. Alle tok de vann i Sve-bekken og her kunne det bli litt i minste laget en gang i blant.

En juleaften hadde ei av kjerringene fylt bøtta si, da ei av de andre kom i samme ærend. Da var det smått med vann, og med det var krangelen i gang. Endsaken på det hele vart at hun som hadde vann, tømte bøtta si utover nabokjerringa. Kanskje var det slike hendinger som var årsaken til at de tre gårdene vart flyttet fra hverandre i disse årene. Agnes og Morten flyttet bort i Moen.

Morten forpaktet også Stormoen i Sul i frå 1826. Det var vegleia

hans i mellom de to gårdene som siden fikk navnet «Mortensveien».

Helgådals-Nytt har forsøkt å rekonstruere vegleia. En må regne med at Morten hadde både ei sommerlei og ei vinterlei. Det er sommerleia vi prøver oss på her.

Vegen gikk i frå sommerfjøsset i Sørvera (Moen) og ned til der bekken i frå grastjernet renner ut i Veres-sjøen. Langs sjøen til Surusvollen ved utløpet av Årvillbekken. Herifrå gikk leia eller veien i sydlig retning opp Slaggåsen — Stormyra, forbi Gåshullet, Årvillbakkan. Langs østre side av Vassdalen (Sørveres-vassdalen). Forbi Finnkoihaugen som ligg vest for Skjethølnoppen fram mot midtre Vassdalstjern. Her svinger veien i syd-vestlig retning forbi Flåttåtjernet og Godbrø-høla og ned til bekken frå Lille-bellingen som krysses i mellom de to Billingene. Så litt opp i Billingsvola og til venstre og ned i det dalføre som går i frå Lillebellingen og i syd-vestlig retning i mot der hvor Gustav Olsa koia låg. Denne dalen kalles den dag i dag for Mortensveien.

I fra Gustav Olsa koia gikk vegleia oppover til dammen i Nordre Drivsjø. Lengre har vi ikke skriftlige eller muntlige tradisjoner å holde oss til. Men lokalkjente folk i Sul mener at da må veien ha fortsatt på østre side av Søndre Drivsjø. Tatt av her og gått opp mot Skjuruliene som ligger på begge sider av vann-skiellet i mellom Hæderliklumpen og Sjuruliknopen. Her i frå gikk det utfor på søndre side av Skjurulibekken hvor Mortensveien møtte seterveien i frå Sul til Juldalen. Seterveien går langs Lilleåas østre side.

På Mortens tid gikk veien i frå Sul til Stormoen litt lengere opp i mot Småliene.

Dette er i grove trekk hva vi har kommet fram til.

Vinterleia Morten brukte gikk trolig for det meste etter vann og myrer der skaret var sterkest, for Morten for med buskapen sin her om vinteren og. En kan stille seg mange spørsmål om hvordan han

kunne få dyra over vinters dag. Vi veit Iver Tronsmo dreiv dyra sine i frå Sveet til Tronsmoen i mot påsketider. Men Morten hadde mange ganger så lang vei. Kyrne den gangen var små. Slaktvekta om høsten var på ca. 80-90 kg. Hadde han trygger, slik som Ann-Magritt hadde på oksene sine i Falkebergets romaner?

Var dyra så lette at vårskåråen/nattskåråen bar de? I frå skogsjef Leif Lykke mottok vi dette notatet, nedskrevet av skogforvalter Moen. Vi gjengir det slik Moen skrev det:

«Morten Mortensen Wæhren forpaktet i 1819 Wæhren søndre for aarlig avgift av 2 bismerpund smør. I 1820 var avgiften for denne gaard 1 daler og 40 skilling.

Fra 1826 forpaktet han også Stormoen i Sul mot aarlig avgift av 8 daler. Han drev saa begge disse gaardene i en rekke aar. Fra 1829 var avgiften på Wæhren søndre 2 daler og 96 skilling og for Stormoen 12 daler. I 1837 og 1838 betalte han for Stormoen 16 daler. Det er mig fortalt at han flyttede sin kreaturbesætning tildels paa vinters-tid, mellom disse fjerntliggende gaarde, saaledes naar han hadde stillet op sin høiavling paa den ene gaard for han med besætningen over fjeldene mellem Wæhren og Stormoen til den anden. En avstand paa ca. 4 mil. En med bjøkekratt bevokset bakkeheldning øst for Glupen kaldes Mortenveien og har antagelig sit navn etter denne driftige fjeldmand.»

Ingvald Tronsmo skal ha fortalt at Morten drev sin besetning over fjellet vinters dag.

Denne vegleia til Morten er lett. Eneste plassen det kan være litt kronglete er i frå Gustav Olsa Koia og opp i Mortensveien.

Helgådals-Nytt vil anbefale sine lesere og gå den på ski. Frå Karlgården i Sul til Vera eller omvendt. GOD TUR!

Kilder: Bernhard Olsen, Einar Haga, Trygve Sisselvold, Ingvald Tronsmo v/Gudrun Olsen, Leif Lykke, Ola Eng og Asbjørn Suul.

Reidar og Johannes

Veresfestivalen

Vakkert sommervær — med sol fra en nesten skyfri himmel — var rammen rundt årets Veresfestival som på alle måter ble meget vellykket.

Gode idrettsprestasjoner — trivelig stemning i telteleiren — godt arrangement og sist men ikke minst gav festivalen et brukbart økonomisk resultat, uten at det på noen måte står i forhold til den innsats som ligger bak et slikt arrangement.

Sval sommerbris og blomster langs veien, møter Odd H. Roksvåg — i stor fart — like før Bruhaugen

Kampen mellom tre gode fjelløpere er forbi og fjelløpet har igjen fått en verdig vinner — Anton Bjartnes. Noe John Gomo (t.v.) og Snorre Green sikkert er enig i.